

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BAĞIMLILIK DANIŞMANLIĞI VE REHABİLİTASYON ANABİLİM DALI
BAĞIMLILIK DANIŞMANLIĞI VE REHABİLİTASYON YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNİN BAĞIMLILIK YAPICI
MADDE KULLANAN BİREYLERE YÖNELİK TUTUMLARININ
İNCELENMESİ**

Berna HADUTOĞLU

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Alptekin ÇETİN

İSTANBUL, 2019

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BAĞIMLILIK DANIŞMANLIĞI VE REHABİLİTASYON ANABİLİM DALI
BAĞIMLILIK DANIŞMANLIĞI VE REHABİLİTASYON YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNİN BAĞIMLILIK YAPICI
MADDE KULLANAN BİREYLERE YÖNELİK TUTUMLARININ
İNCELENMESİ**

Berna HADUTOĞLU

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Alptekin ÇETİN

İSTANBUL, 2019

ÖZET

Madde kullanımı ve bağımlılığı özellikle lise dönemindeki bireylerde başta olmak üzere gençlerde hatta çocuklarda giderek artmakta olup bağımlılıkla mücadelede özellikle okul temelli önleme programlarına öncelik verilmesi gerekmektedir. Bu çalışmalarda öğretmenlere çok büyük sorumluluklar düşeceğinden ve öğretmenlerin tutumları çalışmaların başarısını etkileyeceğinden bu çalışmada ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmaya 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında İstanbul ilinde Bahçelievler ve Fatih ilçelerinde bulunan kamu ve özel kurumlarda görev alan 42' si kadın, 117' si erkek öğretmen olmak üzere toplam 159 kişi katılmıştır.

Katılımcılara Kişisel Bilgi Formu ve Bağımlılık Yapıcı Madde (BYM) Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın verileri SPSS 20.0 programı ile analiz edilmiş ve anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Verilerin istatistiksel analizlerinde, iki gruplu bağımsız değişkenlerde "t-testi" ve ikiden fazla gruplarda ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Bağımsız gruplar arasındaki farklılığın kaynağının belirlenmesi amacıyla pot-hoc analizi yapılmıştır.

Araştırmada, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik ortaöğretim/ lise öğretmenlerinin tutumları ile cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem, sigara ve alkol kullanıp/ kullanmama, bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunup/ bulunmama değişkenleri arasında anlamlı farklar olduğu, bağımlılıkla ilgili eğitime katılıp/ katılmama, branş ve çalıştığı kurum değişkenleri ile anlamlı farklar olmadığı bulunmuştur. Bulgular, literatüre uygun olarak tartışılıp yorumlanmıştır.

Sonuç olarak; ortaöğretim öğretmenlerinin bağımlılık ve bağımlılık yapıcı maddelerle ilgili bilgi ve farkındalık düzeyinin artırılmasına ihtiyaç duyulmakta olup bunun BYM kullanan bireylere yönelik tutumu olumlu yönde geliştireceği mümkün görünmektedir.

Anahtar kelimeler: *Bağımlılık, madde bağımlılığı, bağımlılık yapıcı maddeler, bağımlılıkla mücadele, ergenlik, öğretmen, tutum*

ABSTRACT

Substance use and addiction are increasing especially in high school individuals, especially among young people and even children, and priority should be given to school-based prevention programs in the fight against addiction. In this study, it is aimed to investigate the attitudes of teachers working in secondary education towards individuals who use addictive substances as teachers will have great responsibilities and their attitudes will affect the success of the studies.

A total of 159 teachers, 42 female and 117 male, working in public and private institutions in Bahçelievler and Fatih districts of İstanbul in 2018-2019 academic year participated the study.

The Personal Information Form and the Attitude Scale towards Individuals using Addictive Substance (RDS) were administered to the participants. The data of the study were analyzed with SPSS 20.0 program and the significance level was accepted as $p < 0.05$. In the statistical analysis of the data, t-test was used for independent variables with two groups and one-way analysis of variance was used with more than two groups. Pot-hoc analysis was performed to determine the source of the difference between independent groups.

In the study, attitudes of secondary / high school teachers towards individuals using addictive substance, gender, age, marital status, professional seniority, smoking and alcohol use / non-use, whether there are significant differences between the presence or absence of addictive substance use, It was found that there were no significant differences with non-attendance, branch and institution variables. The findings were discussed and interpreted in accordance with the literature.

As a result; It is necessary to increase the level of knowledge and awareness of secondary school teachers about addictive and addictive substances and it seems possible that this will positively improve the attitude towards individuals using ICP.

Key Words: *Addiction, substance addiction, addictive substances, combating addiction, adolescence, teacher, attitude*

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın planlanıp yürütülmesinde değerli önerileri ile beni yönlendiren, ilgisini ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Alptekin Çetin' e teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Araştırmadaki örnekleme ulaşabilmemde, veri toplamada yardımını ve desteğini esirgemeyen fizik öğretmeni Cemal ATTAR' a teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca bana manevi ve maddi yönden her zaman yanımda olan ve desteğini esirgemeyen sevgili annem Sabahat, vefat etmiş olan babam Mehmet ve kardeşlerim Berat, Mehmet Sait, Betül HADUTOğLU' na teşekkür ederim.

Berna HADUTOğLU

İstanbul, 2019

BEYAN FORMU

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ortaöğretim Öğretmenlerinin Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” başlıklı bu çalışmanın, bu çalışmanın kendi tez çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar hiçbir aşamasında etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

Tarih

Berna HADUTOĞLU

İmza

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
BEYAN FORMU	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	x
1.GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Konusu	2
1.2 Araştırmanın Önemi	2
1.3 Araştırmanın Amacı	3
1.4 Araştırma Soruları ve Hipotezleri	3
1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları	4
2.MADDE KULLANIMI VE BAĞIMLILIĞI	5
2.1 Bağımlılık, Bağımlılık Yapıcı Madde ve Madde Bağımlılığı Tanımı	5
2.2 Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Etkileri	5
2.2.1 Sigara (Tütün)	6
2.2.2 Kafein	7
2.2.3 Alkol	7
2.2.4 Esrar	8
2.2.5 Uçucu Maddeler	9
2.2.6 Opiyatlar (Eroin, Afyon, Morfin, Kodein Vb.)	9
2.2.7 Stimulanlar veya Uyarıcılar (Amfetamin, Kokain, Ecstasy, vb)	10
2.2.8 Halusinojenler	12
2.3 Bağımlılık Yapıcı Madde kullanım Nedenleri	13
2.3.1 Merak ve İlk Deneme	14
2.3.2 Psikolojik Nedenler ve Kişilik Özellikleri	14
2.3.3 Aile ve Aile içi Sorunlar	15
2.3.4 Arkadaş ve Akran Etkisi	15
2.3.5 Sosyo-kültürel Etkiler	16

2.3.6 Sosyal Medya ve Çoklu Sanal Ortamlar	16
2.4 Alkol ve Madde Kullanımı İçin Risk Faktörleri	17
2.4.1 Biyolojik Faktörler	17
2.4.2 Psikolojik ve Davranışsal Faktörler	17
2.4.3 Aile İlişkileri Faktörü	18
2.4.4 Okul ile İlişkili Faktörler	18
2.4.5 Arkadaş İlişkileri Faktörü	18
2.4.6 Toplum İlişkileri Faktörü	19
2.5 Bağımlılık Riski Yüksek Olan Kişiler	19
2.6 Madde Kullanım Yaygınlığı	20
2.6.1 Toplumun Genelini Kapsayan Örneklemle Yapılan Çalışmalar	20
2.6.2 İlköğretim Ve Ortaöğretim Öğrencilerini Kapsayan Örneklemle Yapılan Çalışmalar	20
2.7 Madde Bağımlılığını Önleme	24
2.7.1 Önlemenin Tanımı ve Amaçları	24
2.7.2 Madde Bağımlılığının Önlenmesindeki Önem	25
2.7.3 Madde Bağımlılığını Önleme Şekilleri ve Basamakları	25
2.7.4 Madde Kullanımının Önlenmesine Yönelik Stratejiler	26
2.7.5 Madde Bağımlılığını Önleme Programları	27
2.8 Madde Bağımlılığına Yönelik Tutum	31
3. ERGENLİK (ADOLESAN) DÖNEMİ	32
3.1 Ergenlik ve Ergenlik Dönemi Nedir	32
3.2 Ergenlik (Adolesan) Dönemleri ve Özellikleri	33
3.3 Ergenlikte Riskli Davranışlar	34
3.4 Ergenlerde Madde Kullanımı	35
3.5 Ergenlik Döneminde Madde Bağımlılığına Etki Eden Risk ve Koruyucu Faktörler	36
3.5.1 Risk Faktörleri	36
3.5.2 Koruyucu Faktörler	37
4. ÖĞRETMEN KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ	38
4.1 Öğretmen ve Öğretmenlik Mesleği Tanımı	38
4.2 Öğretmenlik Mesleğinin Önemi	40
4.3 Öğretmenlik Mesleğinin Temel Özellikleri	40
4.3.1 Kişisel Özellikler	40
4.3.2 Mesleki Özellikler	42

4.4 Okulun ve Öğretmenin Madde Bağımlılığı ile Mücadeledeki Önemi.....	44
5. YÖNTEM.....	46
5.1 Araştırmanın Modeli.....	46
5.2 Araştırma Evreni ve Örneklemi	46
5.2.1. Çalışma Evreni	46
5.2.2 Çalışmanın Örneklemi	46
5.3 Veri Toplama Aracı.....	48
5.4 İşlem	49
5.5 Verilerin Analizi.....	49
6. BULGULAR	51
6.1 Öğretmenlerin Bağımlılık ve Bağımlılık Yapıcı Maddeler Hakkındaki Görüşleri ...	51
6.2 Öğretmenlerin Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular.....	57
7. TARTIŞMA	79
7.1 Öğretmenlerin Bağımlılık ve Bağımlılık Yapıcı Maddeler Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Tartışmalar	79
7.2 Öğretmenlerin Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutumlarına İlişkin Tartışma	84
8. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	91
8.1 Sonuç	91
8.2 Kısıtlılıklar	93
8.3 Öneriler	93
KAYNAKLAR	96
EK-1 Kişisel Bilgi Formu	105
EK-2 Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği	107
EK-3 Etik Kurul... ..	108
ÖZGEÇMİŞ.....	109

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1. Evren ve örneklem	47
Tablo 2. Öğretmenlerin görüşlerine göre bağımlılığın neyi ifade ettiğine ilişkin yüzde ve frekans tablosu.....	51
Tablo 3. Öğretmenlerin görüşlerine göre bireylerin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanma nedenlerine ilişkin yüzde ve frekans tablosu	52
Tablo 4. Öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeleri bilme durumuna ilişkin yüzde ve frekans tablosu	533
Tablo 5. Öğretmenlere göre bağımlılık yapıcı maddelerin nasıl temin edildiğine ilişkin yüzde ve frekans tablosu.....	53
Tablo 6. Öğretmenlerin çevrelerinde bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan veya tedavi görmüş birilerini tanıma durumuna ilişkin yüzde ve frekans tablosu	54
Tablo 7. Öğretmenlere göre bağımlılık yapıcı maddelerin ilk deneme dönemine ilişkin yüzde ve frekans tablosu.....	555
Tablo 8. Öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeler kullanılan bir ortamda bulunup/bulunmama durumuna ilişkin yüzde ve frekans tablosu.....	55
Tablo 9. Öğretmenlere göre bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımının önlenmesinde en fazla görevin kimlere düştüğüne ilişkin yüzde ve frekans tablosu	566
Tablo 10. Öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumlarına ilişkin algılarının betimsel istatistik değerleri (N= 159)	57
Tablo 11. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonuçları	58
Tablo 12. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANAVO) sonuçları	59
Tablo 12.1. Varyansların homojenliği testi.....	61
Tablo 12.2. Bağımlılık yapıcı madde tutum ölçeğinin, bym kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt boyutunun öğretmenlerin yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD testi sonuçları	61
Tablo 13. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin medeni durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonuçları	63
Tablo 14. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin branş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANAVO) sonuçları.....	64

Tablo 14.1. Varyansların homojenliği testi.....	67
Tablo 15. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin çalıştığı kurum değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonuçları.....	68
Tablo 16. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANAVO) sonuçları.....	69
Tablo 16.1. Varyansların homojenliği testi.....	71
Tablo 16.2. Bağımlılık yapıcı madde tutum ölçeğinin, BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt boyutunun öğretmenlerin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD testi sonuçları.....	72
Tablo 17. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin bağımlılıkla ilgili herhangi bir eğitime katılıp/ katılmama değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonuçları	73
Tablo 18. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin sigara kullanıp/ kullanmama değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonuçları.....	74
Tablo 19. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin alkol kullanıp/ kullanmama değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonuçları.....	75
Tablo 20. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunup/ bulunmamam değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonuçları	76

KISALTMALAR DİZİNİ

BYM	:Bağımlılık Yapıcı Madde
DSM	:Diagnosticand Statistical Manual of MentalDisorders
SPSS	: Statistical PackageForTheSocialSciences
ESPAD	: The European School Survey Project on Alcohol and other Prugs
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
WHO	: World Health Organization
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
AIDS	: Acquired Immuno Deficiency Syndrome
MAKR	: Meclis Araştırma Kurumu Raporu
TUBİM	: Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkez
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
TCH	: Delta-9-Tetrahidrokanabinol
LSD	: Liserjik Asit Dietilamid

1. GİRİŞ

Bağımlılık, toplumda mücadele edilen önemli hastalıklar arasında yer almaktadır. Bağımlılık, ergenlik ve yetişkinlik döneminde daha fazla ortaya çıkan hastalık olup toplumda büyük sorunlara neden olmakta ve toplumun geleceğini büyük ölçüde tehdit etmektedir. Bu nedenle bir yandan bağımlılığın ortaya çıkmasını önleme diğer yandan da bağımlılığı tedavi etme süreçlerinin geliştirmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir (Özbay ve ark.,2018).

Dünya sağlık örgütüne göre ise uyuşturucu “sağlık nedenleriyle alınanların dışında, yaşayan organizmaya alındığında, organizmanın bir ya da birden çok işlevini değiştirebilen herhangi bir maddedir”. Bir tanımlama yapmak gerekirse; uyuşturucu maddeler, bireyin vücuduna girdiklerinde psikolojik, davranış ve beden değişikliklerine sebep olan ve bağımlılık yapan kimyasal maddelerdir. DSÖ, uyuşturucu bağımlılığı yerine madde bağımlılığı terimini kullanmaktadır (Ögel, 2010).

Madde kullanımı bireysel zararlar dışında bütün dünyada önemli bir halk sağlığı problemi olup birçok sosyal sorunlara neden olmaktadır. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) dünyada 15-64 yaş grubunda, 208 milyon bireyin son bir yılda en az bir kez bile olsa madde kullandığını belirtmektedir. Başka bir ifade ile dünyada 15-64 yaş grubu içerisinde bulunan yaklaşık her yirmi kişiden biri, son bir yılda en az bir kez madde kullanmıştır (TBMM, 2009).

Madde bağımlılığı, sadece gençlerde değil, ilköğretim dönemindeki çocuklarda da yaygın olarak görülmeye başlanmıştır. Macera, özenti, arkadaş ortamı, eğitim, sosyal ve ekonomik sebeplerin yanı sıra, uyuşturucu maddelere ulaşılabilirliğinin ve elde edilme yollarının gittikçe kolay olması gençlerin ve çocukların bu illete bulaşmasına neden olmaktadır (MAKR, 2008).

Meclis Araştırma Kurumu Raporu (MAKR, 2008), bağımlılık sorunun özellikle şehirlerdeki nüfus artışının ve şehirlere gelen gençlerin madde kullanımına hayır diyebilme becerilerine sahip olmaması ve gençleri spor ve kültürel etkinliklere katılmalarına teşvik edici olanakların yeterli olmayışı sebebiyle son yıllarda arttığını göstermektedir. Uyuşturucu madde kullanımı gençlerimizin birçok suç işlemesine neden olmaktadır. Okullarda ve okul önlerinde yaşanan suçlar eğitimcileri, velileri, öğrencileri olumsuz etkilemektedir. Madde kullanan bireylerin %75’inin 20 yaşından önce uyuşturucu madde kullanmaya başladığı (MAKR, 2008) gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Madde bağımlısı bireylerde en sık ortaya çıkan sorunlar şiddet ve suç, AIDS (Acquired Immuno Deficiency Syndrome) gibi bulaşıcı rahatsızlıklar ve sosyal yapıda bozulmalara neden olmaktadır. Uyuşturucu maddeler, sadece bağımlıya değil, zincirleme bir şekilde aile yaşamına, iş yaşamına, aile ve ülke ekonomisine telafisi mümkün olmayan zararlara neden olmaktadır (Özmen ve Kubanç, 2013).

Uyuşturucu kullanım probleminin çözümüne destek olabilecek en ideal çalışmaların bağımlılığı önleme ve erken müdahale programları olduğu bildirilmiştir. Bağımlılığı önleme çalışmalarının önemli olmasının başlıca nedenleri; madde bağımlısı olan bireylerin tedavisinde ve bu bireylerin tekrar topluma kazandırılması sırasında ortaya çıkan maliyet ve emeğin, bağımlılığı önlemede ortaya çıkan maliyet ve emekten çok daha fazla olması olarak bildirilmiştir (TUBİM, 2012).

Madde bağımlılığının sağlık dışında, sosyal, hukuk, idari ve kamu gibi birçok yönü olduğundan, gençlerde madde bağımlılığını önleme çalışmalarında birçok birimin birlikte çalışması zorunlu hale gelmektedir. Bağımlılığı önleme çalışmalarının başarılı olması için öncelikli olarak risk altında bulunan çocuk ve ergenlerin belirlenmesi, çevresel ve bireysel faktörlerin bilinmesi ve bu faktörlerin ergenlik döneminde madde kullanımı açısından ortaya çıkardığı risklerin belirlenmesi veya bu faktörlerin hangilerinin koruyucu özelliğe sahip olduğu bilinmesi gerekmektedir (Alikaşifoğlu, 2005).

Madde bağımlılığını önleme çalışmalarında, devletin yönetimini sağlayan kişiler başta olmak üzere sivil toplum örgütleri, aileler, öğretmenlerle beraber toplum ve okul sağlığı alanında görev yapan sağlık çalışanlarına önemli ölçüde sorumluluk düşmektedir (Albayrak ve Balcı, 2014).

1.1 Araştırmanın Konusu

Ortaöğretim öğretmenlerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarının incelenmesidir.

1.2 Araştırmanın Önemi

Bağımlılık ; sigara, alkol ve madde kullanımı sonucunda kişilerde sosyal, biyolojik ve psikolojik yönden problemlere sebep olan beyin hastalığı olarak tanımlanabilmektedir. Son zamanlarda çocuk ve ergenlerde bağımlılık yapan ve zararlı olan maddelerinin kullanımı giderek artmaktadır. Ergenlik döneminde bulunan bireylerin özellikle ortaöğretim/ lise yıllarında yasal ve yasal olmayan bağımlılık yapıcı maddelerle tanışma ve bu maddeleri deneme davranışının riski diğer dönemlere göre

daha yüksek olduğu göz ardı edilmeyecek önemli bir gerçektir. Bu nedenle ortaöğretimde bulunan öğretmenlerin bağımlılık ve bağımlılık yapıcı maddeler konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olması hayati öneme sahiptir.

Öğrenim çağındaki bireylerin zamanının büyük bir kısmı okulda geçmekte olup öğretmenleriyle daha fazla zaman geçirmektedirler. Eğitim ailede başlayıp okulda devam ettiği için öğretmenlerin aileden sonra eğitime katkısı yok sayılamaz.

Bu bağlamda öğretmenlerin bağımlı bireylere karşı tutumları; bağımlı bireylerin fark edilmesi ve tedaviye yönlendirilmesi, bağımlılıkla ilgili bilgilendirme yapılması, bağımlılığın önlenmesinde büyük bir öneme sahiptir. Öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere karşı tutumlarının bağımlılıkla mücadele ve bağımlılığı önleme çalışmalarına büyük katkı sağlayacağına inanılması nedeniyle öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere karşı tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır

1.3 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik nasıl bir tutum ve davranış tarzı içerisinde bulduklarını ve bağımlılık yapıcı maddelerle ilgili bilgileri hakkında bir durum tespitinde bulunmaktır.

1.4 Araştırma Soruları ve Hipotezleri

Bu araştırmada ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları incelenmiştir. Bu amaca yönelik olarak aşağıda yer alan hipotezler analiz edilmiştir.

Araştırma Soruları:

- 1- Öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları cinsiyete göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- 2- Öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları yaş aralıklarına göre nasıl bir değişim göstermektedir?
- 3- Öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları branşlara göre nasıl bir değişim göstermektedir?
- 4- Öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları mesleki kıdemine göre nasıl bir değişim göstermektedir?

- 5- Öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları bağımlılıkla ilgili bilgi düzeyine göre nasıl bir değişim göstermektedir?
- 6- Öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları sigara kullanıp/ kullanmamasına göre nasıl bir değişim göstermektedir?
- 7- Öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları alkol kullanıp/ kullanmamasına göre nasıl bir değişim göstermektedir?

Hipotez:

- 1- Öğretmenler, toplumda eğitim almamış diğer bireylere göre BYM kullanan bireylerle ilgili daha pozitif görüşlere sahip olmaktadır.
- 2- Öğretmenler, toplumda eğitim almamış diğer bireylere göre BYM kullanan bireylere yönelik daha olumlu tutuma sahip olmaktadır.

1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma, İstanbul ili Bahçelievler ve Fatih ilçesinde bulunan 4 kamu ve 4 özel toplamda 8 eğitim kurumlarında görev yapan toplam 159 öğretmen ile sınırlıdır.

2. MADDE KULLANIMI VE BAĞIMLILIĞI

2.1 Bağımlılık, Bağımlılık Yapıcı Madde ve Madde Bağımlılığı Tanımı

Bağımlılık kavramının anlamı oldukça geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Genel anlamı ile bağımlılık tanımı bir kişiye, nesneye veya varlığa duyulan engellenemez arzu veya başka bir iradenin güdümü altına girme durumu olarak tanımlanabilir. Bedensel, ruhsal sağlıklarına, sosyal hayatlarına zarar vermesine rağmen, insanların belirli takıntılı durumları tekrarlamaya yönelik önlenemeyen arzu duymaları ve bunu devam ettirmeleri durumudur (Uzby, 2009).

Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) bağımlılık yapıcı maddeleri, ‘önüne geçilmez gereksinme yahut arzu, kullanıldığı miktarı artırma eğilimi, ruhsal, fiziksel bağımlılık hali oluşturan maddeler ‘şeklinde tanımlamıştır (İçli, 1999).

Madde bağımlılığı; birey tarafından alınan maddenin bireyin yaşamının merkezinde olması, kişinin madde kullanımında kontrolünü yitirmiş olması ve madde kullanımına bağlı olarak bedensel ve psikolojik sorunların ortaya çıkması şeklinde tanımlanan geniş bir kavramdır. Bunun yanı sıra maddeyi kötüye kullanım ise, bir senelik süre içerisinde, tekrar eden, sosyal, yasal sorunları ortaya çıkaran ve fiziksel zararlara neden olacak miktarda madde kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Altuner ve ark. , 2009).

Madde bağımlılığı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de başta gençlerde olmak üzere her bireyi etkileyen ruhsal, biyolojik, sosyal boyutları olan halk sağlığı sorunudur. Madde bağımlılığına neden olan maddeler alkol, tütün, uyuşturucu ve uçucu maddelerdir. Uyuşturucu olarak isimlendirilen maddelerin kullanımı oransal olarak diğer maddelere oranla daha az olsa dahi hem birey açısından hem de toplumsal açıdan oldukça yıkıcı sonuçlara ve sorunlara neden olabilmektedir (TBMM, 2009).

2.2 Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Etkileri

Uyuşturucu maddeler, vücuda girdiğinde psikolojik, davranış ve bedensel olarak değişikliğe vebireyde bağımlılığıneden olabilen kimyasal maddelerdir. Tıp dilinde bunlar psikoaktif maddeler olarak isimlendirilmektedir. Yabancı kaynaklarda bu maddelere önceleri “drug” adı verilmiştir. Fakat drug kelimesi ‘ilaç’ anlamında da

kullanıldığından önemli sorunlar ortaya çıktığı görülmektedir. Bu nedenle bağımlılık yapan maddeler son yıllarda “substance” olarak isimlendirilmektedir (Ögel, 2010).

DSM-5’te bağımlılık yapıcı maddelerin sınıflandırması şu şekilde yapılmıştır;

- alkol,
- kafein,
- esrar,
- halusinojenler (fensiklidin bu gruba dahil edilmiş ve grup kendi içinde fensiklidin ve diğer halusinojenler olarak ayrılmıştır),(LSD, meskalin,vb.)
- inhalanlar veya uçucular(tiner, benzin, gazolin, bali vb.)
- opiyatlar,(morfin, eroin, kodein, metadon vb.)
- sedatif-hipnotik ve anksiyolitikler,
- stimulanlar veya uyarıcılar (amfetamin, kokain, ekstazi, vb),
- nikotin (sigara,tütün),
- diğer (ya da bilinmeyen maddeler) şeklindedir (Güleç ve ark. ,2015).

2.2.1 Sigara (Tütün)

Tütün tüm dünyada en fazla kullanılan maddelerdendir. Sigara tütününde katran nikotin, ve karbon monoksit bulunmaktadır.Tütün bağımlılığına neden olan en önemli etken maddesi nikotindir.Tütünün duman şeklinde kullanılmasının sebebi, tütünde bulunan etkin maddelerin akciğerlerden hızlıca kana nüfuz etmesi ve etkisinin 8-10 saniye içerisinde ortaya çıkmasıdır. Etki göstermeye başlamasıyla deri, kol ve bacaklarda bulunan kan damarlarında kasılma, iç organlarda bulunan kan damarlarında genişlememeydana gelmektedir. Ayrıca soluk alıp verme hızını da arttırmaktadır. Sigara kullanımı olan herkes bağımlı değildir. Ancak sağlığı bozulduğu halde içmeye devam eden, kişinin uyandığında hemen sigara içmesi ve elverişli olmayan hallerde bile sigara içmek bağımlılığın belirtilerindendir (Ögel, 2010; Uzbay, 2009).

Nikotin şiddetli bağımlılık yapan maddelerdendir. Nikotin 90-120 dakika süre içerisinde tekrar alınmadığında yoksunluk belirtileri ortaya çıkmaktadır. Yoksunluk sonucunda ortaya çıkan belirtiler; asabiyet, huzursuzluk, hiddet, baş dönmesi, titreme, uykusuzluk, tansiyonun düşmesi, kaslarda kasılmaşeklindedir (Ögel, 2010).

2.2.2 Kafein

Bilimsel dilde “trimethylxanthine” olarak isimlendirilen ve C₈H₁₀N₄O₂ kimyasal formülü olan kafein, kullanımı yaygın olarak kullanılan uyarıcı maddedir. Kafein için kakaonun çekirdekleri, çayın yaprakları, kahve ve kolanın tohumları en bilinen kaynakları oluşturmaktadır. Kafeinin saf halinin tadı acı ve kokusuzdur. Günlük yaşamımızda kafein tüketiminin kaynaklarının ilk sıralarında yer alan kahve, çay, kola ve çikolata olsa bile bazı uyarıcı, ağrı kesici, diyet ve çeşitli reçeteli ilaçlarda kafein içermektedir (Ögel, 2010).

Kahve başta olmak üzere çay, çikolata ve kola kafein içeren başlıca kaynaklar arasında yer almaktadır. Kafein içeren yiyecek ve içeceklerin çevremizde çok fazla bulunması kafeinin hayatımızda önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir (Ögel, 2010).

Etkileri

Kafein, beyne giden kan damarlarının daralmasını sağlayarak beynin uyanık ve etkin olmasını ayrıca adrenalinin salınmasını arttırır ve dopamin depolarını aktif hale getirerek kişiye kısa zamanlı mutluluk ve keyif hali sağlamaktadır. Adrenalin bireyde uyanıklık ve aktifliğin artmasını, dopamin ise beyindeki haz bölgelerinin uyarılması ve pozitif bir ruh halinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Ögel, 2010). Kafein yüksek dozlarda alınırsa titreme ve kaygı ortaya çıkmaktadır. Öldürücü dozlarda alındığında (100 fincan veya 10 gr kahve) kusma, havale, kalp ile ilgili yan etkilere, bulantıya sebep olmaktadır (Akvardar ve ark. ,2012).

2.2.3 Alkol

Alkol, geçmişten günümüze yani tarih boyunca tedavi etmek veya dinsel amaçlar için de kullanılmış maddelerdendir. Alkol, kimyasal isimlendirilmesi etanol olan bir maddedir. Alkollü içeceklerin yapımında kullanılan etil alkol sigara ve kafeinden sonra en yaygın olarak kullanımı olan maddedir. Alkol mısır, tahıl, şeker pancarı, patates, pirinç, bazı meyveler gibi bitkisel kaynaklardan elde edilebilmektedir (Ögel, 2010; Uzbay, 2009).

Alkol, sigaradan sonra en yaygın kullanıma sahip keyif verici maddeler arasında yer almaktadır. Ülkemizde sigara gibi, alkol kullanımında büyük bir artış gözlenmektedir.

birlikte bu maddelerin tüketiminin gençler ve öğrenciler arasında daha fazla yaygınlaşmış olması dikkat çekmektedir (Başkurt, 2003).

Alkolün kişinin bedeninde ve ruhsal yapısında ortaya çıkardığı olumsuz ve zararlı etkiler diğer uyuşturucu maddelerin yol açtığı zararlı etkilerle benzerlik göstermektedir. Merkezi sinir sisteminin kimyasal yapısının bozulmasına ve çalışmasının aksamasına, algının yavaşlamasına, bireyde zihinsel ve ruhsal dengenin bozulmasına neden olma bu tür maddelerin temel özellikleri arasında yer almaktadır (Başkurt, 2003).

Etkileri:

Ögel' e (2010) ve Uzbay' a (2009) göre; kandaki alkol düzeyine göre (%mg) ortaya çıkan davranışsal etkileri aşağıda sıralanmıştır;

50-80 Hareketlerde bozulma, keyif hali, zihinsel faaliyetlerde azalma, öfori

80-100 Göz bebeklerinde oynama (Nistagmus), beceri isteyen işlerin yapılmasında aksamalar

100-200 Duygusal olarak bozukluklar (ağlama, sinirlilik hali, öfke vb), yürümede zorluk geçme

200-300 Konuşmada bozulmalar, şaşkınlık hali, unutkanlık

300-400 Koma

400-500 Solunumda depresyon

>500 Ölüm

2.2.4 Esrar

Esrar, tüketimi yaygın olan maddeler arasında yer almaktadır. Esrar kullanımı son zamanlarda giderek artış göstermektedir (Ögel, 2010).

Esrar, "cannabis sativa" olarak isimlendirilen hint keneviri bitkisinin yeşil, kahverengi çiçeklerinin karışımlarından, saplarından, tohumlardan ve yapraklarından meydana gelmektedir. Esrarın etken maddesi THC (Delta-9-tetrahydrocannabinol) 'dir.. Beyinde THC maddesini tanıyan reseptörlerin (alıcıların) bulunduğu tespit edilmiş olup THC reseptörleri beynin kavrama, hafıza, ödül, acı algısı ve motor koordinasyon işlevlerinden sorumlu bölümlerinde bulunmaktadır (Ögel, 2010; Uzbay 2009)).

Etkileri

Esrar kullanıldığında keyif veren etkisi birkaç dakikada ortaya çıkar. Otuz dakika içerisinde etkisi en üst seviyeye gelmekte ve etkisi 2-4 saat içerisinde yok olmaktadır.

Hareket becerilerinde ortaya çıkan bozukluk 8-12 saat arasında sürmektedir. Esrarın kullanılması sonucu kısa süreli coşkuya ve rahatlamaya, ruhsal gevşemeye, önüne geçilemeyen gülme krizine, algılamada değişiklik, zaman algısında bozulma ve duyuşsal deneyimlerde abartıya neden olmaktadır. Kullanılması sonucuyemede, film izlemeye ya da müzik dinleme gibi faaliyetlerde artışın olduğu görülebilmektedir (Ögel, 2010; Uzbay, 2009). Ayrıca esrar kullanımı sonrası şüphe, korku, panik hali ortaya çıkmaktadır. Esrarın, psikolojik etkileri ise zaman, ses ve renkleri algılamada değişiklikler ortaya çıkabilmektedir (Akvadar ve ark. , 2012).

2.2.5 Uçucu Maddeler

Günümüzde gençlerin sık olarak kullandığı uçucu maddeler arasında tiner, yapıştırıcılar ve benzin gibi maddeler sayılabilmektedir (Ögel, 2010).Uçucu maddeler; iş ve ev gibi alanlarda kullanımının yaygınlığı, fiyatlarının ucuz , ulaşılabilirliğinin kolay olması nedeniyle metropollerin fazla göç alan semtlerinde, kırsal bölgelerde kullanımının yaygın olduğu ifade edilmektedir (akt. Oktay, 2017; akt Akıncı, 2017) . Uçucu madde kullanımı çok ciddi ve önemli sorunlara yol açabilmektedir. En önemli sorun ise ani ölümlerin ortaya çıkmasıdır (Dilbaz, 2012).

Etkileri

Uçucu maddelerin etkileri içerisinde bulunan toluene maddesinden kaynaklanmaktadır. Uçucu maddeler hızlıca ortaya çıkan ve hızlıca ortadan kalkan iyilik haline sebep olmaktadırlar. Bu maddelerin psikolojik ve fizyolojik etkileri alkol, barbitürat ve trankilizan ilaçlara benzemektedir. Etkileri birkaç dakika gibi kısa sürede içinde ortaya çıkmakta olup bu etkiler 15-45 dakika kadar sürmekte ve ortadan kalmaktadır. Etkisinin kısa süreli olması nedeniyle birey sürekli olarak elinde maddeyle dolaşmakta ve kullanmak zorunluluğu hissetmektedir. Bu maddelerin etkileri genellikle Merkezi Sinir Sistemi (MSS) üzerine olabilmektedir (Ögel, 2010). Toluen içeren maddelerin uzun süreli kullanımları dengeyi kontrol edememe, bellek ve zekada bozulmalar ortaya çıkabilmektedir (Dilbaz, 2012).

2.2.6 Opiyatlar (Eroin, Afyon, Morfin, Kodein Vb.)

Afyon haşhaşından elde edilmekte olan ve uyuşturucu özelliği taşıyan maddeler arasında afyon sakızı, metadon, eroin,morfin, kodein, gibi maddeler sayılabilmektedir. Afyonun karşılığı “opium” dur. Bu nedenle afyon ve benzeri maddelerin tümü “opioid”

olarak adlandırılmaktadır(Ögel, 2010).Opiyalardan olan eroin ilk kullanım sonucu bile bağımlılık yapıcı bir maddedir(akt. Oktay, 2017).

Etkileri

Opiyatlar kullanıldıktan kısa süre içerisinde etkisini göstermeye başlamaktadır. Etkileri 4 ile 6 saat arasında sürmektedir. Bu sebeple kullanımı günde en az iki üç kez arasında olmaktadır. İlk önce haz verici “rush” olarak isimlendirilen dönem ortaya çıkmakta olup daha sonra ‘sedasyon (sakinlik)’olarak adlandırılan dönem görülmektedir. Kişinin konuşmasında ve hareketlerinde yavaşlama, hafıza ve dikkati toplamada bozulmalar görülmektedir. Fiziksel olarak göz bebeklerinde daralma, solunumda yavaşlama, düz kaslarda kasılma, kan basıncında ve kalp atımında azalma ve vücut ısısında değişiklikler ortaya çıkmaktadır (Dilbaz, 2012; Ögel, 2010).

2.2.7 Stimulanlar veya Uyarıcılar (Amfetamin, Kokain, Ecstasy, vb)

Ecstasy

Ecstasy, MDMA (3,4-metilen dioksi metamfetamin) olarak adlandırılan amfetamin türevlerinden birisidir. Ecstasy’in etkisi hem amfetamin maddelerin, hem de halüsinojik maddelerin oluşturduğu etkilere benzemektedir. Üzerinde fil,kuş vb. semboller bulunan tabletler şeklinde satılmaktadır. Kullanım şekli ağız yoluyla olup daha çok eğlence mekanlarında bulunmaktadır. MDMA’nın son yıllarda tablet şeklinin dışında üretiminin sıvı ya da toz, kapsül şeklinde de olduğu görülmektedir. Bu nedenle ecstasy ağız yolu kullanımının dışında burundan çekme ya da enjeksiyon şeklinde uygulama gibi farklı yöntemlerle de kullanılmaktadır. (Ögel, 2010)

Etkileri

Ecstasy alındıktan 20-60 dakika içerisinde etkisini göstermekte ve etkisi 4-6 saat arasındaki süreye kadar etkisini göstermektedir. Bu madde alındığında Enerjide artma hissi, hareketlilikte artış, karşı cinsteki bireylere yakınlık hissi, kan basıncının ve vücut ısısının yükselmesi, algılamada değişiklik, iştahta azalma, uyku ve yorgunlukta azalma, mide de bulantı, asabiyet, kalp atımında artma gibi fiziksel ve psikolojik değişiklikler ortaya çıkmaktadır. (Ögel ve ark. , 1998; Ögel, 2010)

Ecstasy yüksek dozlarda alındığında ölüme neden olmaktadır. Ölüme neden olmasının nedeni vücut ısısının çok fazla artması ve aşırı derecede su kaybından kaynaklanmaktadır (akt. Akıncı,2017).

Kokain

Kokain genellikle Güney Amerika’da yetişen koka ağacının yapraklarında elde edilmektedir. Kokain toz şeklinde ve beyaz renkli olarak bulunmaktadır.Genel olarak “coke” olarak isimlendirilir. Türkiye dışındaki ülkelerde ise “snow, girl, lady” gibi isimler de verilmektedir.Kokain aşırı çöşkuya neden olur, uykusuzluğa, açlığa, yorgunluğa ve soğuğa karşı dayanıklılığı arttıran maddedir.Kokain çok güçlü ve hızlı bir şekilde bağımlılık yapan maddeler arasında yer almaktadır (Ögel ve ark. 1998; Ögel, 2010; Uzbay, 2009).

Etkileri

Kokain uyarıcı etkiye sahiptir. Etkisini alınmasından hemen sonra göstermekte olup etkisi 30 ile 60 dakika sonra ortadan kalkmaktadır. Kokain alınması sonucunda, bireyde kendine güvende artma,göz bebeklerinde genişleme, kan basıncının artması, kaygının yok olması, terlemenin artması, vücut ısısında artma ortaya çıkmaktadır (Ögel ve ark. 1998; Ögel, 2010). Ayrıca kokain kullanımı uyku bozuklukları, işitme ve dokunmaya bağlı halüsinasyonlar, duygusal değişiklikler, depresyon, aşırı şüphe duyma, bilinçte sislenme, şiddete neden olmaktadır (Akvadar ve ark. ,2012)

Kokain ilk kullanımda mutluluk hissinin artması, vücutta dinçlik, zindelik halinin artması, karşı cinse karşı duyguların harekete geçmesi görülürken sonraki kullanımlarda gözlerde morarma, ten renginde solgunluk, burun deliklerinde açılma ve burunda his kaybının olması ortaya çıkmaktadır (Akıncı, 2017).

Crack (Taş)

Crack, kokainin çok daha fazla etkiye sahip bir formudur. Crack, kokain hidroklorid formundan sodyum bikarbonat ya da amonyum ve su kullanılarak edilir. Bu şekilde elde edilen crack, sigara şeklinde içilebilmektedir. Kokaini işlenerek küçük kristal hale gelmesi sağlanır. Bu hale getirilen crack, vücutta daha hızlı bir şekilde emilir. Sigara şeklinde içilmesi beyne daha kısa sürede yüksek dozlu madde ulaşması sağlanır. Bu nedenle etkisi kısa süre içerisinde hissedilmektedir (Ögel, 2010).

Etkileri

Diğer sentetik uyuşturucu maddelerde olduğu gibi, kişinin satın aldığı crack her zaman crack olmadığından, kişide oluşturacağı etkilerin neler olacağını önceden bilmek mümkün olamamaktadır. Bu nedenle, yüksek veya aşırı dozda kullanım olmasa bile crack kullanımı sonucu ölüm ortaya çıkabilmektedir. Bu maddenin kullanımı sonucu ve maddenin etkisi altındayken kişide kalp atım hızı ve kalp krizi görülme riski artar, kan basıncında ani artış görülebilir, intihar davranışı ya da aşırı depresif ruh hali ortaya çıkabilmektedir (Ögel, 2010).

Amfetamin

Amfetaminler günümüzde tıbbi uygulamalarda da kullanılan ilaçlar arasında da bulunmaktadır. Amfetaminler özellikle çocukluk döneminde görülen dikkat eksikliği ve hiperaktivitede, narkolepsi, depresyon gibi rahatsızlıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Ayrıca obezite tedavisinde de kullanılmakta olup zararları ve yararları tartışma konusu olmaktadır (Ögel, 2010).

Etkileri

Amfetaminin etkisi, kokainin alınmasından sonra ortaya çıkan etkilere benzemektedir. Amfetaminler uyarıcı maddeler arasında yer almaktadır. Bu maddelerin alınması sonucunda bellekte açılma, dikkat ve performans da artma, zayıflama, haz duygusunda artma meydana gelmektedir. Ayrıca iştahı azaltır, uykusuzluğa neden olur. Kişide büyülenme duygusunun oluşumuna neden olur, kişide sinirlilik hali ve saldırganlık davranışı ortaya çıkabilir (Ögel ve ark. 1998; Ögel, 2010; Uzbay, 2009). Amfetamin kullanımı sonucu psikolojik olarak uykusuzluk, bilinçte sislenme, huzursuzluk, yerinde duramama, halüsinasyon, ruhsal çöküntü, iç sıkıntısı, mutsuzluk gibi duygusal durum bozuklukları ortaya çıkmaktadır (Akvardar ve ark. , 2012).

2.2.8 Halusinojenler

LSD (Lysergic Acid Diethylamid)

LSD ‘ergot alkaloidlerinden elde edilen liserjik asidin dietilamid türevi olan yarı-sentetik bir madde’dir (Uzbay, 2009). LSD’nin halüsinojenler arasında sınıflandırılmasının sebebi, bireyin gerçeği algılamasında bozulmalar meydana getirerek, gerçekmiş gibi gözüken fakat gerçekte olmayan simgelerin ortaya çıkmasına, sesleri

duymasına ve dokunmaya bağı duyuları hissetmesinoyol açmasından kaynaklanmaktadır (Ögel, 2010).

Etkileri

LSD'nin etkisini 1 saat içerisinde göstermekte olup, etkisi 2-4 saat süresinde en üst düzeye ulaşır, 8-12 saatte sonlanmaktadır. Fiziksel olarak vücutta titreme, tansiyonun yükselmesi, vücut sıcaklığının artması, görmenin bulanıklaşmasına ve terlemeye neden olmaktadır (Ögel, 2010).

Halüsinojen maddelerin kişide nasıl etkilerin ortaya çıkacağı, maddeyi kullanan bireyinsikolojik durumuna bağı olmaktadır. Etkileri haz veren şeyleri hayal etmekten kabus görmeye kadar değişmektedir. Algıda bozulma, çarpıklık ve keskinleşme meydana gelmektedir. Bireyin kendini algılamasında farklılıklar ortaya çıkmakla birlikte bulunduğu çevre de kişiye yabancılaşmaktadır. Nesnelere farklı şekilde algılanabilir. Tat ve koku duyusunda artış görülebilmektedir. Bu maddeleri kullanan bireylerde genel olarak görsel halüsinasyonlar görülmekle birlikte, işitme ve dokunmaya bağı olarak da halüsinasyonlar ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca görme bozukluğu, zaman algısında bozulma, düşünmede güçlük gibi etkiler görülebilmektedir (Ögel, 2010; Uzbay, 2009).

2.3 Bağımlılık Yapıcı Madde kullanım Nedenleri

Madde bağımlılığı sosyal, psikolojik ve genetik gibi birçok değişkene bağı ortaya çıkmaktadır (Şengezen ve ark. ,2014).

Bağımlılığın ortaya çıkmasında temel unsurlar; birey, sosyal çevre ve bağımlılık yapan maddelerdir. Bu temel unsurların, birbirini olumsuz bir şekilde etkilemesi, madde bağımlılığının temel faktörleri olarak kabul edilmektedir. Madde bağımlılığın birincil faktörü, öncelikle korku, saldırganlık, sıkıntı, üzüntü, yalnızlık vb. gibi duyguların ve bireyin hayatta karşı karşıya kaldığı zorlukların üstesinden gelememesi sonucunda çözümü uyuşturucu madde kullanımında arayan kişinin kendisidir. İkinci faktörü bireyin; aile ortamı, akrabaları, arkadaş çevresi, okul ortamı, yaşadığı ortam, sosyal çevresi oluşturmaktadır. Üçüncü faktör ise uyuşturucu maddelere ulaşılabilirliğinin kolaylığı veya zorluğu, maddelerin kullanma süresi oluşturmaktadır. Uyuşturucu maddelere ulaşılabilirliğin kolaylığı bireylerdeki bağımlı olma sürecinin hızlandırılmasına neden olmaktadır. Kişiler bağımlı olabileceğine inanmadığından, madde kullanım konusunda kendilerinin kontrol altında alabileceklerine inandıklarından

madde kullanımına başladıkları bulunun sonucunda bağımlı hale gelmektedirler. Uyuşturucu madde kullanımı olan her birey bağımlı hale gelebilmektedir. Madde kullanımı olan kişiler bağımlı olduğunun farkına varamamakla birlikte farkında olduklarında ise çok geç kalmış olmaktadır (Bahar, 2018).

2.3.1 Merak ve İlk Deneme

Madde bağımlılığında ilk adımı merak ve maddeyi deneme davranışı oluşturmaktadır. Maddenin birey tarafından denenmesine kadar geçen süreçte merak etmenin yanında maddenin ortaya çıkaracağı etkilere yönelik korkular da mevcuttur. Merakın korkunun önüne geçmesi sonucu bireylerde maddeyi ilk kez deneme davranışı ortaya çıkmaktadır. Bağımlı bireyler görüşmeler sonucunda, bağımlılık yapıcı maddeleri bulma ve bu maddeleri denemelerinin nedenleri arasında merak faktörünün oldukça ön planda olduğu gözle çarpılmaktadır (Bahar, 2018).

2.3.2 Psikolojik Nedenler ve Kişilik Özellikleri

Madde bağımlılığı ve kullanımıyla bireylerin içerisinde buldukları psikolojik durumları ve sahip oldukları kişilik yapıları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bağımlı olan bireylerde kişilik yapısı olarak saldırgan davranışlara sahip, hırçın, asabi, kendini değersiz gören, kaygılı, olumsuzluklarla baş edebilme gücü zayıf, özgüven eksikliği olan, aşırı tepkisel olan gibi özellikler ön plana çıkmaktadır. Bağımlılık yapıcı maddelerin yatıştırıcı, kaygıyı azaltıcı, mutluluk verici gibi özellikleri sorunlardan kaçan bireyler için destekleme ve rahatlatma aracı olarak kullanılmakta ve bireyler bağımlı hale gelmektedir (Bahar, 2018; Çetin, 2013).

Bireyler kendini gerçekleştirme, saygı, sevgi, güven gibi ihtiyaçlarında doyuma ulaşamadıklarında doyuma ulaşmak için bağımlılık yapıcı madde kullanır ve bu duyguları bir daha yaşamak için maddeyi tekrar tekrar kullanarak bağımlı duruma gelebilmektedirler (Yıldırım, 2015).

Bireylerde toplumda yalnızlaşma, topluma kendini kabul ettirememeye, sevgi görmeme sonucunda yaşadığı kaygılarını kurtulabilmek için madde kullanımı kolaylaşmakta olup hayatındaki zorluklarla madde kullanımı ile başa çıkabileceği düşüncesi oluşmaktadır (Erbay ve ark. , 2016).

2.3.3 Aile ve Aile İçi Sorunlar

Bireylerin kişilik yapılarının şekillendirilmesinde aile ve aile özellikleri önemli faktörlerden biri olup ilk olarak eğitimin verildiği, rol ve model olarak benimsenecek kişilerin bulunduğu toplumun en küçük birimi aile olmaktadır. Bu nedenle alkol ya da madde kullanan ebeveynlerin bulunduğu ailelerin çocuklarının bağımlılık yapıcı madde kullanıma ve bağımlılığına yatkın olan olasılığı yüksektir (Bahar, 2018; Oktay, 2017).

Genel olarak Başkurt (2003) madde kullanımında risk altındaki aile tiplerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Yeterli ilginin olmadığı yada baskıcı bir tutum sergileyen aileler
- Ailede disiplinin tutarsız olması
- Ailede bireye rol model olabilecek birinin olmaması
- Ebeveynlerin alkol ve sigara gibi maddelerin kullanımına izin verici tutum içerisinde olması
- Boşanmış ya da parçalanmış aileler
- Ailedeki bireyler arasında iletişimin eksik olması
- Anne ya da babadan birinin vefat ettiği aileler
- Ebeveynlerin bireyden gerçekçi olmayan beklentiye sahip olması
- Ailede bağımlılık yapıcı madde kullanan bireyin olması
- Ebeveynlerin bireylere karşı desteğinin yetersiz olması
- Ailede birey başarısının ödüllendirmemesi

2.3.4 Arkadaş ve Akran Etkisi

Ergenlik dönemindeki bireylerde akran grubunun etkisi çok önemli olmaktadır. Çünkü ergenlerde gelişimsel dönemin özelliği olarak kendi kararlarını tek başına almak yerine arkadaş grubuna göre karar alarak onlarla birlikte hareket etme eğilimi göstermektedirler. Genellikle ergenlerin ailelerinden bağımsız davranma eğilimleri madde kullanımı olan arkadaşlarını model almalarına neden olmaktadır (Coşkun, 2006). Bu nedenle kişinin arkadaşları arasında madde kullanan olması bağımlılık oluşumunda önemli faktörlerdedir. Bireylerde; ait olma duygusuyla arkadaş grubuna bağlılığını göstermek, arkadaş grubunda dışlanma korkusu, arkadaş/akran baskısı, arkadaş grubundan dışlanma korkusu gibi etkiler sonucunda da bağımlılık oluşabilmektedir.

Ayrıca arkadaşları/akranları tarafından bireylere sıkıntılarında, kaygılarından kurtulması için madde verilmesi bağımlılığın ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Bahar, 2018; Coşkun, 2006).

2.3.5 Sosyo-kültürel Etkenler

Bireyler madde bağımlısı olarak dünyaya gelmemektedir. Ayrıca canlılar bağımlılık yapıcı maddelere karşı ihtiyaç duymamaktadır. Bireyler hayatları sürecinde bu maddelerle tanışıp kullanmaktadır. Kişilerin yaşadığı çevresinin bağımlılık yapıcı madde kullanımında önemli bir yere sahip olmaktadır. Yaşadıkları çevre içerisinde maddeleri elde edebilmenin kolaylığı, madde kullanımının yoğun olduğu ve çevrenin maddelere karşı olumlu tutumu madde kullanımını arttıran faktörlerdendir (Bahar, 2018).

2.3.6 Sosyal Medya ve Çoklu Sanal Ortamlar

İnternetin olanak sağladığı sanal ortamlar kişileri uyuşturucu ve uyarıcı maddelere karşı özendirmekte olup maddelerle ilgili video, fotoğraf paylaşımları yapılarak sosyal medya üzerinden bu maddeler için pazar oluşturulmaktadır. İnternetin imkân sağladığı çoklu sanal ortamlarda, toplumu ve bireyleri uyuşturucuya özendirme çalışmaları yapıldığı gözlenmektedir. Genel olarak sosyalmedya üzerinden uyuşturucu maddeler ile ilgili deneyim, fotoğraf ve video paylaşımı yapılmakta ve uyuşturucu madde pazarlanabilmektedir (akt. Bahar, 2018).

Sosyal medya uygulamaları olan “Instagram, Twitter, Facebook, Snapchat” üzerinden uyuşturucu ve uyarıcı madde satışı yapıldığı görülmektedir. Bunların yanı sıra “Narkomarketing” (Uyuşturucu Pazarlama) kavramı sosyal medya ve sanal ortamda kullanılmaktadır. Sanal ortamda kişiler gerçek kimliklerini gizlemekte olup yakalanma korkusu olmadan suç işlemektedir. Böylece sanal ortamlar kontrolü sağlanamaz ortamlar haline gelmektedir. Ayrıca sanal ortamı inşa edenler internet oyunları aracılığıyla çocuk ve gençleri uyuşturucuya özendirmekte ve bu maddeleri bilinçaltlarına yerleştirme çalışmaları yapmaktadır. Başka bir önemli husus ise herhangi bir yaş sınırı olmadan her bireyin internet aracılığıyla izlenebileceği film ve dizilerde uyuşturucu ve uyarıcı maddelere sempati duyulmasını ve bu maddelerin normalleştirici içeriklerin bulunması madde kullanımına yönelimi arttırmaktadır (Bahar, 2018).

Aile Araştırma Kurumu (1997) tarafından, 1996 yılında Bakırköy Akıl Vakfı'na yaptırılan ve genelde insanların bağımlılık yapan maddeleri neden kullandıklarını belirlemeyi amaçlayan anket çalışmasında, bağımlılar arasında; %68' inde ailevi sorunların, %74,2' inde arkadaş etkisinin, %69,8' inde çevre etkisinin, %63,9' inde merak, %71,1' inde sorunlar ile başa çıkmak, %68,8' inde zayıf iradeli olmak, %40,2' inde yasalara karşı koymak, %44,8' inde ise toplum dışına itilmek, madde kullanımında en önemli etkenler olarak saptanmıştır (Şahin, 2007).

2.4 Alkol ve Madde Kullanımı İçin Risk Faktörleri

Karayel'e (2018) göre; alkol ve madde kullanımında risk oluşturan faktörleri aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir.

2.4.1 Biyolojik Faktörler

- Kalıtımsal özellikler
- Bireylerde antisosyal kişilik bozukluğunun ve davranışsal bozukluğun olması
- Ailenin duygu durum ve dürtü kontrol bozukluğuna sahip öyküsünün olması
- Ailenin alkol veya madde kullanım öyküsüne sahip olması

2.4.2 Psikolojik ve Davranışsal Faktörler

- Madde kullanımına karşı olumlu davranış ve tutuma sahip olma
- Duygu durum bozukluklarına sahip olma
- Fiziksel travma
- Öğrenmede güçlüklerin olması
- Düşük benlik saygısı

- Dürtüselliikte bozuklukların olması
- Davranışsal bozukluklara sahip olma
- Sosyal becerilerinin yetersiz olması
- Çabuk öfkelenme ve öfke kontrolünün olmaması
- Anksiyete bozukluklarının olması
- Yaşam deneyimlerinde olumsuzluklarının yaşanması

2.4.3 Aile İlişkileri Faktörü

- Aile bireylerinde alkol ve madde kullanımının olması
- Ailede bireye karşı desteğin yeterli olmaması
- Ailedeki ebeveynlerin çocuk yetiştirme becerilerinin yeterli olmaması
- Ailenin çocuklarını denetlemede yetersiz olması
- Ailede alkol ve madde kullanımı gibi bağımlılık yapıcı maddelere karşı tutumun olumlu olması

2.4.4 Okul ile İlişkili Faktörler

- Bireyin okuldaki başarısı
- Bireyin okul sorumluluğuna sahip olmaması
- Okul politikasının madde kullanımına karşı açık bir olması
- Öğretmenin bireyden beklentilerinin düşük olması
- Okul ortamının disiplinden uzak olması,güvenli olmayan ve olumsuz etkilere sahip olması,
- Bireyin sınıfta ortamında saldırgan veya içe dönük davranışlara sahip olması

2.4.5 Arkadaş İlişkileri Faktörü

- Bireyin zayıf sosyal becerilere sahip olması

- Bireyin arkadaş çevresinin alkol ve madde kullanımına karşı olumlu tutum ve davranış içerisinde olması
- Bireyin arkadaşlarının madde kullanması
- Arkadaşlarında davranış bozukluklarının olması
- Bireyin arkadaşları tarafından reddediliyor olması

2.4.6 Toplum İlişkileri Faktörü

- Alkol ve madde bağımlılığına izin verici toplumsal kurallara sahip olunması
- Toplumdaki suç işleme oranının yüksek olması
- Eğitim imkanlarının yetersiz olması
- Sosyo-ekonomik imkanlarının kısıtlı ya da yetersiz olması
- Yüksek göç oranına sahip olması

2.5 Bağımlılık riski yüksek olan kişiler

Bağımlılığın oluşmasının ve gelişmesinin yüksek risk altında bulunan kişiler şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Adolesan (ergenlik) döneminde bulunan bireylerde
- Yaşadığı sorunları unutmak için madde kullanmayı çözüm yolu olarak gören bireylerde
- Madde kullanımının arkadaşları tarafında beğenilmeyi, arkadaşlarının dikkatini çekmeyi, arkadaşları tarafından kabul edilmeyi sağladığını düşünen bireylerde
- Madde kullanımını eğlence olarak gören bireylerde
- Maddelerin zararlı etkileri ve içerikleri hakkında bilgiye sahip olmayan bireylerde
- Arkadaşlarına veya çevresinde bulunan kişilere karşı “hayır” diyememe becerisine sahip olmayan bireylerde
- Anne ve babası boşanmış ya da parçalanmış ailede büyümüş bireylerde

- Psikolojik problemlere sahip olan bireylerde bağımlılığın oluşma ve gelişme riski yüksek oranda ortaya çıkmaktadır (Karayel, 2018).

2.6 Madde Kullanım Yaygınlığı

Ülkemizde madde kullanım yaygınlığını saptamak amacıyla yapılan araştırmaların çok fazla oranda olmadığı görülmektedir. Okullarda yapılan anket çalışmaları yapılan araştırmaların önemli bir kısmını oluşturmakta olup yüz yüze yapılan çalışmaların ise az olduğu görülmektedir. Fakat yapılan araştırmalar incelendiğinde madde kullanım oranlarındaki artış göze çarpmaktadır (Ögel, 2005). Madde kullanım yaygınlığıyla ilgili daha geniş bilgilere ulaşmak madde kullanımından korumaya yönelik çalışmalar için gerekli olan ilk adımı oluşturmaktadır. Ayrıca madde kullanım yaygınlığı ile ilgili yapılan araştırmaların tekrar edilmesi madde kullanım yaygınlığındaki artış hızının belirlenmesine yardımcı olabilmektedir (Ögel, 2005).

2.6.1 Toplumun Genelini Kapsayan Örneklemle Yapılan Çalışmalar

2002 senesinde 72 ilde uygulanan araştırmada hayatı boyunca en az bir kere madde kullanım oranının %1.3 olduğu görülmüştür. Madde kullanım yaygınlık oranının 15-24 yaş grubunda bulunan bireylerde 25 yaşın üstündeki bireylere göre, Erkeklerde kadınlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Işıklı ve Irak, 2002).

2.6.2 İlköğretim Ve Ortaöğretim Öğrencilerini Kapsayan Örneklemle Yapılan Çalışmalar

Bu konuyla ilgili ilk araştırma 1991 yılında yapılmıştır. Bu çalışma İstanbul’ da dört okulda 1500 lise öğrencisine anket şeklinde yapılmış olup anket sonucunda herhangi bir maddeyi hayatı boyunca en az bir kere kullananların oranının %2.6, esrar kullanım oranının ise %0.7 olduğu tespit edilmiştir (Özer, 1991).

1995 yılında İstanbul ilinde 15 farklı okulda 2800 öğrenci ile yürütülen ESPAD çalışmasında herhangi bir maddeyi hayatı boyunca en az bir kere kullananların oranının %7, esrar kullananların oranının %4, uçucu madde kullananların oranının %4, ecstasy kullananların oranının %1, sedatif hipnotik kullananların oranının %7 ve eroin kullananların oranının ise %1 olduğu görülmüştür (Yazman, 1995).

1996 yılında İstanbul ilinde 62 ayrı okulda lise ikinci sınıfta öğrenim gören 5823 öğrenci ile yürütülen araştırmada hayatı boyunca esrar kullananların oranının %4.2, uçucu madde kullananların oranının %4, ecstasy kullananlarının oranının %0.9, sedatif hipnotik kullananların oranının %5 ve eroin kullananlarının oranının ise %0.7 olduğu görülmüştür (Ögel ve ark, 1996).

Antalya il merkezinde lisede öğrenim gören son sınıfta olan öğrencileri kapsayan bir ankette bağımlılık yapıcı herhangi bir madde kullanım oranının %1.4 olduğu saptanmıştır (Karakılınç, 1996).

1998 yılında 15 ayrı ilde 15-17 yaş grubundaki bireyleri kapsayan "SAMAY-98 lise öğrencileri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı ve kullanım özellikleri" adlı çalışmada ise, hayat boyu madde kullanım yaygınlık oranlarının; Esrar %3.5, uçucu maddeler %8.6, sedatif hipnotik %3.2, eroin %1.6 şeklinde olduğu saptanmıştır (Ögel ve ark. , 2001).

2001 yılında 9 farklı ilde 11.989 ilköğretimde ve 12.270 ortaöğretimde öğrenim gören öğrenciyi (10- 12 ve 15-17 yaş grubu) kapsayan çalışmada, ilköğretim grubunda bulunan öğrencilerin hayat boyu madde kullanım yaygınlık oranlarının esrar için %0.4, uçucu madde için %3, diğer uyuşturucu ve uyarıcı maddeler içinse %0.4 olduğu saptanmıştır. Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerde ise yaygınlık oranlarının esrar için %3, uçucu maddeler için %4.3, eroin için %2.1, ecstasy için 1.3 ve kokain içinse %1.2 olduğu görülmüştür (Ögel, Çorapçioğlu ve Sır, 2004).

2003 yılında UNODC tarafından yine öğrencileri kapsayan çalışmada hayat boyu en az bir defa madde kullanım yaygınlık oranlarının esrar için %5.1, ecstasy için %3.2, uçucu maddeler için %5.2, sedatif hipnotik ilaçlar için %5.4, eroin için %2.8, flunitrazepam için %3.1 olduğu saptanmıştır.

2004 yılında İstanbul ilinde 3483 lise ikinci sınıfta öğrenim gören öğrencileri kapsayan çalışmada hayat boyu en az bir kere madde kullanım yaygınlık oranlarının uçucu maddeler için %5.9, esrar için %5.8, flunitrazepam için %4.4, benzodiazepin için %3.7, ecstasy için %3.1 ve eroin için %1.6 olduğu saptanmıştır (Ögel ve ark, 2005).

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından 2018 yılında yapılan 'Türkiye'de Genel Nüfusta Tütün, Alkol Ve

Madde Kullanımına Yönelik Tutum Ve Davranış' konulu araştırmasında şu sonuçlar elde edilmiştir.

Bu çalışmada toplam 42.754 birey örneklem olarak kullanılmış olup çalışmaya katılanların %48'ini erkekler (20.540 kişi), %52'sinin de kadınlardan (22.214 kişi) oluştuğu görülmektedir.

Ayrıca bu çalışmada okur-yazarlık oranlarının:

%4,9'unun (2.099 kişi) okul bitirmediği (okur-yazar olmadığı)

%32,4'ünün (13.837 kişi) ilkokul mezunu olduğu (eski sistem),

%14,5'inin (6.201 kişi) ilköğretim veya ortaokul mezunu olduğu,

%4,5'inin (1.932 kişi) lise de öğrenim gören öğrenciler olduğu,

%18'inin (7.690 kişi) normal liseden mezun olduğu,

%5,1'inin (2.188 kişi) meslek lisesinden mezun olduğu,

%3,3'ünün (1.425 kişi) 2 yıllık meslek yüksekokul (önlisans) mezunu olduğu,

%6'sının (2.566 kişi) üniversitede öğrenim gören öğrenciler olduğu,

%10,6'sının (4.527 kişi) 4 yıllık üniversite (lisans) mezunu olduğu tespit edilmektedir.

Tütün Kullanımı ile ilgili ortaya çıkan sonuçlar

Ankete katılanların hayatı boyunca en az bir kez nargile, sigara, puro gibi tütün ürünlerini kullanım oranı %47 (20.101 kişi) olarak bulunmuştur (yaşam boyu prevalans). Bu oranın kadınlarda %32,2, erkeklerde ise %61,9 olduğu görülmüş olup, tütün ürünlerinin ilk defa kullanım yaş ortalamasının 17,85 olduğu tespit edilmiştir.

Alkol Kullanımı ile ilgili ortaya çıkan sonuçlar

Ankete katılanların hayatı boyunca en az bir kez alkol içeren içecekler kullanım oranı %22,1 (9436 kişi) olduğu görülmüştür (yaşam boyu prevalans). Bu oranın kadınlarda %10,7, Erkeklerde ise %34,3 olduğu görülmüş olup, alkol içeren içeceklerin ilk kullanım yaş ortalamasının 19,94 olduğu tespit edilmiştir.

İlaç Kullanımı ile ilgili ortaya çıkan sonuçlar (Dikkat arttıran, Sakinleştiren/Yatıştırıcı, uyku veren, vücut geliştiren ilaçlar vb.)

Ankete katılanların hayatı boyunca en az bir kez yatıştırıcı/sakinleştirici ilaç kullanım oranı %5,8 (2498 kişi) olduğu görülmüştür (yaşam boyu prevalans). Bu oranın kadınlarda %7,7, erkekler ise %3,9 olduğu görülmüş olup, ilaçların ilk kullanım yaş ortalamasının 32,26 olduğu tespit edilmiştir.

Madde Kullanımı ile ilgili ortaya çıkan sonuçlar

Ankete katılanların hayatı boyunca en az bir kez madde kullanım oranının %3,1 (1.338 kişi) olduğu görülmüştür (yaşam boyu prevalans). Bu oranın kadınlarda %0,3, erkeklerde ise %6,1 olduğu tespit edilmiştir.

Ankete katılanların hayatı boyunca en az bir kez madde kullanım oranlarının yaş gruplarına göre dağılımları şu şekilde:

- %35,4'ünün 15-24 yaş grubunda,
- %30'ünün 25-34 yaş grubunda,
- %18,3'ünün 35-44 yaş grubunda,
- %7,8'inin 45-54 yaş grubunda,
- %8,5'inin 55-64 yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir.

En yoğun en az bir kez madde kullanım oranının yaş grubunun 15-34 arası olduğu görülmektedir (%65). Maddelerin ilk kullanım yaş ortalamasının 19 olduğu tespit edilmiştir.

Ankete katılanların hayatı boyunca en az bir kez madde kullananların;

- %20'sinin ilköğretim mezunu olduğu
- %18,3'ünün ortaokul mezunu olduğu,
- %29,9'unun ise lise mezunu olduğu görülmüştür.

En yoğun madde kullanımının lise mezunu olan grupta olduğu görülmekte olup madde kullanan bireylerin hala lisede öğrenim görenlerin oranı %4,5 iken, hala üniversitede öğrenim görenlerin oranı ise %9,7 olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırmada hayatı boyunca en az bir defa madde kullananlar arasında kullanım oranı en fazla olan maddenin esrar olduğu ve diğer maddelerin ise kullanım oranlarının düşük olduğu belirlendiğinden esrar kullanım oranı ayrıca incelenmektedir. Esrarın ilk kullanım yaş ortalamasının 19 olduğu tespit edilmiştir.

2.7 Madde Bağımlılığını Önleme

2.7.1 Önlemenin Tanımı ve Amaçları

Sağlıkta önleme kelimesine karşılık ‘koruyucu çalışma’ kavramı da kullanılmaktadır. Önleme ile ilgili tek bir tanım yoktur, fakat bir tanım yapmak gerekirse; toplumundaki bireylerin yaşantısının verimli ve sağlıklı olmasınisağlamak amacıyla yapılan faaliyet ve stratejilerin bütünü“önleme” olarak tanımlanabilmektedir.

Ögel’e (2010) göre; önlemenin temel amaçları şu şekilde sıralanabilir;

- Bağımlılık sorununun gelişmesi engel olmak
- Toplumunu oluşturan bireylerin davranışlarının olumlu bir şekilde gelişmesini sağlamak
- Bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımına engel olmak
- Bağımlılık yapıcı madde kullanımı sonucu ortaya çıkan toplumu ve bireyi etkileyen sorunların engellenmesi

Ögel’e (2010) göre; madde bağımlılığını önleme programındaki temel hedefleri arasında ise;

- İlaçların amaçlarına ve doktorun yazdığı miktarlarda kullanılması,
- Yasadışı maddelerin kullanılmaması,
- Tütün ürünlerinin kullanılmaması,
- Tiner,bali gibi maddelerin üretim amacına uygun şekilde kullanılması
- Alkollü içeceklerin yasal kullanım yaşında kullanılması
- Alkollü içeceklerin kullanımını sonucu oluşacak olumsuz etkilerin ortaya çıkmayacağı şekilde kullanılması şeklinde sıralanabilir.

2.7.2 Madde Bağımlılığının Önlenmesindeki Önem

- Bağımlılık, bireylerin madde kullanımını bırakma istekleri bağımlılıkta tedavi başarısını etkileyen bir faktör olduğu için bağımlılığın gelişmesi sonucu tedavi olasılığı çok zor gerçekleştirilebilen hastalık olduğu bilinmektedir.
- Bağımlılığın başlangıcından tedavisine kadar geçen sürede topluma yansıyan olumsuz yanları çok büyüktür. Bağımlılık sonucu ortaya çıkan sosyo-ekonomik sıkıntılar nedeniyle kişiler illegal olaylara karışarak suç işleyebilmektedir.
- Madde kullanımının bireylerde sağlık üzerinde oluşturduğu olumsuz etkilerden dolayı madde kullanımı sonucu ülkede sağlık ile ilgili harcamalar artmaktadır.
- Madde bağımlılığı tedavisinden sonra bireylerin yeniden madde kullanmasını etkileyen faktörlerin olmasından dolayı bağımlılığın ve madde kullanımının tekrarlanma oranı yüksektir.
- Yukarıda belirtilen madde kullanım sonucu ortaya çıkan sorunların tedavisi için gerekli olan maliyetin madde bağımlılığını önleme çalışmaları için gerekli olan maliyetten yüksek olması önleme faaliyetlerinin önemini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca madde kullanılmaması sonucunda bireylerin üretkenliğinin artması toplumun ve ekonominin gelişiminin hızlanmasına neden olmaktadır (Ögel, 2010).

2.7.3 Madde Bağımlılığını Önleme Şekilleri ve Basamakları

Önleme faaliyetleri iki farklı şekilde yapılabilmektedir;

Arzı azaltıcı önlemler: Arzın azaltılmasında; bağımlılık yapıcı maddelere ulaşılmasına engel olmak, bu maddelerin üretiminin durdurulmasını sağlamak ve yasal olmayan bu maddeleri elde edebilmenin zorlaştırılması sağlanmalıdır. Arzı azaltmayı sağlayan önlemlerin alınmasında güvenlik güçlerine daha çok görev düşmektedir (Ögel, 2010).

Talebi azaltıcı önlemler: Talebin azaltılmasını sağlayan önlemler arasında eğitim programları büyük bir öneme sahiptir. Bu programlarla bağımlılık yapıcı maddelere talebin azaltılması sonucunda arzda da azalmaya sebep olacağından sorun ortadan kalmış olacaktır (Ögel, 2010).

Madde bağımlılığının önlenmesi üç farklı aşamada gerçekleştirilmektedir.

Birincil önleme (primary prevention): Birincil önleme çalışmalarında bağımlılık yapıcı madde kullanmamış bireylerin bu maddeyi kullanmasına engel olunması amaçlanmaktadır. Eğitim çalışmaları yapılarak madde kullanılmasının önlenmesi için

çalışılmaktadır. Burada amaç henüz hiç kullanmamış kişilerin kullanmasını engellemektir. Ülkemiz gibi madde kullanımının giderek arttığı tüm ülkelerde birincil önleme çalışmaları büyük bir öneme sahip olmaktadır (Coşkun, 2006; Ögel, 2010) .

İkincil önleme (secondary prevention): İkincil önleme çalışmalarında madde ya da alkol kullanımı olan fakat bağımlılık oluşmamış bireylerin erken teşhis edilmesi, bağımlı hale gelmesinin önlenmesi, kişilere önerilerde bulunulması ve kişilerin tedaviye yönlendirilmesi yürütülmektedir (Coşkun, 2006; Ögel, 2010) .

Üçüncül önleme (tertiary prevention): Üçüncü önlemede madde kullanımı sonucu oluşacak zararların önlenmesi, bağımlı olan bireylerin madde kullanımını bırakmasının sağlanması ve bağımlılık yapıcı maddelerin tekrar kullanımının engellenmesi çalışmaları yürütülmektedir. Ayrıca suç işleme sebeplerini azaltılmaya ve bulaşıcı hastalıklardan korunmaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır (Coşkun, 2006; Ögel, 2010).

2.7.4 Madde Kullanımının Önlenmesine Yönelik Stratejiler

Dünya genelinde uygulanan çok sayıda önleme yöntemleri bulunmakta olup önleme yöntemlerinden başarılı olanların bazılarında aşağıda bahsedilmektedir

Eğitim: Madde kullanımını önlemede eğitim çalışmaları içerisinde maddeyi reddetme, karar verme yeteneğinin artırılması, sorunlarla ve stresle başa çıkabilmenin öğretilmesi, kendine güvenin artırılması, kişiler arası ilişkilerin düzenlenmesi gibi sosyal ve bireysel becerilerin güçlendirilmesini amaçlayan programlar yer almaktadır (Coşkun, 2006; Ögel, 2010).

Bilgilendirme: Bilgilendirme ; maddelerin kullanım yaygınlığı, etkileri ve sonuçlarıyla ilgili bilgi vermek, madde kullanımı olan bireylere karşı olumsuz tutumları gidermek, yanlış inançların düzeltilmesi, madde kullanımının ailesel, toplumsal ve bireysel sonuçlarıyla ilgili bilgilendirilmesi, farkındalığın artırılması gibi çalışmaları içermektedir (Coşkun, 2006; Ögel, 2010) .

Sorunları tanıma ve yönlendirme: Bu çalışmalarda alkol, sigara, madde gibi bağımlılık yapıcı madde kullanma riski olan veya kullanan bireylerin erken dönemlerde belirlenmesi, bu bireylere yönelik eğitim ve danışmanlık hizmeti verilmesi yer almaktadır (Ögel, 2010) .

Çevresel yaklaşım: Bireyler toplum içerisinde çevresiyle etkileşim içerisinde yaşamakta olduğu için alkol, sigara reklamlarıyla karşılaşması, çevresindeki yada filmlerdeki bireylerde bu maddelerin kullanımını görmesini mümkün kılmaktadır. Bu maruz kaldığı durumlar bağımlılık yapıcı madde kullanımını cesaretlendirmekte, madde kullanımının risklerinin küçümsenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle bu çalışmalar yaş sınırlamasının ve reklamlara yasak getirilmesi, yasal olan maddelerin satışının kontrol altına alınması gibi faaliyetleri kapsamaktadır(Ögel, 2010) .

Toplumsal mücadele: Toplumsal önleme çalışmalarına toplumdaki bireylerin katılımı önleme çalışmalarında çok etkin ve aktif rol almakta olup son zamanlarda bu yöntem kullanılmış ve başarıya ulaştığı görülmüştür. Bu çalışmalarda sivil toplum kuruluşları etkin bir rol üstlenmişlerdir. Bu yöntemdeki amaç; Bireyin içerisinde bulunduğu ‘‘dar çevresinde’’ önleme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesidir. Toplumsal önleme çalışmalarında emniyet güçleri, muhtarlar, öğretmenler, gazeteciler, okul müdürleri,sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, politikacılar, beslenme uzmanları, sporcular, avukatlar, gönüllüler gibi toplumun her kesiminde yer alan bireylerin görev alması önleme çalışmalarında başarı sağlanmasında büyük katkı sağlayacaktır(Ögel, 2010) .

Alternatifler yaratmak: Bu çalışmalardaki amaç; bireyin alkol, sigara veya diğer maddeleri kullanmadığı zamanlarda bunların yerine ne gibi faaliyetlere yöneltebileceğini bulmak ve bu faaliyetleri yapmaya yönelik davranışların gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Bu önleme çalışmalarında başarıya ulaşmak için seçilen faaliyetlerin hedef gruba uygun olması gerekmektedir. Yüksek risk grubunda olan bireyler için bu önleme çalışmasının etkin olduğu belirtilmektedir (Ögel, 2010) .

2.7.5 Madde Bağımlılığını Önleme Programları

Madde kullanımıyla ilgili yapılan önleme programlarıyla bireylerin madde kullanımına başlamasına, maddeyi denemesine engel olmak, madde kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan duygusal ve davranışsal problemlerin azaltılması, maddeye başlama yaşının ötelenmesi, bireyin maddelere karşı daha güçlü ve kararlı hale getirilmesi hedeflenmektedir (akt. Özbay ve ark. ,2018).

Toplum, aile ve okul gibi alanlara yönelik önleme programları hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Bireyler zamanının büyük bir kısmını okul ve çevresinde geçirmekte

olup okul temelli önleme programlarının suç işleme ve madde kullanım risklerinin azaltılmasında önemli role sahip olacağından şüphe duyulmamaktadır. Okullar, bireylerin maddelere karşı ilgilerinin azaltılmasını, madde kullanımını engelleyecek davranışsal ve bilişsel donanımların kazandırılması için çeşitli olanakların bulunduğu ve bireylerin daha fazla güçlendirilmesini sağlayabilecek ortam özelliğine sahiptir. Okullarda yapılan önleme programlarında bireye yaşam becerileri kazandırmak koşuluyla maddelere, madde kullanımına karşı güçlendirilmesi amaçlanmaktadır (akt. Özbay ve ark. ,2018).

2.7.5.1 Yurtdışı Önleme Programları

Özbay ve arkadaşlarının (2018) aktarımına göre; olumlu etkilere sahip okul temelli önleyici programlar aşağıda belirtilmektedir.

Öğrencileri Güçlendirmek için Koordineli Toplum Çabalarını Kullanan Okullar(SUCCESS) Projesi: 14 ile 18 yaş grubunda bulunan ergen bireyleri kapsayan bir program olup risklerden kaçınmalarını sağlayacak koruyucu faktörlerin geliştirilmesini, risk faktörlerinin azaltılması hedeflenmektedir.

Madde Bağımlılığına Hayır (TND) Programı: şiddet davranışları ve madde kullanımı bakımından risk taşıyan lisede öğrenim gören öğrencilere yönelik geliştirilen önleme programıdır. Bu programda öğrencilere karar verme yöntemlerinin kazandırması, iletişim kurma becerilerinin geliştirilmesi, otokontrol becerisinin geliştirilmesi gibi madde kullanımını önleyici çalışmalar yer almaktadır.

Ergen Direnç Eğitiminde Öğrenme Deneyimleri (ALERT) Programı: Bu programda henüz madde kullanımı olmayan ve madde kullanımının gerçekleştiği fakat bağımlılığın olmadığı ergen bireylere maddeleri nasıl reddedeceklerinin öğretilme çalışmalara yer almaktadır. Bu programın hedefi; bireylerin maddeyi reddedebileceği yöntem ve beceri kazanması, madde kullanmamayla ilgili inanç ve tutumlara sahip olmalarıdır.

Yaşam Becerileri Eğitimi (LST) Programı: Program ilköğretim öğrencilerine yönelik hazırlanmış olup madde kullanımı ile ilgili önleyici bilgi vermeyi, kişisel ve sosyal becerileri geliştirmeyi ve maddelere karşı direnme becerisinin kazandırılması çalışmalarını kapsamaktadır. Ayrıca bu programda bireylere stres ve kaygı ile başa çıkma, problem çözme becerileri gibi kendini yönetebilme yeteneklerinin kazandırılması amaçlanmaktadır.

Okullarda yapılan önleme çalışmalarında öğrencilerin maddelere ve kullanımıyla ilgili risk faktörlerine karşı güçlendirilebilmesini sağlamak için programların hem uygulanabilir hem de sürdürülebilir olması gerekmektedir (Özbyay ve ark. , 2018).

Aile; bireylerin hayatlarının ilk dönemlerinde bilişsel, sosyal ve duygusal olarak gelişimlerini tamamladıkları ortamı oluşturmaktadır. Aile ortamının sorunsuz, huzurlu olması bireylerin gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlaması için önem arz etmektedir. Aksi durumlarda ise bireylerde kaygılara neden olacak, duygusal gelişimde aksamalar ortaya çıkacak ve bu eksikliklerden dolayı bireyler farklı arayışlar içerisine girecektir. Aile ortamında iletişimin iyi olması, güçlü sevgi bağlarına sahip olunması ve birbirlerine destek olmaları bireyleri madde kullanımı gibi risklerden koruyarak sorunlarla başa çıkabilmesi için önem taşımaktadır (Albayrak ve Balcı, 2014). Bu nedenle madde kullanımına yönelik oluşturulan önleme programları arasında aile odaklı önleme çalışmaları büyük öneme sahip olduğu bilinmektedir. Bu önleme çalışmalarında anne ve babanın çocuklarını maddelerden uzak tutabilmelerini sağlayacak gerekli beceriler kazandırmak temel amacı oluşturmaktadır. Aile odaklı önleme çalışmalarında temel amaç, ebeveynlere çocuklarını maddeden uzak tutabilmelerine yarayacak beceriler edindirmektir. Çocuk ve ergenleri risk faktörlerinde koruyan önemli faktörlerden olan sağlıklı ve güçlü ilişkilerin olduğu işlevsel özelliğe sahip aile ortamının olması önleme çalışmalarında büyük öneme sahip olduğu belirtilmektedir (Özbyay ve ark. ,2018).

Toplum temelli önleme programlarında kamu ve sivil toplum örgütleri, iletişim araçları, aile ve okulların işbirliği içerisinde bireylerin madde kullanımı konusunda güçlendirilmesi ve korunması ile ilgili çalışmalar yapılması amaçlanmaktadır. Bu önleme programın etkili sonuçlar verebilmesi için aile, toplum ve okul işbirliği içerisinde uyumlu olarak çalışılması gerekmektedir. Çocukların ve gençlerin geliştiren ve destekleyen çevre, okul ve aileye sahip olması onları risk yaratan etkilere karşı koruyarak olumsuzlukların ortaya çıkmasına engel olarak gelişimlerinin sağlıklı olmasını sağlayacaktır (Özbyay ve ark. ,2018).

2.7.5.2 Türkiye’de Önleme Programları

Yaşam Becerilerini Geliştirme Programı, çocuk ve genç bireylere yaşam becerileri kazandırılarak madde kullanımını engel olmak amacıyla İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünün desteği ile Davaslıgil, Çakıcı ve Ögel (1998) tarafından “Bağımlılık ve

Gençlik Komisyonu” adlı çalışmada kullanılmıştır. Bu çalışmada işbirliği yapılması planlanan öğretmenler için kılavuzlar hazırlanmış olup kılavuzdaki programa ait 10 saatlik süreç detaylarıyla anlatılmıştır (Özbay ve ark. ,2018).

Madde bağımlılığını önlemeye yönelik başka bir çalışma ise lise öğrencilerine yönelik bilinçlendirme çalışmalarını kapsayan bir eğitim programıdır. Program, akranların eğitim vermesini amaçlayan önleme çalışmalarından oluşmaktadır. Programda yer alan çalışmalar sonucunda gençler “eğitici” olarak yetiştirilmekte olup bu bireylerin sosyal becerilerinde ve madde bağımlılığı konusunda bilgi düzeylerinde anlamlı artışın olduğu sonucu elde edilmiştir (akt. Özbay ve ark. ,2018).

Günebakan Madde Bağımlılığını Önleme Eğitim Programı: 13 haftalık bir program olup alkol, sigara ve madde konularında bilgi vermek ve bilinçlendirme yapmak, alkol, sigara ve madde kullanım risklerini azaltmak, bireylere hayatlarında karşılarına çıkabilecek sorunlarla baş etme becerisi kazandırma amaçlanmaktadır. Bu programın ilk 8 haftası temel sosyal becerilerin kazandırılmasına son 5 haftası ise Bağımlılık yapıcı maddeler ve bağımlılık konusunda bilgilendirmeye yönelik çalışmaları kapsamaktadır. Bu program, madde kullanımına başlamada yüksek risk taşıyan 8. ve 9. (13 ile 15 yaş arası öğrencileri) sınıf öğrencileri hedef gurubunu oluşturmaktadır(akt. Özbay ve ark. ,2018; akt. Siyez ve Palabıyık, 2009).

Kulaktan Kulağa Eğitim Programı: Bu program Yeniden Eğitim ve Sağlık Derneği tarafından geliştirilmiş olup üniversitede okuyan öğrenciler tarafından ilkokul ve ortaokuldaki öğrencilere uygulanmaktadır. Programın hedefi öğrencilere maddeler hakkında bilgi vererek bilgi düzeylerini arttırmak, bağımlılık yapıcı maddeler ve bu maddelerin etkileriyle ilgili farkındalık oluşturmaktır (akt. Özbay ve ark. ,2018).

Bilgili Ol Bağımlı Olma (BOBO) Eğitim Programı: Yeniden Eğitim ve Sağlık Derneği ve Türkiye Çağdaş Yaşamı Destekleme Vakfı işbirliği ile geliştirilmiş olup velilerle ilgili eğitim programıdır. Programda velilere çocuklarında merak uyandırmadan madde konusunda bilgilendirme yapmalarını sağlayarak çocukların yanlış davranışlarda bulunmalarını engellemeleri, giderek artan madde bağımlılığı konusunda aileleri bilinçlendirme amaçlanmaktadır (akt. Özbay ve ark. ,2018).

Uyuşturucuya Karşı Toplumsal Mücadele Programı (UTOPYA): Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Alkol Madde Araştırma ve Tedavi Merkezi AMATEM tarafından

geliştirilen ve ülkemizde bu konu ile ilgili yapılan ilk çalışma niteliği taşımaktadır. Programın ilkeleri çerçevesinde Özel okullar derneği ile öğretmen ve ebeveynlere yönelik eğitimler hazırlanarak uygulanmıştır. Ayrıca doktorlara yönelik acil durum ve koruyucu hekimlik çalışmaları içeren kılavuzlar hazırlanmış ve uygulanmıştır (Ögel, 2010).

2.8 Madde Bağımlılığına Yönelik Tutum

Kişilerin madde bağımlılığına ve bağımlı bireylere karşı tutumu, kişilerin bağımlı bireylere ve maddelere karşı göstermiş oldukları davranış ve tavırların tümü olarak tanımlanabilmektedir. Bireylerin düşünceleri ve duyguları tutumu belirleyen faktörlerin başında gelmektedir. Duygu ve düşüncelerin temelinde ise oluşan farkındalık sonucunda bireylerin tutumları ortaya çıkmaktadır. Bağımlılık konusunda olumlu tutuma sahip olanlarda farkındalık gelişmiş, olumsuz tutuma sahip olanlarda ise farkındalığın gelişmemiş olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Erçetin ve ark. , 2015).

3. ERGENLİK (ADOLESAN) DÖNEMİ

3.1 Ergenlik ve Ergenlik Dönemi Nedir

Ergenlik, birey içintoplumsal etkilerin en çok önemli olduğu gelişim dönemlerinden birini kapsayan, olgunlaşmanın, fiziksel olarak büyümenin ve cinsel yönden gelişimin olduğu çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine geçene kadar gerçekleşen, 13 ile 22 yaşları arasındaki gelişim dönemini kapsamaktadır (Koç, 2004; Parlaz ve ark., 1999).

Diğer yandan ergenlik dönemi, biyolojik ve psikolojik yönden çocukluk döneminin sona ermesiyle, toplumsal alanda sorumluluk alma becerilerinin geliştiği yetişkinlik dönemi başlangıcına kadar geçirilen gelişim sürecini kapsayan dönem olarak da tanımlanabilmektedir (akt. Koç, 2004).

Ergenlik dönemi cinsiyetten, çevresel ve genetik faktörlerden etkilenen bireyden bireye göre değişebilen bir süreci içermektedir (Altay, 2018). Bu nedenle ergenlik döneminin başlama süresi beslenme, iklim, yaşadığı çevresel faktörler, ırk gibi birçok faktöre bağlı olarak değişmekte olup yaklaşık olarak 10 ile 20 yaşları arasında kapsamaktadır. Örneğin; Akdeniz iklimine sahip bölgelerde yaşayan kız çocukları ergenliğe 8-10 yaşları arasında girmekte iken kutuplar gibi soğuk bölgelerde yaşayanlarda ise ergenlik 20 yaşına kadar uzayabilmektedir (Dilbaz ve ark., 2013; akt Koç, 2004).

Ergenlik dönemdeki bireylerde fiziksel yönden gelişimin yanı sıra psikososyal ve bilişsel yönden gelişim görülmektedir. Bu dönemdeki bireylerde çevre tarafından kabul edilme, kimlik arama çabaları, dış görünüşlerine ve bağımsız olma çabaları daha fazla ön plana çıkmaktadır (Demirezen ve Çoşansu, 2005).

Ergenlik dönemindekız ve erkek bireylerde bilişsel, cinsel, bedensel, ruhsal yönden önemli düzeyde değişiklikler olmaktadır. Ayrıca bu dönemdeki bireyler kimlik bulma arayışı ve bağımsız olma yolunda zorlu bir süreç yaşamakta olup hayata uyum sağlama ve ne istedikleri konusunda karar verme mücadelesi içerisine girmektedir. Bu nedenle bu dönemdeki bireyler birçok zorluk ve değişikliklerle baş edebilmek zorunda kalmaktadır (Gül ve Güneş, 2009).

Ergenlik döneminde olan bireylerin bazılarının akademik başarı gibi kaygıları olurken bazılarının ise fiziksel görünüşü, kim olduğu, kime benzediği, nasıl görüldüğü gibi kaygılara sahip olmaktadır. Bunun yanı sıra ekonomik, politika, din gibi konularda düşünceler, arkadaş, aile, akran veya karşı cins ile olan ilişkileri, bağımlılık yapıcı madde kullanım alışkanlıkları bu dönemdeki diğer kaygılar arasında yer almaktadır (Başbuğ, 2014).

Türkiye de ortalama olarak erkekler ergenliğe 12 ile 14 yaşları arasında kızlarda ise 10 ile 12 yaşları arasında girmektedir (Dilbaz ve ark., 2013; akt Koç,2004).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 10 ile 19 yaş arasını “Adolesan” grup, 15 ile 24 yaş arasını ise “Genç” grup olarak ifade etmektedir. Adolesan ve genç gruba ait yaşların kesişmesinden dolayı 10 ile 24 yaş arası grubu “Genç İnsanlar” olarak da isimlendirmektedir(akt. Parlaz ve ark., 1999; Bülbül, 2004).

Ergenlik dönemindeki bireylerin davranış ve tutumlarını ebeveynlerinin eğitim düzeyleri, ailesinin sosyo-ekonomik durumu, yaşadığı çevrenin kültürel yapısı gibi faktörler yakından etkilemekte olup bu faktörlerin etkisiyle ergenler arasında bireysel olarak farklılıklar meydana getirmektedir (Bülbül, 2004).

3.2 Ergenlik (Adolesan) Dönemleri ve Özellikleri

Erken Ergenlik Dönemi (12 ile 14 yaş arası): Boyun uzaması, kilo alımı gibi bedensel değişim ve gelişimin yaşandığı, cinsiyet özelliklerinin kazanıldığı evreyi kapsamaktadır(Dilbaz ve ark., 2013)

Orta Ergenlik Dönemi (15 ile 17 yaş arası):Ergenler ve çevresinde iletişim halinde olduğu bireyler açısından bu dönem zor olmaktadır. Bu dönemde bireyler psikolojik yönden problemlerini çözmek için çabalamaktadır. Ayrıca aile bireyleriyle otorite çatışması,sosyal alanlarda kendini kanıtlama çabası,karşı cinse karşı artan ilgi, arkadaşlık ilişkilerinin önem kazanması ve riskli davranışların artması bu dönemin özellikleri arasında yer almaktadır (akt. Altay,2018; Dilbaz ve ark., 2013).

Geç Ergenlik Dönemi (18-21 yaş): Ergenlik dönemin sonuncusu olup kişilik gelişiminin tamamlandığı evreyi kapsamaktadır. Bu dönemdeki ergenlerde karşı cinse daha yoğun duygular hissetme, meslek ve eğitim gibi geleceğini ilgilendiren konularda

yoğun düşünme, kendine ait değer sistemlerini oluşturma, otoriteye karşı çatışma eğiliminde azalma, kendi hayat biçimlerini oluşturma gibi durumlar ön plana çıkmaktadır. Bireyler bu dönemde yetişkinlik dönemine geçiş için sorumluluk almakta ve çocuklu kimliğinden arınmaya çalışmaktadır (akt. Altay,2018; Dilbaz ve ark., 2013).

Ergenlik Dönemindeki Bireylerde Görülen Özellikler

- Gelecekle ilgili konularda kaygı hissetme
- Anne, baba ve arkadaş çevresinden kendini soyutlama
- Ebeveynlere karşı asi davranışlar sergileme
- Olaylara karşı daha duyarlı hale gelme
- Kendi ile ilgili şüphelerin ortaya çıkması
- Bedenine yönelik uğraşlarda artma
- Uzlaşma becerilerinden uzaklaşma
- Bireyin kendi içine kapanması
- Aile ile birlikte yapılan faaliyetlere katılmada azalma
- Yaşından daha büyük olmayı isteme düşünceleri
- İsyankar bir ruha sahip olma
- Risk içeren davranışlar sergileme (bağımlılık yapıcı madde kullanımı vb.)
(Dilbaz ve ark., 2013).

3.3 Ergenlikte Riskli Davranışlar

Riskli davranışlar bir taraftan toplumun yapısı ve kültürel değerlerden diğer taraftan ise kişinin kalıtsal yapısından ve kişinin gelişim süreçlerinden etkilenen karmaşık durumlar olarak ifade edilmektedir (Alikashifoğlu ve Ercan, 2009). Ergenlik döneminde riskli davranışlarda bulunma ve heyecan arayışı çok yüksek oranlarda gözlenmekte olup bu durumlar ergen bireylerde beden ve ruh sağlığı bakımından risk oluşturarak gelişimsel evreleri olumsuz yönden etkilemektedir (Uludağlı ve Sayıl, 2009).

Bağımlılık yapıcı madde kullanımı, güvenli olmayan cinsel ilişki deneyimi, şiddet gibi durumlar ergenlik döneminde çok sık olarak görülen ve halk sağlığı açısından sorun olarak kabul edilen riskli davranışlar arasında yer almaktadır (Alikashifoğlu ve Ercan, 2009).

Ergenlik döneminde ortaya çıkacak olan riskli davranışlardan bazıları aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Bireyin etkinliklerinde, uykusunda, kendine bakım, yeme davranışlarında yaşanan artışın ya da azalışın meydana gelmesi
- Bireyin ders başarısında düşme, okul faaliyetlerine katılmama, ödev yapmada azalma, derslere girmede düşme gibi okul başarımında bozulmalar olması
- Bireyin ilgi alanlarına duyduğu isteği kaybetmesinin meydana gelmesi
- Sigara, alkol, esrar gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımı meydana gelmesi
- Yasal olmayan işler yapması
- Konuşma dilinin sokak diline dönüşmesi
- Bireyde depresyon, intihar düşüncesi veya davranışı, huzursuzluğun artması gibi duygudurum değişimlerinin meydana gelmesi
- Güvensiz cinsel deneyimler yaşaması
- Bireyinde kendine zarar verme davranışının olması
- Kurallara ve yasalara uymama ergenlik dönemindeki bireylerde en sık ortaya çıkan riskli davranışlar arasında yer almaktadır(Dilbaz ve ark. , 2013).

3.4 Ergenlerde Madde Kullanımı

Ergenlik döneminde sosyal alanlarda, biyolojik olarak ve anne-baba ile olan ilişkilerde meydana gelen değişiklikler sonucunda bireylerdeki psikolojik yapıda yeni düzenlemeler meydana gelmektedir. Bu nedenle madde kullanımının fazla olduğu en riskli grubu ergenlik dönemindeki bireyler oluşturmaktadır.

Madde kullanımı ve bağımlılığı süreci 4 aşamadan meydana gelmektedir(Gürol, 2008; Dilbaz ve ark.,2013).

1)Deneysel kullanım aşaması: Bu aşamada ergenler kendilerini denemek, duygularında ortaya çıkacak değişiklikleri öğrenmek ve bu maddelerin oluşturacağı etkileri merak ettikleri için madde kullanmaktadır. Genellikle bu evrede ilk kullanılan alkollü içecekler olmaktadır. Birinci aşamada gerçekleşen ilk kullanım sonucunda 2. aşamaya geçiş görülmektedir (Gürol, 2008; Dilbaz ve ark.,2013).

2) Sosyal kullanım aşaması: Bu aşamada bireyler maddelerin etkisi sonucu ortaya çıkan duygudurum değişikliklerin tekrar yaşanması, aile ve arkadaş çevresi tarafından kabul edilmek için madde kullanımı gerçekleştirmektedir. Alkollü içecekler dışındaki madde kullanımı da bu aşamada mümkün olmaktadır. Bu aşama ‘ sosyal içicilik ’ olarak da ifade edilebilmektedir. Ergen bireyler bu aşamadan sonra üçüncü aşamaya geçemeyebilir. Fakat bu aşamada riskli durumların fazla olduğunu unutmamak gerekmektedir (Gürol, 2008; Dilbaz ve ark.,2013).

3) İşlemsel (operasyonel = karakterolojik) kullanım aşaması: Bu aşamada maddenin kötüye kullanımı gerçekleşmektedir. Ergen bireylerin bazıları kaygılardan kurtulmak, yalnızlık, boşluk hissinden uzaklaşmak gibi kötü duygulardan kaçınmak için bazıları ise kendine haz veren güzel duyguların devamını sağlamak veya yalnızca eğlenmek amacıyla madde kullanımını devam ettirmektedir (Gürol, 2008; Dilbaz ve ark.,2013).

4) Bağımlı kullanım aşaması: Bu aşamada bireylerde bağımlılık gelişmiş olup bireyler hayatlarını devam ettirebilmek amacıyla maddeye bağımlı hale gelmektedir. Ayrıca bireyler kendilerini normal hissetmek için madde kullanma ihtiyacı duymaktadır (Gürol, 2008; Dilbaz ve ark.,2013).

3.5 Ergenlik Döneminde Madde Bağımlılığına Etki Eden Risk ve Koruyucu Faktörler

Ergenlik döneminde madde kullanımı, bu bireylerde kazalar, cinayet, kendini öldürmeye neden olması nedeniyle en yüksek oranda ölüme sebep olmaktadır. Gençlerde madde kullanımının önlenmesinin başarılı olması için bağımlılık yapıcı madde kullanımına neden olan risk faktörlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Risk faktörleri arasında genetik yatkınlık, madde kullanımına başlama yaşı, yaşanan olaylar, aile yapısı ve ilişkileri, beklentiler, arkadaş ve akran etkisi yer almaktadır (Dilbaz ve Şengezer, 2008).Ergenlik dönemindeki bireylerde madde kullanımına neden olan risk faktörlerinin yanı sıra madde kullanımının engellenmesini sağlayan koruyucu faktörler bulunmaktadır (Gürol, 2008).

3.5.1 Risk Faktörleri

Risk faktörleri, özellikle çocuklarda ve ergenlerde yasal olmayan işler yapma,bağımlılık yapıcı madde kullanma, okula gitmeme gibi yaşantılarında olumsuz sonuçların ortaya çıkma olasılığının artmasına veya olumlu sonuçların ortaya çıkma olasılığının azalmasına neden olan etmenlerdir (Özbay ve ark. , 2008; Alikışıfoğlu ve Ercan, 2009).

- Aile, okul, iş gibi ortamlarda madde kullanımına onay verilmesi,
- Sapkın davranışlarda bulunan arkadaşların olması,
- Okul performansında düşmenin olması,
- Bireyin yetiştirilme biçiminin doğru olmaması,

- Zayıf sosyal becerilerine sahip olunması,
- Sınıfta şiddet içeren davranışlar sergilemesi veya çok fazla utangaç olması,
- Madde bağımlısı veya psikolojik sorunları olan aile bireyelerine sahip olması risk faktörleri arasında yer almaktadır (Gürol, 2008).

3.5.2 Koruyucu Faktörler

Koruyucu faktörler, risklerin ortaya çıkardığı etkilerin azaltılmasını veya ortadan kaldırılmasını, bireyin riskli davranışlar sergileme olasılığının azaltılabilmesini veya ortadan kaldırılmasını, uyum yeteneğinin güçlendirilmesini, yetilerinin geliştirilmesini, olumsuz etkilerin ortaya çıkmasını sağlayan stresli durumların azaltılmasını sağlayan etmenlerdir (Alikışıfoğlu ve Ercan, 2009; Özbay ve ark. ,2018).

- Bağımlılık yapıcı maddeler ve madde kullanımıyla ilgili yapılan bilgilendirmelerin doğru olması,
- Ailedeki kuralların belirgin olması ve aile bireyelerinin tümünün kurallara uyması,
- Okul performansının yüksek ve derslerde başarılı olunması,
- Sosyal ve yaşam becerilerinin güçlü olması,
- Anne ve babanın; çocuklarının arkadaşlarından, ne yaptıklarından ve yaşamlarıyla ilgili bilgi sahibi olması koruyucu faktörler arasında yer almaktadır (Gürol, 2008).

4. ÖĞRETMEN KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ

4.1 Öğretmen ve Öğretmenlik Mesleği Tanımı

Öğretmen, “resmi veya özel bir eğitim kurumunda çocukların veya gençlerin öğrenme yaşantılarına rehberlik etmek veya yön vermekle görevlendirilmiş ve bu amaçla yetiştirilmiş kimse” olarak tanımlanabilmektedir (akt. Bek, 2007).

Öğretmen, “bir eğitim kurumunda bilgi, görgü ve davranışları ile çocukların ve gençlerin öğrenme yaşantılarına rehberlik eden ve yön veren kişi” şeklinde tanımlanabilmektedir. Öğretmen, öğrenmenin sağlanmasında rehberlik eden kişi olarak da tanımlanabilir. Öğretmen, öğrenme yaşantılarını düzenleyebilmek için farklı teknik ve yöntemler kullanarak öğrencilerde istenen davranışların kazanılıp kazanılmadığının değerlendirmesini yapmaktadır(akt. Gül, 2004).

Milli Eğitim Temel Kanunu’na (MEB, 1973) göre öğretmenlik mesleği aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

Madde 43 – ‘Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler. Öğretmenlik mesleğine hazırlık genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır.’

Öğretmenlik, kişilerinde öğrenme faaliyetlerinin belirli bir gaye ile başlaması,yönlendirme yapılması, kolay bir hale getirilmesi ve hayata geçirilmesi sürecini içerisinde gerçekleştiren etkinlikleri içeren mesleğe verilen addır. Bu faaliyetleri yürüten kişi öğretmendir (Üstüner, 2006).

Öğretmenlik, deneyim ve eğitimleri sebebiyle öğrenci ile ilişki içerisinde olan veya öğrencilere zihinsel, psikomotor ve duyuşsal duyuşsal alanlardaki gelişimine katkı sağlayan kişi olarak tanımlanmaktadır (akt. Bek, 2007).

Kandemir’in aktarımına göre, Tezcan (1985) öğretmenleri, mesleki tutum ve davranışları yönünden ilgisiz, demokrat ve otokratik öğretmen olarak üç farklı biçimde açıklamaktadır.

İlgisiz Öğretmen

Bu öğretmen tipleri; rahatına düşkün, öğrencilerinden bir beklenti içerisinde olmayan, sorumsuz, derse karşı isteksiz, dersle ilgili hazırlık yapmayan, öğrencilere karşı davranış ve tavırlarda tutarsız yalnızca meslek sahibi olmanın vermiş olduğu rahatlıkla hareket eden öğretmenler olarak açıklanmaktadır. Ayrıca bu öğretmenler, yaptığı çalışmalarda öğrenci üzerinde etkisi olmayan, öğrenciler üzerinde yeterli disipline sahip olmayan, sınıf kurallarını etkili bir şekilde uygulayamayan, öğrencilerde istendik davranışların oluşmasında yetersiz kalmaktadır (akt. Kandemir, 2016).

Bu öğretmenler, öğrencileri etkileyebilme ile ilgili istek ve hevese sahip olmamakla birlikte öğrenme ortamıyla ilgili yapılacak düzenlemenin çaba sarf etmeye değmeyeceği düşüncesine sahip olmaktadır (Sezer, 2018).

Otokratik Öğretmen

Bu öğretmen tipleri; Öğrencilerin beklenti ve ilgilerini dikkate almaksızın kendilerinin beklentileri doğrultusunda kendilerinin aktif olmasına dikkat eden öğretmenler olarak açıklanmaktadır. Bu nedenle öğrencilerine karşı ciddi bir görünüm sergilemektedirler. Bu öğretmenlerin sınıflarında öğretmen aktif olduğu için öğrencilerin derse katılımı sınırlanır, öğrenciler derse karşı isteksiz hale gelir ve öğrenciler sınıfta her konuda pasif durumda olmaktadır. Ayrıca bu öğretmenler öğrenciye söz verir, öğrencilerin davranışları konusunda kendi istekleri doğrultusunda hareket eder ve bunu uygulamak için tehdit, not ve ceza sistemini kullanmakta olup bu tehdit ve cezalar olumsuz davranışların azalmasında ziyade bu davranışlardaki şiddetin ve sıklığın artmasına neden olmaktadır (akt. Kandemir, 2016; Sezer, 2018).

Bu öğretmenler, öğrenci davranışlarına karşı oldukları için kesin emirler verir, yüz ifadesinde tehdit eden mimikler kullanır, ses tonunu yüksek ve sert bir şekilde arttırma eğilimindedir (Çifçili, 2009).

Demokrat Öğretmen

Bu tip öğretmenler, Öğrencilerine özgüven kazandıran, öğrencilerin kendilerini ifade etmesine müsaade eden, düşüncelerini destekleyen, aktif olarak derse katılmalarını sağlayan, adaletli olan ve tarafsız davranan öğretmenler olarak açıklanmaktadır. Ayrıca bu öğretmenler, öğrencilerinin bakış açılarına, algılarına müdahalede bulunmadan öğrencilerin öğrenme yoluyla hedeflerine ulaşmaları için olanaklar sunmaktadır (akt. Kandemir, 2016).

4.2 Öğretmenlik Mesleğinin Önemi

Ülkelerde geleceğin mimarları ve bireylerin sahip olduğu kişilikleri şekillendiren öğretmenler olup ülkenin ihtiyaç duyduğu ve toplumda her kesimde görev yapacak bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Öğretmenlerin, toplumda barış ve huzur sağlamada, nitelikli bireyler yetiştirilmesinde, toplumsal değer ve kültürlerin yeni kuşaklara aktarılmasını sağlamada, kişilerin toplumsal yaşama hazır hale getirilmesinde önemli rollere sahip olması gerekmektedir (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005)

Eğitim sistemi içerisinde bulunan en temel eleman öğretmenlerdir. Eğitim aracılığıyla kişilere beceri, tutum ve bilgi kazandırmada öğretmenlerin önemli görevlere sahip olması gerekmektedir. Çünkü eğitim sonunda beklendik işlevlerin ortaya çıkması, öğretmenlerin gerçekleştireceği öğretim ve eğitim faaliyetlerine bağlı olmaktadır (Özkan ve Aslantaş, 2013).

Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk “Hayatta en hakikî mürşit ilimdir” ifadesiyle eğitime verdiği önemi dile getirmiş olup öğretmenlerin bir ulus için ne kadar önemli olduğunu konuşmalarında ifade etmiştir. Kurtuluş savaşı sonrasında devletin bilimsel olarak kurtuluşu için öğretmenlerin önemli olduğunu dile getirmiştir (akt. Özkan, 2005).

4.3 Öğretmenlik Mesleğinin Temel Özellikleri

Öğretmenlik mesleğinin kendine has bazı özellikleri olmakla birlikte Bu özellikler okulun bulunduğu konuma, Eğitim sistemindeki gayelere, okulun misyon ve hedeflerine, öğretmen ve yöneticilerin vizyonuna, öğrenci velilerinin beklentilerine göre değişiklik gösterse de bu özellikler aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir(Çelikten ve ark. , 2005).

4.3.1 Kişisel Özellikler

Öğretmen etkisi ile sahip olduğu kişiliği arasında sıkı bir bağ vardır. Kibirli, hoşgörülü olmayan, bilgiçlik taslayan, inatçı, çabuk sinirlenen öğretmen ile sabırlı, azmeden, demokratik, hoşgörülü, mütevazı bir öğretmenin öğrenciyi etkilemede, öğrenciler ve çevresindeki kişilerle ilişkilerinde, eğitim ve öğretimdeki başarısı çok farklı olmaktadır (Bek, 2007).

Öğretmenin sahip olması gereken kişisel özelliklerle ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Genel olarak eğitimciler tarafından kabul gören, öğretmenin sahip olması gereken kişilik özellikleri şu şekilde özetlenebilmektedir (Çelikten ve ark. , 2005).

1)Toplumsal olarakdeğişimleri anlayabilmeli ve yorumlayabilmeli: Etkili bir öğretmen topluma karşı sorumlu olup çevresinde meydana gelebilecek değişimleri takip etmeli bu değişimleri toplumun anlayacağı bir dille yorumlayabilmeli, bu değişim sonucunda ortaya çıkabilecek sorunların aşılabilmesi için bireylere yardımcı olmaya çalışmalıdır.

2)Kendini sürekli olarak yenilemeli, gelişme ve yeniliklere açık olmalı:Okul, çevrede gerçekleşen değişimlerden en fazla etkilenen kurumdur.Bu nedenle öğretmenler kurslara gitmeli, ortaya çıkan bilimsel çalışmaları araştırmalı, bilmediği konuları öğrenmeli ve araştırmacı olmalıdır.

3)Araştırmacı olmalı: Araştırma, öğretmen tarafından yapılması gerekmektedir. Çünkü sınıfta bilgi dağıtmak ve rol modeli durumunda olan öğretmen öğrenciler için yararlı konularda, anlatacağı konularda yeterli düzeye sahip olmak için araştırma yapmalıdır.

4) Eğitim teknolojisinde meydana gelen gelişmeleri takip etmeli: Öğretmen; akıllı tahta, bilgisayar, projeksiyon makinesi, tepegöz gibi sınıf ortamında kullanabileceği eğitim teknolojileri hakkında kendisini yenilemelidir. Ayrıca bu konularda dvd, cd, dergi, kitap gibi kaynakları takip etmeli ve düzenlenen konferanslara katılmalıdır.

5) Öğrencilerin gereksinim ve beklentilerini dikkate almalı:Öğretmen müfredatta belirtilen planlardan uzaklaşmadan öğrencilerinin ihtiyaçlarının ve ilgilerinin neler olduğunu dikkate almalıdır.

6) Eğitimde bireyler arasındaki farklılıkları dikkate almalı: Öğretmenin her öğrencinin kendine özgü yetenekleri olduğunu bilmeli, öğrencilerin yeteneklerini keşfetmeli ve açığa çıkarmalı ve öğrencileri yeteneklerine bağlı olarak yönlendirmelidir. Bu nedenle derslerde bir anda başarısını ortaya koyamayan öğrencilere karşı önyargılı davranmamalıdır.

7) Öğrencilere karşı objektif ve açık görüşlü olmalı: Öğretmen, öğrencilerinin başarılarını ve davranışlarını tarafsız bir şekilde değerlendirmeli, yaptığı değerlendirmelerde duygu ve düşüncelerinin etkisi altında kalmamalı, her öğrenciye eşit davranmalıdır.

Öğretmenlerin yukarıda yazılan özelliklere ek olarak başka özelliklere de sahip olması gerekebilmektedir.Bu özellikler; öğretmenin, içinde yaşadığı toplum, çevre ve dünyayı tanınması; insan psikolojisinden anlayabilmeli, teknolojik gelişimlere, değişimlere, ilerlemelere açık olmalı, toplumun isteklerini bilmeli şeklinde özetlenebilmektedir.

İyi ve Etkili Bir Öğretmende Bulunması Gereken Özellikler

- Kişisel sorunlarını sınıfa taşımamalı ve öğrenciye yansıtmamalı
- Davranış ve düşünceleriyle öğrencilere model olmalı
- Farklı görüş, dini inanç ve gruplara karşı saygılı olmalı
- Uzlaştırıcı olmalı
- Sabırlı olmalı, olaylar karşısında soğukkanlı olmalı,
- Duygularını kontrol altında tutabilmeli
- Kendini geliştirebilmeli ve eleştiriye açık olmalı
- Liderlik vasfına sahip olmalı
- Öğrencileri destekleyici olmalı
- Öğrencileri cesaretlendirmeli
- Hoşgörülü, anlayışlı ve güleryüzlü olmalı
- Sorunlara çözüm yolu bulabilmeli
- İyi iletişim kurabilmeli
- Tarafsız ve adaletli olmalı
- Öğrencilere karşı dürüst, objektif davranmalı
- Yaratıcı düşünmeye sahip olmalı
- Öğrencilerini yetiştirmeli ve topluma kazandırmalı
- Verilen ödevler takip ve kontrol edilmeli
- İletişim içerisinde olduğu veli, öğrenci vb kişileri etkilemede başarılı olmalı
- Sınıfta otoriteyi sağlamalı
- Sınıfın tümüne değil bireysel olarak ceza vermeli
- Kendini sürekli olarak yenileyebilmeli
- İyi bir gözlemci olmalı
- Temsilcilik, arabuluculuk, hakemlik özelliğine sahip olmalı
- Sınıf içerisinde eğitsel ve yapıcı bir disiplin oluşturmalı
- Eğitim bilimlerinde yer alan temel kavramları bilmeli ve öğrenmeyi kolaylaştırmalı (akt. Bek, 2007; Çelikten ve ark. , 2005).

4.3.2 Mesleki Özellikler

Öğretmenlerin temel görevlerinden biri öğrenmeyi sağlayabilmektir. Bu görevi yerine getirebilmek için gerekli olan mesleki niteliklerine sahip olunması gerekmektedir.

Öğretmenin sahip olacağı meslekî nitelik meslek bilgisi ve becerilerine, alan bilgisine ve genel kültürüne bağlı olmaktadır. Bir öğretmen kişilik yönünden ne kadar çok güçlü ve olumlu özelliklere sahip olursa olsun yeterli mesleki özelliklere sahip olmaması iyi ve etkili bir öğretmen olmasını mümkün kılmamaktadır (Çelikten ve ark. , 2005).

Öğretmenin Sahip Olması Gereken Mesleki Özellikleri

Genel olarak kabul edilmiş mesleki özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir:

- Yönetici, veli, öğrenci ve meslektaşları ile uyum ve işbirliği içerisinde olmalı
- Zamanı etkin kullanılmalı,
- Derslere zamanında girip çıkmalı
- Mesleki açıdan bağlılık ve inanç duygusuna sahip olmalı
- Mesleki kurum ve kuruluşları bilmeli ve onlara destek olmalı
- Mesleğin norm ve değerlerine uygun olarak davranmalı
- Mesleğiyle ilgili kanun ve yönetmeliklere hakim olmalı ve uygun davranmalı
- Mesleğinin statüsünü daha üst seviyeler çıkarmaya katkıda bulunmalı
- Ölçme tekniklerini kullanırken geçerli ve güvenilirliği yüksek olanları kullanmalı
- Sınıf etkinliklerine öğrencilerin katılımlarını sağlamalı
- Öğrencilerini hayata hazırlamalı ve üst öğrenime geçirmeli (akt. Bek, 2007; Çelikten ve ark. , 2005).

Bek' in aktarımına göre; Sünbül (2002) mesleki yeterlilik unsurlarını eğitsel kişisel ve alan yeterliliği şeklinde belirtmektedir.

Kişisel Yeterliliği;problem çözme becerisi, sorumluluk alma, ekip ile beraber çalışma, hoşgörü, anlayış, güçlü sosyal ilişkiler, ahlaki değerler, değişimlere açıklık, yaratıcılık şeklinde tanımlanabilmektedir.

Alan Yeterliliği;alanıyla ilgili sahip olduğu mesleki bilginin nicelik ve niteliklerin gerekli olması şeklinde tanımlanabilmektedir.

Eğitsel Yeterliliği;daha çok öğretme ve eğitsel çalışmalarını kapsamaktadır. Eğitsel yeterlilik temelleri mesleki çalışmalarla atılmaktadır. Alan ile ilgili uygun teknik, yöntem, etkili sınıf yönetimi, öğrencilerle güçlü iletişim kurma gibi özellikler eğitsel yeterlilik içerisinde yer almaktadır.

4.4 Okulun ve Öğretmenin Madde Bağımlılığı ile Mücadeledeki Önemi

Madde kullanımı ve bağımlılığı ile yapılan araştırmalar sonucunda en yüksek risk grubu 12 ile 24 yaş arasındaki bireylerden oluştuğu görülmektedir. Bu bireylerin büyük bir kısmı yaygın ve örgün olarak eğitim ve öğretim görmektedir. Bu nedenle bireylere yaşam bilinci kazandırma, bağımlılık yapıcı madde kullanımı gibi zararlı alışkanlıklardan korunma yollarının öğretmektedir. Bireylere verilecek eğitimlerde aile, okul ve öğretmenlerin işbirliği içerisinde olması büyük önem e sahip olmaktadır. Madde kullanımı ve bağımlılığı toplumsal bir olgu olup kültürel, ekonomik ve toplumsal sorunlar nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle madde kullanımı ve bağımlılığıyla ilgili mücadelede başarıya ulaşmada sadece emniyet güçleri aracılığıyla önlemler almak yeterli olmamaktadır. Buradan yola çıkarak TADOC uluslar arası eğitim faaliyetleri yürütmekte olup yetiştirmiş olduğu eğiticiler ile ülkede il temsilcilikleri oluşturarak okullar başta olmak üzere çeşitli kamu kurumlarında çalışanlara madde bağımlılığı ve kullanımı ile ilgili düzenli eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir (Akyar, 2009).

Çocuk ve gençlerde bağımlılık yapıcı madde kullanımı son yıllarda giderek artmaktadır. Bu nedenle eğitim ve öğrenim temelinin atıldığı ve bireyin ilkokulu olarak kabul edilen aile kurumuna sağlıklı bireyler yetiştirmede, bireyde güçlü temellerin atılmasında önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Aileden sonra toplumda kabul edilen ve sağlıklı bireyler yetiştirilmesinde okullara da büyük sorumluluk düşmektedir (Çelik, 2006).

Ergenlik döneminde bulunan bireyler lise (ortaöğretim) yaşamlarında bağımlılık yapan legal ya da illegal maddelerle tanışma olasılığı diğer dönemde bulunan bireylerden daha fazla olduğu birçok araştırma sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle lisede (ortaöğretimde) görev alan öğretmenlere büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenlerin; Öğrenci başarısındaki düşüşlerin, davranışların değişikliklerin, kılık kıyafetine özende azalmanın gibi faktörlerde meydana gelen değişimlerin madde kullanımına bağlı olarak gerçekleşebileceğini bilmesi ve bu konuyla ilgili bilgilere sahip olması gerekmekte olup öğretmenlerin madde kullanımı ve bağımlılığıyla ilgili bilgi sahibi olması hayati öneme sahiptir. Gençlerin ortaöğretim hayatlarında yasal ya da yasal olmayan, bağımlılık yapıcı maddelerletanışma riskinin diğer dönemlere göre çok

daha yüksek olduğu bir gerçektir. Bu nedenden dolayı özellikle ortaöğretimde/ lisede görevli olan öğretmenlere çok büyük görev ve sorumluluk düşmektedir. Ortaöğretimde/ lisede görevli öğretmenlerin bir öğrencinin madde kullanıp kullanmadığı ile ilgili az da olsa bir bilgiye sahip olması gerekmektedir. Ayrıca lisede görev yapan öğretmenlerin madde kullanımını sonucu ortaya çıkacak durumlarla karşılaştıklarında sergiledikleri davranış ve tutumlar büyük bir önem taşımaktadır (Çelik, 2006).

5. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesi başlıklarına yer verilmektedir.

5.1 Araştırmanın Modeli

Araştırma nicel araştırma türlerinden tekil araştırma modelinde yürütülmüş betimsel bir çalışmadır. Öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireyleri yönelik tutumları belirlenmeye çalışıldığından araştırma tarama türünde gerçekleştirilmiştir.

5.2 Araştırma Evreni ve Örnekleme

Çalışmanın bu başlığı altında araştırmanın çalışma evreni ve örnekleminin nasıl belirlendiğine açıklanacaktır.

5.2.1. Çalışma Evreni

Araştırmanın evreni, 2018-2019 eğitim - öğretim Bahar döneminde İstanbul İli Bahçelievler ve Fatih ilçelerinde bulunan kamu ve özel okul türlerinden Anadolu, Mesleki ve Teknik liselerinde ve özel öğretim (okul ve kurs) kurumlarında görevli öğretmenlerden oluşmaktadır. Çalışma evreni Bahçelievler ve Fatih ilçelerinde bulunan dört resmi, dört özel okul türlerinde görev yapan toplam 159 öğretmenden oluşmaktadır.

5.2.2 Çalışmanın Örnekleme

Araştırmanın örnekleme basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiş 159 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin demografik özellikler tablo-1'de verilmiştir.

Tablo 1. Evren ve örneklem

<i>Demografik Özellikler</i>	<i>Kategori</i>	<i>Frekans (N)</i>	<i>Yüzde (f)</i>
Cinsiyet	Erkek	74	46,5
	Kadın	85	53,5
Yaş	30 Yaş ve Altı	40	25,2
	31-40 Yaş Aralığı	60	37,7
	41-50 Yaş Aralığı	42	26,4
	51 Yaş ve Üstü	17	10,7
Branş	Matematik	30	18,9
	Fen Bilimleri	21	13,2
	Türk Dili ve Edebiyat	18	11,3
	Sosyal Bilimler	28	17,6
	İngilizce	11	6,9
	Spor ve Sanat Alanları	24	15,1
	Din Kültürü	8	5,0
	Diğer Branşlar	19	11,9
Çalışılan Kurum	Kamu	122	76,7
	Özel	37	23,3
Mesleki Kıdem	0-5 Yıl Arası	40	25,2
	6-10 Yıl Arası	29	18,2
	11-15 Yıl Arası	22	13,8
	16-20 Yıl Arası	28	17,6
	21-25 Yıl Arası	23	14,5
	26 Yıl ve üzeri	17	10,7

Bağımlılık Eğitim Alma	Evet	60	37,7
	Hayır	99	62,3
Sigara Kullanma	Evet	47	29,6
	Hayır	112	70,4
Alkol Kullanma	Evet	42	26,4
	Hayır	117	73,6

Tablo 1’de araştırmaya katılan öğretmenlere demografik özelliklerine ilişkin yönelik yüzde ve frekans değerleri görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %45,6’sı erkek, %53,5’i kadındır. Öğretmenlerin % 25,2’si 30 yaş ve altında, % 37,7’si 31-40 yaş arasında, % 26,4’ü 41-50 yaş arasında ve %10,7’si 51 yaş ve üzerindedir. Öğretmenlerin % 18,9’u matematik, % 13,2’si fen bilimleri, %11,3’ü Türk Dili ve Edebiyat, % 17,6’si Sosyal Bilimler (Tarih, Coğrafya, Felsefe ve Sosyoloji) % 6,9’u yabancı dil, 15,1’i Spor ve Sanat Alanları (resim, Müzik, beden eğitimi vs). %5,0’ı din kültürü ve ahlak bilgisi ve %11,9’u ise diğer branşlarda görev yapmaktadır. Öğretmenlerin % 76,7’si kamu ve %23,3’ü özel sektöre ait kurumlarda çalışmaktadır. Öğretmenlerin %25,2’sinin mesleki kıdemi 0-5 yıl arası, % 18,2’si 6-10 yıl arası, %17,6’sı 16-20 yıl arası, % 14,5’i 21-25 yıl arası, % 10,7’si ise 26 yıl ve daha fazla kıdeme sahiptir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %37,7’si bağımlılık konusunda eğitim almasına karşın %62,7’si bu konuda eğitim almadığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 70,4’ü sigara kullanmadığını belirtmesine karşın %24,6’sı sigara kullandığını, % 73,6’sı alkol kullanmadığını belirtmesine karşın %24,4’ü alkol kullandığını belirtmiştir.

5.3 Veri Toplama Aracı

Kişisel bilgi formu: Araştırmacı tarafından geliştirilen, katılımcıların kişisel bilgilerine ve bağımlılık ve bağımlılık yapıcı maddelere ilişkin soruların bulunduğu bilgi formudur. Kişisel bilgi formu Ek-1’de sunulmuştur.

Bağımlılık Yapıcı Maddeleri Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği (BYM-TÖ): Tansel (2006) tarafından 23 maddeden ve 5 alt boyutlu ölçek oluşturulmuştur.

Ölçek 5' li likert tipi olup, ölçek maddelerine verilen cevaplar 1 ile 5 puan arasında puanlandırılmıştır. Bu durumda 1 (Tamamen Katılıyorum), 2 (Biraz Katılıyorum), 3 (Kararsızım), 4 (Katılmıyorum), 5 (Hiç Katılmıyorum) şeklinde değerlendirilmiştir. 23 maddeden oluşan ölçekte 2, 3, 4, 6, 7, 12, 13, 14, 15, 22 ve 23. maddeler (toplam 11 madde) olumsuz ifadeler olup, puanlamaları tersten yapılmaktadır. Geriye kalan 12 madde olumlu maddeler olup puanlamaları normal olarak yapılmaktadır. Toplam puan üzerinde elde edilen sonuçların puanlarının yüksek olması bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik olumsuz tutuma sahip olunduğunu göstermektedir.

Ölçeğin güvenilirliğini tespit etmek için, tüm ölçek ve her alt boyut için Cronbach α (Cr α) güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Sonuç olarak, ölçeğin tümüne ait Cr α güvenilirliği; 0.88 olarak bulunmuştur. Birinci alt boyutun Cr α ; 0.73, ikinci alt boyutun Cr α ; 0.74, üçüncü alt boyutun Cr α ; 0.77, dördüncü alt boyutun Cr α ; 0.69 ve beşinci alt boyut için Cr α ; 0.77 olarak bulunmuştur. Kullanılan ölçek Ek-2' de sunulmuştur.

5.4 İşlem

Üsküdar Üniversitesi'nden alınan etik kurul onay formunun alınmasından sonra öğretmenlere çalışmanın kapsamı ve amacı hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmada gönüllülük esasına bağlı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Bağımlılık Yapıcı Maddeleri Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği katılımcılara verilmiştir. Bir anketin doldurulma süresi ortalama 10 dakika olarak belirlenmiştir.

5.5 Verilerin Analizi

Verilerin analizinde, öğrencilerin verdikleri cevapların puanlarını hesaplamak amacıyla ölçekte yer alan maddeler; 4.20-5.00 "Hiç Katılmıyorum", 3.40-4.19 "Katılmıyorum", 2.60-3.39 "Kararsızım", 1.80-2.59 "Katılıyorum", 1-1.79 "Tamamen katılıyorum" aralıkları temel alınarak yorumlanmıştır. Ölçekten elde edilen yüksek puan olumsuzlu buna karşın düşük puan ise hoşgörü ve duruma karşı tolerans ve olumlu görüşü yansıtmaktadır. Ölçme aracında yer alan 11 maddenin (2-3-4-5-6-7-12-13-14-15-22-23) puanları ters çevrildikten sonra veri analizi yapılmıştır.

Araştırmanın verileri SPSS 20.0 programı ile analiz edilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri ile onların bağımlılık ve bağımlılık yapıcı maddelere ilişkin

tutumlarının belirlenmesinde yüzde(%) frekans ve crosstabas (çapraz tablo) analizi yapılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumlarının belirlenmesinde araştırmanın alt amaçları doğrultusunda iki gruplu bağımsız değişkenlerde normal dağılım gösteren veriler t-testi ile analiz edilmiştir.

İkiden fazla bağımsız gruplarda ise normal dağılıma uygun olan değişkenler tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile analiz edilmiştir. Bağımsız gruplar arasındaki farklılığın kaynağının belirlenmesi amacıyla post-hoc analizi yapılmıştır. Levene analizi sonucunda varyansları homojen olan gruplarda yaygın olarak kullanılan LSD çoklu karşılaştırma testi tercih edilmiştir. LSD testi, grupların farklı örneklem sayısına sahip olması ve ayrıca bu testin α hata payını kontrol altında tutma özelliğinden dolayı tercih edilmiş ve anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir.

6. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, öğretmenlerin bağımlılık ve bağımlılık yapıcı maddeler hakkındaki görüşleri ile araştırmanın alt problemleri doğrultusunda yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

6.1 Öğretmenlerin Bağımlılık ve Bağımlılık Yapıcı Maddeler Hakkındaki Görüşleri

Öğretmenlerin bağımlılık ve bağımlılık yapıcı maddeler hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi amacıyla konuya ilişkin sekiz adet soru yazılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenlere göre bağımlılığın neyi ifade ettiğine ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin görüşlerine göre bağımlılığın neyi ifade ettiğine ilişkin yüzde ve frekans tablosu

Görüşler	Frekans (<i>N</i>)	Yüzde (<i>f</i>)
Hastalıktır	37	23,3
İradesizliktir	83	52,2
Çaresizlik	25	15,7
Diğer	14	8,8
Toplam	159	100,0

Tablo 2’de, öğretmenlerin görüşlerine göre bağımlılığın neyi ifade ettiğine ilişkin yüzde ve frekans görülmektedir. Öğretmenlerin % 23.3’ü bağımlılığı hastalık, % 52.2’si iradesizlik, %15.7’si çaresizlik ve % 8.8’i ise diğer nedenler olduğu belirtmiştir. Bağımlılığın neyi ifade ettiği ile cinsiyet değişkeni arasında yapılan crosstabs analizinde, erkek öğretmenlerin % 37.8’i, kadınların %62.2’si hastalık olduğunu, erkeklerin % 51.8’i ve kadın öğretmenlerin % 48.2’si iradesizlik, erkek öğretmenlerin %36.0’ı ve kadınların %64.0’ı çaresizlik olduğunu belirtmişlerdir.

Bireylerin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanma nedenlerine ilişkin öğretmen görüşleri yüzde ve frekans değerleri tablo-3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin görüşlerine göre bireylerin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanma nedenlerine ilişkin yüzde ve frekans tablosu

Görüşler	Frekans (<i>N</i>)	Yüzde (<i>f</i>)
Merak	38	23,9
Özenti	45	28,3
Arkadaş, Tanıdık Etkisi	49	30,8
Anne- Baba	11	6,9
Akraba	1	,6
Diğer	15	9,4
Toplam	159	100,0

Tablo 3'te, öğretmenlerin görüşlerine göre bireylerin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanma nedenlerine ilişkin yüzde ve frekans değerleri görülmektedir. Öğretmenlerin % 23.9'u bireylerin bağımlılık yapıcı maddeleri meraktan, % 28.3'ü özentiden, % 30.8'i arkadaş ve tanıdık etkisinden, % 6.9'u anne-baba etkisinden, % 0.6'sı akraba ve % 9.4'ü ise diğer nedenlerden dolayı kullandıklarını belirtmişlerdir. Bireylerin bağımlılık yapıcı madde kullanma nedenleri hakkında, bağımlılık eğitimi alan öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde %25'i bunun meraktan, %30.0'ı özentiden, %31.7'si arkadaş ve tanıdık etkisinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Bu konuda eğitim almayan öğretmenler ise % 23.2'si meraktan, % 27.3'ü özentiden ve % 31.7'si arkadaş ve tanıdık etkisinden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeleri bilme durumuna ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-4'te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeleri bilme durumuna ilişkin yüzde ve frekans tablosu

Görüşler	Frekans (<i>N</i>)	Yüzde (<i>f</i>)
Esrar	64	40,3
Eroin	20	12,6
Kokain	10	6,3
Ecstasy	51	32,1
Diğer	14	8,8
Toplam	159	100,0

Tablo 4'te, öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeleri tanıma durumuna ilişkin yüzde ve frekans değerleri görülmektedir. Öğretmenlerin % 40.3'ü esrar, % 12.6'sı Eroin, % 6.3'ü kokain, % 32.1'i Ecstasy ve %8.8'i ise diğer bağımlılık yapıcı maddeleri bildiklerini belirtmişlerdir.

Bağımlılık yapıcı maddelerin nasıl temin edildiğine ilişkin öğretmen görüşlerinin yüzde ve frekans değerleri tablo-5'te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlere göre bağımlılık yapıcı maddelerin nasıl temin edildiğine ilişkin yüzde ve frekans tablosu

Görüşler	Frekans (<i>N</i>)	Yüzde (<i>f</i>)
Sokak Satıcıları	45	28,3
Arkadaş Çevresi	77	48,4
Bar ve Diskolardan	26	16,4
Diğer	11	6,9
Toplam	159	100,0

Tablo 5. öğretmenlere göre bağımlılık yapıcı maddelerin nasıl temin edildiğine ilişkin yüzde ve frekans tabloda görülmektedir. Öğretmenlerin % 28.3'ü bu maddelerin sokak satıcılarından, % 48.4'ü arkadaş çevresinden, % 16.4'ü bar ve diskodan ve %6.9'u ise

diğer yerlerden temin edildiğini belirtmişlerdir. Bağımlılık yapıcı maddelerin nasıl temin edildiğinin öğretmenlerin sigara kullanımının crosstabs (çapraz tablo) analizine göre incelendiğinde, sigara kullanan öğretmenlerin % 34.0'ı sokak satıcılarından, %38.3'ü arkadaş çevresinden, % 19.1'i bar ve diskolardan temin edildiğini, sigara kullanmayan öğretmenlerin ise %25.9'u sokak satıcılarından, %52.7'si arkadaş çevresinden, % 15.2'i de bar ve diskolardan temin edildiği görüşündedirler.

Öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan veya tedavi görmüş birilerini tanıma durumuna ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin çevrelerinde bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan veya tedavi görmüş birilerini tanıma durumuna ilişkin yüzde ve frekans tablosu

Görüşler	Frekans (<i>N</i>)	Yüzde (<i>f</i>)
Kimse Yok	141	88,7
Var	18	11,3
Toplam	159	100,0

Tablo 6. öğretmenlerin çevrelerinde bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan veya tedavi görmüş birilerini tanıma durumuna ilişkin yüzde ve frekans değerleri tabloda verilmiştir. Öğretmenlerin %88.7'si madde kullanan veya tedavi gören birini tanımadıklarını belirtmesine karşın % 11.3'ü tanıdıkları kişilerin bulunduğunu belirtmişlerdir.

Bağımlılık yapıcı maddelerin ilk deneme dönemine ilişkin öğretmen görüşlerinin yüzde ve frekans değerleri tablo-7'de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlere göre bağımlılık yapıcı maddelerin ilk deneme dönemine ilişkin yüzde ve frekans tablosu

Görüşler	Frekans (<i>N</i>)	Yüzde (<i>f</i>)
İlkokul Döneminde	11	6,9
Ortaokul Döneminde	46	28,9
Lise Döneminde	93	58,5
Üniversite	9	5,7
Toplam	159	100,0

Tablo 7. öğretmenlere göre bağımlılık yapıcı maddelerin ilk deneme dönemine ilişkin yüzde ve frekans değerleri görülmektedir. Öğretmenlerin %6.6'sı bağımlılık yapıcı maddelerin ilk deneme sürecinin ilkokulda, % 28.9'u ortaokul döneminde, % 58.5'i lise döneminde ve %5.7'sinin ise üniversite döneminde olduğu belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin yaş değişkeni ile bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin ilk deneme dönemlerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, 30 yaş ve altındaki öğretmenlerin % 77.5'i, 31-40 yaş arasındaki öğretmenlerin % 50.0'i, 41-45 yaş arasındaki öğretmenlerin %57.1'i ve 51 yaş ve üzerindeki öğretmenlerin ise % 47.1'i bu sürecin lise yıllarında başladığını belirtmiştir.

Öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeler kullanılan bir ortamda bulunma durumuna ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-8'de verilmiştir.

Tablo 8. öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeler kullanılan bir ortamda bulunup/bulunmama durumuna ilişkin yüzde ve frekans tablosu

Görüşler	Frekans (<i>N</i>)	Yüzde (<i>f</i>)
Evet	38	23,9
Hayır	121	76,1
Toplam	159	100,0

Tablo 8’de, öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeler kullanılan bir ortamda bulunma durumuna ilişkin yüzde ve frekans değerleri görülmektedir. Öğretmenlerin % 23.9’u böyle bir ortamda bulduklarını, % 76.1’i ise bulunmadıklarını belirtmişlerdir.

Bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımının önlenmesinde en fazla görevin kimlere düştüğüne ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-9’de verilmiştir.

Tablo 9. öğretmenlere göre bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımının önlenmesinde en fazla görevin kimlere düştüğüne ilişkin yüzde ve frekans tablosu

Görüşler	Frekans (<i>N</i>)	Yüzde (<i>f</i>)
Devlete	52	32,7
Aileye	68	42,8
Öğretmene	27	17,0
Diğer	12	7,5
Toplam	159	100,0

Tablo 9’da, öğretmenlere göre bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımının önlenmesinde en fazla görevin kimlere düştüğüne ilişkin yüzde ve frekans değerleri görülmektedir. Öğretmenlerin % 32.7’si bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımının önlenmesinde en fazla görevin devlet kurumlarına, % 42.8’i aileye, %17.0’ı öğretmene ve %7.5’i ise diğer kurum veya kişilerin sürecin iyileştirilmesinde rol alması gerektiğini belirtmiştir.

Bağımlılık yapıcı maddelerin önlenmesinde en fazla görevin kime düştüğü konusunda öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre yapılan çapraz tablo analizine göre, erkek öğretmenlerin % 33.8’i devlete, % 44.6’sı aileye ve % 14.9’u öğretmene en fazla görevin düştüğünü kadın öğretmenlerin %31.8’i devlete, % 41.2’si aileye ve % 18.8’i ise bu konuda en fazla görevin öğretmene düştüğünü belirtmiştir. Kadın öğretmenleri % 4.9’u erkek öğretmenlere göre bu konuda daha çok görevin öğretmenlere düştüğünü belirtmiştir.

6.2 Öğretmenlerin Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Bağımlılık Yapıcı Maddeleri Kullanan Bireylere Yönelik Tutum ölçeğinin beş alt boyutuna ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Bağımlılık Yapıcı Maddeleri Kullanan Bireylere Yönelik Tutum ölçeğinin ilişkin öğretmen algılarının tablo-10'da verilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumlarına ilişkin algılarının betimsel istatistik değerleri (N= 159)

Alt Boyutlar	En Az	En Fazla	\bar{x}	ss	$Sh_{\bar{x}}$	Düzyer
BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	1	5	4,28	0,80	0,06	Hiç Katılmıyorum
BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	1	5	2,81	0,77	0,06	Kararsızım
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	1	5	3,39	0,79	0,06	Kararsızım
BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları	1	5	1,94	0,51	0,04	Katılıyorum
BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	1	5	2,81	0,63	0,05	Kararsızım

Tablo 10'da, öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarına ilişkin algıları alt boyutlara göre incelendiğinde genel olarak BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler alt boyutunda hiç katılmıyorum, BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları boyutunda kararsızım, BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler alt boyutunda kararsızım, BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları boyutunda katılıyorum ve BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri alt boyutunda kararsızım aralığında gerçekleşmiştir. Öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları t- testi ve tek yönlü varyans analizi ile çözümlenerek yorumlanmıştır.

Öğretmenlerin cinsiyet değişkeni ile bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumları tablo-11’de verilmiştir.

Tablo 11. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonuçları

Puan	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	Sh \bar{x}	<i>t Testi</i>		
						<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	Erkek	74	4,07	0,94	0,11	-3,06	157	0,01
	Kadın	85	4,45	0,61	0,07			
BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	Erkek	74	2,88	0,80	0,09	1,07	157	0,29
	Kadın	85	2,75	0,73	0,08			
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	Erkek	74	3,37	0,80	0,09	-0,24	157	0,81
	Kadın	85	3,40	0,78	0,09			
BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları	Erkek	74	1,98	0,57	0,07	0,83	157	0,41
	Kadın	85	1,91	0,46	0,05			
BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	Erkek	74	2,80	0,72	0,08	-0,18	157	0,86
	Kadın	85	2,82	0,54	0,06			

Tablo 11’de, görüldüğü gibi, öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutu puanlarının öğretmenlerin cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, Bağımlılık Yapıcı Madde (BYM) Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutunda ($t_{(157)}=1,07$; $p>.05$), BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler ($t_{(157)}=-0.24$; $p>.05$), BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları ($t_{(157)}=-0.83$; $p>.05$), BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri ($t_{(157)}=-0.18$; $p>.05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Bağımlılık Yapıcı Madde (BYM) Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler alt boyutu ile öğretmenlerin cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)}=-3.06$; $p<.01$). Kadın öğretmenlerin ($\bar{x}=4.45$), erkek öğretmenlere ($\bar{x}=4.07$) göre bağımlılık

yapıcı madde kullanan kişilerle ikili ilişkileri sürdürme konusunda daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Öğretmenlerin yaş değişkeni ile bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumları tablo-12’de verilmiştir.

Tablo 12. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin yaş değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANAVO) sonuçları

		<i>f</i> \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri				<i>ANOVA Sonuçları</i>					
Yaş		N	\bar{x}	Ss	Sh \bar{x}	Var. K.	KT	df	KO	F	P
BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	30 Yaş ve Altı	40	3,64	0,57	23,40	G. Arası	25,76	3	8,59	0,60	0,61
	31-40 Yaş Aralığı	60	4,02	0,52	24,03	G. İçi	2187,67	155	14,11		
	41-50 Yaş Aralığı	42	3,61	0,56	23,38	Toplam	2213,43	158			
	51 Yaş ve Üstü	17	3,39	0,82	24,53						
	Toplam	159	3,74	0,30	23,75						
BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	30 Yaş ve Altı	40	4,35	0,69	14,68	G. Arası	106,10	3	35,37	1,59	0,20
	31-40 Yaş Aralığı	60	5,30	0,68	15,07	G. İçi	3455,46	155	22,29		
	41-50 Yaş Aralığı	42	4,03	0,62	13,79	Toplam	3561,56	158			
	51 Yaş ve Üstü	17	4,96	1,20	16,65						
	Toplam	159	4,75	0,38	14,80						
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	30 Yaş ve Altı	40	4,02	0,64	20,30	G. Arası	206,15	3	68,72	3,92	0,01
	31-40 Yaş Aralığı	60	4,06	0,52	20,93	G. İçi	2714,91	155	17,52		
	41-50 Yaş Aralığı	42	4,44	0,69	22,17	Toplam	2921,06	158			
	51 Yaş ve Üstü	17	4,34	1,05	24,06						
	Toplam	159	4,30	0,34	21,43						
BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal	30 Yaş ve Altı	40	2,26	0,36	16,13	G. Arası	8,58	3	2,86	0,67	0,57
	31-40 Yaş Aralığı	60	2,26	0,29	16,03	G. İçi	661,27	155	4,27		

	41-50 Yaş Aralığı	42	1,58	0,24	16,38	Toplam	669,85	158			
	51 Yaş ve Üstü	17	1,92	0,47	16,76						
	Toplam	159	2,06	0,16	16,23						
BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	30 Yaş ve Altı	40	3,62	0,57	8,05	G. Arası	60,61	3	20,20	1,74	0,16
	31-40 Yaş Aralığı	60	3,21	0,41	7,73	G. İçi	1796,58	155	11,59		
	41-50 Yaş Aralığı	42	3,52	0,54	7,00	Toplam	1857,18	158			
	51 Yaş ve Üstü	17	3,25	0,79	6,06						
	Toplam	159	3,43	0,27	7,44						

Tablo 12’de, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (anavo) sonuçları görülmektedir. Buna göre Bağımlılık Yapıcı Madde (BYM) Kullanan bireylerle ikili ilişkiler alt boyutunda ($F_{(3-155)} = 0.60$; $p > 0.05$), BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutunda ($F_{(3-155)} = 1.59$; $p > 0.05$), BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları alt boyutunda ($F_{(3-155)} = 0.67$; $p > 0.05$) ve BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri alt boyutunda ($F_{(3-155)} = 1.74$; $p > 0.05$) aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmamasına karşın, BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler alt boyutunda anlamlı bir farklılık vardır ($F_{(3-155)} = 3.92$; $p < 0.01$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır.

ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına ilişkin karar vermek amacıyla varyans analizinin ön koşulu olan Levene’s testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi denenmiştir.

Varyansların homojenliği testi tablo-12.1’de verilmiştir.

Tablo 12.1. Varyansların homojenliği testi

Bağımlı Değişkenler	Levene Statistic	df1	df2	P
BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	,420	3	155	,739
BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	1,410	3	155	,242
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	,172	3	155	,915
BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları	1,150	3	155	,331
BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	,606	3	155	,612

Tablo 12.1’de, varyansların homojenliği testine göre ANOVA analizde anlamlı farklılığın sadece BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler alt boyutunda olması nedeniyle bu boyutta varyansların homojen olduğu görülmektedir ($L_{v(3-155)} = 0.17$, $p > 0.05$).

Varyansların homojen olması nedeniyle LSD çoklu karşılaştırma testi, BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler alt boyutunda yapılmıştır. Yapılan LSD çoklu karşılaştırma sonuçları tablo-12.2’de verilmiştir.

Tablo 12.2. Bağımlılık yapıcı madde tutum ölçeğinin, bym kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt boyutunun öğretmenlerin yaş değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD testi sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Yaş	(J) Yaş	Mean Difference (I-J)	$Sh_{\bar{x}}$	P
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	30 Yaş ve Altı	41-50 Yaş Aralığı	-1,87*	0,92	0,05
		51 Yaş ve Üstü	-3,76*	1,21	0,01
	31-40 Yaş Aralığı	51 Yaş ve Üstü	-3,13*	1,15	0,01
	41-50 Yaş Aralığı	30 Yaş ve Altı	1,87*	0,92	0,05
	51 Yaş ve Üstü	30 Yaş ve Altı	3,77*	1,21	0,01
		31-40 Yaş Aralığı	3,13*	1,15	0,01

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Tablo 12.2’de, bağımlılık yapıcı madde tutum ölçeğinin, BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt boyutunun öğretmenlerin yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Post-Hoc LSD testi sonuçları görülmektedir.

Yaş aralığı 41-50 arasında ($\bar{x}=4,44$) ve 51 yaş ve üstünde ($\bar{x}=4,34$) olanlar, 30 yaş ve altında ($\bar{x}=4,02$) olan öğretmenlere göre, BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkiler yönünden daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir ($p<0.05$).

Yaşı 51 yaş ve üstünde ($\bar{x}=4,34$) olan öğretmenlerin yaşı 31-40 aralığında ($\bar{x}=4,06$) olan öğretmenlere göre, BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkiler yönünden daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir ($p<0.05$).

Yaş aralığı 41-50 arasında olan ($\bar{x}=4,44$) öğretmenler, 30 yaş ve altında ($\bar{x}=4,02$) olan öğretmenlere göre, BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkiler yönünden daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir ($p<0.05$).

Yaşı 51 ve üstünde ($\bar{x}=4,34$) olan öğretmenlerin, 30 ve altında ($\bar{x}=4,02$) olan öğretmenlerden ve 31-40 yaş arasındaki ($\bar{x}=4,06$) öğretmenlere göre, BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkiler yönünden daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir ($p<0.05$).

Öğretmenlerin yaş değişkeni ile BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler analiz edildiğinde aritmetik ortalamanın ($\bar{x}=4,00$) üzerinde olması, öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle genel olarak ilişkileri sürdürme konusunda katılmıyorum boyutunda sürdürdükleri belirlenmiştir.

Öğretmenlerin medeni durum değişkeni ile bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumları tablo-13’te verilmiştir.

Tablo 13. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin medeni durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonuçları

Puan	Medeni Durum	N	\bar{x}	ss	Sh \bar{x}	<i>t Testi</i>		
						<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	Evli	95	4,29	0,87	0,09	0,33	157	0,74
	Bekar	64	4,25	0,70	0,09			
BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	Evli	95	2,71	0,77	0,08	-2,05	157	0,04
	Bekar	64	2,96	0,74	0,09			
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	Evli	95	3,50	0,77	0,08	2,22	157	0,03
	Bekar	64	3,22	0,80	0,10			
BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları	Evli	95	1,94	0,54	0,05	-0,12	157	0,91
	Bekar	64	1,95	0,49	0,06			
BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	Evli	95	2,79	0,67	0,07	-0,62	157	0,54
	Bekar	64	2,85	0,57	0,07			

Tablo 13'te, öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutu puanlarının öğretmenlerin medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi yapılmıştır. Buna göre Bağımlılık Yapıcı Madde (BYM) Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler ($t_{(157)} = 0,33$; $p > .05$), BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları ($t_{(157)} = -0,12$; $p > .05$), BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri ($t_{(157)} = -0,62$; $p > .05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları ($t_{(157)} = -2,05$; $p < .05$) ve BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler ($t_{(157)} = 2,22$; $p < .05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık vardır. BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutunda bekar öğretmenlerin ($\bar{x} = 2,96$), evli öğretmenlere ($\bar{x} = 2,71$) göre bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle ikili ilişkileri sürdürme konusunda daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler alt boyutunda evli öğretmenler ($\bar{x} = 3.50$), bekar öğretmenlere ($\bar{x} = 3.22$) göre bağımlılık madde kullanan kişilerle ikili ilişkileri sürdürme konusunda daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Öğretmenlerin branş değişkeni ile bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları tablo-14'te verilmiştir.

Tablo 14. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin branş değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANAVO) sonuçları

		<i>f</i> \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri				<i>ANOVA Sonuçları</i>					
Branş		N	\bar{x}	Ss	Sh \bar{x}	Var. K.	KT	df	KO	F	P
BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	Matematik	30	3,91	0,66	0,12	G. Arası	47,60	7	6,80	0,47	0,85
	Fen Bilimleri	21	3,93	0,75	0,16	G. İçi	2165,84	151	14,34		
	Türk Dili ve Edebiyat	18	4,07	0,65	0,15	Toplam	2213,43	158			
	Sosyal Bilimler	28	3,92	0,59	0,11						
	İngilizce	11	3,77	0,71	0,21						
	Spor ve Sanat Alanları	24	4,06	0,61	0,12						
	Din Kültürü	8	4,15	0,47	0,16						
	Diğer Branşlar	19	3,92	0,52	0,12						
	Toplam	159	3,96	0,62	0,05						
BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	Matematik	30	2,91	0,87	0,16	G. Arası	130,18	7	18,60	0,82	0,57
	Fen Bilimleri	21	2,80	1,00	0,22	G. İçi	3431,38	151	22,72		
	Türk Dili ve Edebiyat	18	3,00	0,97	0,23	Toplam	3561,56	158			
	Sosyal Bilimler	28	3,04	0,93	0,18						
	İngilizce	11	2,58	0,74	0,22						
	Spor ve Sanat Alanları	24	3,27	0,89	0,18						
	Din Kültürü	8	3,13	0,69	0,24						

	Diğer Branşlar	19	2,82	1,27	0,29							
	Toplam	159	2,96	0,95	0,08							
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	Matematik	30	4,10	0,82	0,15	G. Arası	128,30	7	18,33	0,99	0,44	
	Fen Bilimleri	21	4,21	0,87	0,19	G. İçi	2792,75	151	18,50			
	Türk Dili ve Edebiyat	18	4,53	0,84	0,20	Toplam	2921,06	158				
	Sosyal Bilimler	28	4,43	0,93	0,18							
	İngilizce	11	4,04	0,78	0,24							
	Spor ve Sanat Alanları	24	4,43	0,82	0,17							
	Din Kültürü	8	4,53	0,80	0,28							
	Diğer Branşlar	19	4,09	0,94	0,22							
	Toplam	159	4,29	0,86	0,07							
	BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıkları	Matematik	30	3,89	0,46	0,08	G. Arası	87,25	7	12,46	3,23	0,01
Fen Bilimleri		21	3,88	0,66	0,14	G. İçi	582,60	151	3,86			
Türk Dili ve Edebiyat		18	4,29	0,31	0,07	Toplam	669,85	158				
Sosyal Bilimler		28	4,19	0,43	0,08							
İngilizce		11	3,98	0,28	0,09							
Spor ve Sanat Alanları		24	3,98	0,49	0,10							
Din Kültürü		8	3,78	0,77	0,27							
Diğer Branşlar		19	4,36	0,50	0,11							
Toplam		159	4,06	0,51	0,04							
BYM Kullanan Bireylerin		Matematik	30	2,42	1,14	0,21	G. Arası	80,96	7	11,57	0,98	0,45
	Fen Bilimleri	21	2,63	1,35	0,29	G. İçi	1776,23	151	11,76			
	Türk Dili ve Edebiyat	18	2,37	1,10	0,26	Toplam	1857,18	158				

Sosyal Bilimler	28	2,17	1,04	0,20						
İngilizce	11	2,97	1,46	0,44						
Spor ve Sanat Alanları	24	2,38	0,89	0,18						
Din Kültürü	8	2,42	0,96	0,34						
Diğer Branşlar	19	2,84	1,24	0,29						
Toplam	159	2,48	1,14	0,09						

Tablo 14.'te, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları görülmektedir. Buna göre Bağımlılık Yapıcı Madde (BYM) Kullanan bireylerle ikili ilişkiler alt boyutunda ($F_{(7-151)} = 0.47$; $p > 0.05$), BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutunda ($F_{(7-151)} = 0.82$; $p > 0.05$), ve BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri alt boyutunda ($F_{(7-151)} = 1.74$; $p > 0.05$) ve BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler alt boyutunda alt boyutunda ($F_{(7-151)} = 0.99$; $p > 0.05$) aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmamasına karşın, BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açılıarı alt boyutunda anlamlı bir farklılık vardır ($F_{(7-151)} = 3.23$; $p < 0.01$).

ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına ilişkin karar vermek amacıyla varyans analizinin ön koşulu olan Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi denenmiştir. Varyansların homojenliği testi tablo-14.1'de verilmiştir.

Tablo 14.1. Varyansların homojenliği testi

	Levene Statisti c	df1	df2	P
BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	,363	7	151	,922
BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	1,721	7	151	,108
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	,512	7	151	,824
BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları	2,866	7	151	,008
BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	1,281	7	151	,264

Tablo 14.1’de, varyansların homojenliği testine göre ANOVA analizde anlamlı farklılığın sadece BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları alt boyutunda olmasına karşın bu boyutta varyansların homojen olmadığı görülmektedir ($L_{v(7-151)} = 0.17$, $p < 0.05$). Bu nedenle LSD çoklu karşılaştırma testi yapılmamıştır.

Bu analizden elde edilen bulgunun öğretmenlerin branşları ile BYM kullanan kişilere ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığıdır.

Öğretmenlerin çalıştığı kurum değişkeni ile bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumları tablo-15’te verilmiştir.

Tablo 15. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin çalıştığı kurum değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonuçları

Puan	Çalışılan Kurum	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	<i>t Testi</i>		
						<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	Kamu	122	4,26	0,83	0,08	-0,42	157	0,68
	Özel	37	4,32	0,71	0,12			
BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	Kamu	122	2,81	0,75	0,07	0,20	157	0,84
	Özel	37	2,78	0,84	0,14			
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	Kamu	122	3,41	0,79	0,07	0,59	157	0,56
	Özel	37	3,32	0,79	0,13			
BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları	Kamu	122	1,93	0,49	0,04	-0,76	157	0,45
	Özel	37	2,00	0,59	0,10			
BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	Kamu	122	2,80	0,63	0,06	-0,59	157	0,56
	Özel	37	2,86	0,64	0,11			

Tablo 15’te, öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutu puanlarının öğretmenlerin çalıştıkları kurum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi yapılmıştır. Buna göre Bağımlılık Yapıcı Madde (BYM) Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler($t_{(157)} = -0,42$; $p > .05$), BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutunda ($t_{(157)} = 0,20$; $p > .05$), BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler ($t_{(157)} = 0,59$; $p > .05$), BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları ($t_{(157)} = -0,76$; $p > .05$), BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri ($t_{(157)} = -0,59$; $p > .05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Öğretmenlerin mesleki kıdem değişkeni ile bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları tablo-16’da verilmiştir.

Tablo 16. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANAVO) sonuçları

		<i>f x̄ ve ss Değerleri</i>				<i>ANOVA Sonuçları</i>					
Mesleki Kıdem		N	\bar{x}	Ss	$Sh_{\bar{x}}$	Var. K.	KT	df	KO	F	P
BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	0-5 Yıl Arası	40	4,00	0,49	0,08	G. Arası	117,12	5	23,43	1,71	0,14
	6-10 Yıl Arası	29	3,76	0,87	0,16	G. İçi	2096,31	153	13,70		
	11-15 Yıl Arası	22	4,10	0,46	0,10	Toplam	2213,43	158			
	16-20 Yıl Arası	28	3,79	0,72	0,14						
	21-25 Yıl Arası	23	4,09	0,42	0,09						
	26 Yıl ve üzeri	17	4,12	0,57	0,14						
	Toplam	159	3,96	0,62	0,05						
BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	0-5 Yıl Arası	40	3,14	0,80	0,13	G. Arası	295,22	5	59,04	2,77	0,02
	6-10 Yıl Arası	29	2,85	1,21	0,23	G. İçi	3266,34	153	21,35		
	11-15 Yıl Arası	22	3,15	0,96	0,20	Toplam	3561,56	158			
	16-20 Yıl Arası	28	2,51	0,83	0,16						
	21-25 Yıl Arası	23	2,83	0,71	0,15						
	26 Yıl ve üzeri	17	3,40	0,98	0,24						
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	0-5 Yıl Arası	159	2,96	0,95	0,08	G. Arası	270,62	5	54,12	3,12	0,01
	6-10 Yıl Arası	40	4,19	0,80	0,13	G. İçi	2650,44	153	17,32		
	11-15 Yıl Arası	29	3,97	0,73	0,13	Toplam	2921,06	158			
	16-20 Yıl Arası	22	4,26	0,96	0,20						
	21-25 Yıl Arası	28	4,20	0,80	0,15						
	26 Yıl ve üzeri	23	4,55	0,96	0,20						
BYM Kullanan Bireylerin Toplamı	0-5 Yıl Arası	17	4,87	0,77	0,19	G. Arası	27,11	5	5,42	1,29	0,27
	6-10 Yıl Arası	159	4,29	0,86	0,07	G. İçi	642,74	153	4,20		
	11-15 Yıl Arası	40	4,11	0,51	0,08	Toplam	669,85	158			

	16-20 Yıl Arası	29	3,95	0,58	0,11						
	21-25 Yıl Arası	22	3,86	0,73	0,15						
	26 Yıl ve üzeri	28	4,14	0,29	0,06						
BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	0-5 Yıl Arası	23	4,11	0,46	0,10	G. Arası	96,54	5	19,31	1,68	0,14
	6-10 Yıl Arası	17	4,15	0,41	0,10	G. İçi	1760,65	153	11,51		
	11-15 Yıl Arası	159	4,06	0,51	0,04	Toplam	1857,18	158			
	16-20 Yıl Arası	40	2,61	1,17	0,18						
	21-25 Yıl Arası	29	2,84	1,10	0,21						
	26 Yıl ve üzeri	22	2,39	0,94	0,20						

Tablo 16’da, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (anavo) sonuçları görülmektedir. Buna göre Bağımlılık Yapıcı Madde (BYM) Kullanan bireylerle ikili ilişkiler alt boyutunda ($F_{(5-153)} = 1.71$; $p > 0.05$), BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri alt boyutunda ($F_{(5-153)} = 1.8$; $p > 0.05$) ve BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları alt boyutunda ($F_{(5-153)} = 1.29$; $p > 0.05$) aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmamasına karşın, BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler alt boyutunda alt boyutunda ($F_{(5-153)} = 3.12$; $p < 0.01$) ve BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutunda anlamlı bir farklılık vardır ($F_{(5-153)} = 2.77$; $p < 0.01$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır.

ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına ilişkin karar vermek amacıyla varyans analizinin ön koşulu olan Levene’s testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi denenmiştir. Varyansların homojenliği testi tablo-16.1’de verilmiştir.

Tablo 16.1. Varyansların homojenliği testi

	Levene Statisti c	df1	df2	P
BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	5,32	5	153	,01
BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	3,28	5	153	,01
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	,83	5	153	,52
BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları	4,53	5	153	,01
BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	,66	5	153	,65

Tablo 16.1’de, varyansların homojenliği testine göre BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutunda dağılımın normal dağılıma uymadığından ($L_{v(5-153)} = 3.28$, $p < 0.05$) bu boyutta LSD çoklu karşılaştırma çoklu testi yapılmamıştır.

BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler alt boyutunda varyansın homojen olması yani normal dağılım göstermesi nedeniyle ($L_{v(5-153)} = 0.83$, $p > 0.05$). LSD çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Yapılan LSD çoklu karşılaştırma sonuçları tablo-16.2’de verilmiştir.

Tablo 16.2. Bağımlılık yapıcı madde tutum ölçeğinin, BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt boyutunun öğretmenlerin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD testi sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Mesleki Kıdem	(J) Mesleki Kıdem	Mean Difference (I-J)	Sh _x	P
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	21-25 Yıl Arası	6-10 Yıl Arası	2,87*	1,16	0,01
	26 Yıl ve üzeri	0-5 Yıl Arası	3,40*	1,21	0,01
		6-10 Yıl Arası	4,49*	1,27	0,00
		11-15 Yıl Arası	3,04*	1,34	0,03
		16-20 Yıl Arası	3,35*	1,28	0,01

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Tablo 16.2’de, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin, BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt boyutunun öğretmenlerin yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Post-Hoc LSD testi sonuçları görülmektedir.

Mesleki kıdemi 21-25 yıl arasında ($\bar{x} = 4,20$) olan öğretmenlerin, kıdemi 6-10 yıl arasında olan ($\bar{x} = 4,19$) öğretmenlere göre, BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkilerde daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir ($p < 0,05$).

Mesleki kıdemi 26 yıl ve üzerinde ($\bar{x} = 4,55$) olan öğretmenlerin, mesleki kıdemi 25 yıl ve daha az olan öğretmenlerin tamamına göre, BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkilerde daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir ($p < 0,05$).

Öğretmenlerin bağımlılıkla ilgili herhangi bir eğitime katılma değişkeni ile bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumları tablo-17’de verilmiştir.

Tablo 17. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin bağımlılıkla ilgili herhangi bir eğitime katılıp/ katılmama değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonuçları

Puan	Eğitime Katılma	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	<i>t Testi</i>		
						<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	Evet	60	4,21	0,83	0,11	-,78	157	,43
	Hayır	99	4,31	0,79	0,08			
BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	Evet	60	2,86	0,79	0,10	,68	157	,49
	Hayır	99	2,77	0,76	0,08			
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	Evet	60	3,36	0,78	0,10	-,28	157	,77
	Hayır	99	3,40	0,80	0,08			
BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları	Evet	60	1,85	0,45	0,06	-1,79	157	,07
	Hayır	99	2,00	0,55	0,05			
BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	Evet	60	2,77	0,65	0,08	-,61	157	,54

Tablo 17’de, öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutu puanlarının öğretmenlerin herhangi bir eğitime katılma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi yapılmıştır. Buna göre, Bağımlılık Yapıcı Madde (BYM) Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler ($t_{(157)} = -0,78$; $p > .05$), BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutunda ($t_{(157)} = 0,68$; $p > .05$), BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler ($t_{(157)} = -0,28$; $p > .05$), BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları ($t_{(157)} = -1,79$; $p > .05$), BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri ($t_{(157)} = -0,61$; $p > .05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Öğretmenlerin sigara kullanma değişkeni ile bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumları tablo-18’de verilmiştir.

Tablo 18. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin sigara kullanıp/ kullanmama değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonuçları

Puan	Sigara Kullanma	N	\bar{x}	ss	Sh _x	<i>t Testi</i>		
						<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	Evet	47	4,15	0,87	0,13	-1,25	157	,21
	Hayır	112	4,33	0,77	0,07			
BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	Evet	47	3,03	0,68	0,10	2,46	157	,01
	Hayır	112	2,71	0,78	0,07			
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	Evet	47	3,25	0,81	0,12	-1,44	157	,15
	Hayır	112	3,44	0,78	0,07			
BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları	Evet	47	2,02	0,45	0,07	1,23	157	,21
	Hayır	112	1,91	0,54	0,05			
BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	Evet	47	2,87	0,69	0,10	,79	157	,42

Tablo 18’de, öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutu puanlarının öğretmenlerin sigara kullanma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi yapılmıştır. Buna göre Bağımlılık Yapıcı Madde (BYM) Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler ($t_{(157)} = -1,25$; $p > .05$), BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler ($t_{(157)} = -1,44$; $p > .05$), BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları ($t_{(157)} = 1,23$; $p > .05$), BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri ($t_{(157)} = 0,79$; $p > .05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutunda ($t_{(157)} = 2,46$; $p < .01$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık vardır. BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutunda, sigara kullanan öğretmenler ($\bar{x} = 3,03$), sigara kullanmayan öğretmenlere ($\bar{x} = 2,71$) göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin kişilik yapıları konusunda daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin alkol kullanma değişkeni ile bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumları tablo-19'da verilmiştir.

Tablo 19. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin alkol kullanıp/ kullanmama değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonuçları

Puan	Alkol Kullanma	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	<i>t Testi</i>		
						<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	Evet	42	3,90	0,86	0,13	-3,70	157	,01
	Hayır	117	4,41	0,74	0,07			
BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	Evet	42	3,20	0,64	0,10	4,06	157	,01
	Hayır	117	2,66	0,76	0,07			
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	Evet	42	2,98	0,72	0,11	-4,05	157	,01
	Hayır	117	3,53	0,77	0,07			
BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları	Evet	42	1,95	0,41	0,06	,13	157	,89
	Hayır	117	1,94	0,55	0,05			
BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	Evet	42	2,88	0,63	0,10	,83	157	,40
	Hayır	117	2,79	0,63	0,06			

Tablo 19'da, öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutu puanlarının öğretmenlerin alkol kullanma değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testine göre BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları ($t_{(157)} = 0.13$; $p > .05$) ve BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri ($t_{(157)} = 0.83$; $p > .05$) alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Bağımlılık Yapıcı Madde (BYM) Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler alt boyutu ile öğretmenlerin alkol kullanma değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)} = -3.70$; $p < .01$). Alkol kullanmayan öğretmenlerin ($\bar{x} = 4.41$), alkol kullanan öğretmenlere ($\bar{x} = 3.90$) göre bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle ikili ilişkileri sürdürme konusunda daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir.

BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutu ile öğretmenlerin alkol kullanma değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)} = 4.06$; $p < .01$). Alkol kullanan öğretmenlerin ($\bar{x} = 3.20$), alkol kullanmayan öğretmenlere ($\bar{x} = 2.66$) göre bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin kişilik yapılarıyladaha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler alt boyutu ile öğretmenlerin alkol kullanma değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)} = -4.05$; $p < .01$). Alkol kullanmayan öğretmenlerin ($\bar{x} = 3.53$), alkol kullanan öğretmenlere ($\bar{x} = 2.98$) göre bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle sosyal ilişkileri konusunda daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunma değişkeni ile bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumları tablo-20’de verilmiştir.

Tablo 20. Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarının öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunup/ bulunmamam değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonuçları

Puan	Madde Kullanılan Ortamda Bulunma	N	\bar{x}	SS	$Sh_{\bar{x}}$	<i>t Testi</i>		
						<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	Evet	38	3,70	0,69	0,11	-2,98	157	,01
	Hayır	121	4,04	0,58	0,05			
BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	Evet	38	4,85	0,70	0,06	-2,64	157	,01
	Hayır	121	2,61	0,87	0,14			
BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	Evet	38	3,84	0,70	0,11	-3,85	157	,01
	Hayır	121	4,43	0,86	0,08			
BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açılıarı	Evet	38	4,09	0,42	0,07	,48	157	,62
	Hayır	121	4,05	0,54	0,05			
BYM Kullanan Bireylerin	Evet	38	3,09	1,18	0,19	3,92	157	,01

Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	Hayır	121	2,29	1,06	0,10			
---------------------------------	-------	-----	------	------	------	--	--	--

Tablo 20’de, öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutu puanlarının öğretmenlerin madde kullanılan ortamda bulunup/bulunmama değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testine göre BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açılı ($t_{(157)} = 0.48$; $p > .05$) alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Bağımlılık Yapıcı Madde(BYM) Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler alt boyutu ile öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunup/bulunmama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)} = -2.98$; $p < .01$). Bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunmayan öğretmenlerin ($\bar{x} = 4.04$), bu ortamlarda bulunan öğretmenlere ($\bar{x} = 3.70$) göre bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle ikili ilişkileri sürdürme konusunda daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutu ile öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamdabulunup/bulunmama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)} = -2.64$; $p < .01$). Bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunan öğretmenlerin ($\bar{x} = 4.85$), madde kullanılan ortamlarda bulunmayan öğretmenlere ($\bar{x} = 2.61$) göre bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin kişilik yapılarıyla ilgili daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler alt boyutu ile öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunup/bulunmama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)} = -3.85$; $p < .01$). Bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunmayan öğretmenlerin ($\bar{x} = 4.43$), madde kullanılan ortamda bulunan öğretmenlere ($\bar{x} = 3.84$) göre sosyal ilişkilerdedaha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri alt boyutu ile öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunup/bulunmama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)} = -3.85$; $p < .01$). Bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunan öğretmenlerin ($\bar{x} = 3.09$), madde kullanılan ortamda bulunmayan

öğretmenlere ($\bar{x}=2.29$) göre aile ve sosyal çevre ilişkilerdedaha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

7. TARTIŞMA

Bu bölümde, yapılan araştırmanın amacı ve sorularından yola çıkılarak yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular tartışılacaktır.

7.1 Öğretmenlerin Bağımlılık ve Bağımlılık Yapıcı Maddeler Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Tartışmalar

Araştırmaya katılan öğretmenlere yöneltilen bağımlılık neyi ifade ediyor sorusuna verilen cevaplar sonucunda öğretmenlerin % 23.3'ü hastalık, % 52.2'si iradesizlik, %15.7'si çaresizlik ve % 8.8'i ise diğer nedenler olduğu belirtmiştir. Araştırmadaki öğretmenlerin büyük bir kısmının bağımlılığı iradesizlik olarak ifade ettiği görülmektedir. Ancak bağımlılığın neyi ifade ettiği ile ilgili cinsiyet değişkeni arasında yapılan analiz sonucunda bağımlılığın kadın öğretmenlerin %62.2'si, erkek öğretmenlerin % 37.8'i hastalık, erkeklerin % 51.8'i ve kadın öğretmenlerin % 48.2'si iradesizlik, erkek öğretmenlerin %36.0'ı ve kadınların %64.0'ı çaresizlik olduğunu ifade etmektedir.

Yeltepe Ercan (2013) aktarımına göre; bağımlılık, bireylerde nörokimyasal ve yapısal değişiklik meydana getirmesi sonucu istemli olan madde kullanımının zorlantılı madde kullanımına dönüşmesi ve tekrarlayabilen “ beyin hastalığı” dır.

Özhan ve arkadaşları (2010) göre; bağımlılık, bir maddenin alınması sürecinde ortaya çıkan ruhsal, sosyal veya bedensel sorunlarına neden olmasına rağmen madde kullanımının devam etmesi, bırakma isteğine karşın bırakılamaması, aynı etkiyi elde edebilmek için giderek madde miktarının arttırılması ve maddeyi alma isteğinin durdurulamaması durumu olup bağımlılığı neden olan maddeler merkezi sinir sisteminde değişikliğe neden olarak bireylerin ruhsal ve fiziksel dengesinin bozulmasını sebep olmaktadır.

Yapılan araştırmada öğretmenlerin çoğu bağımlılığın iradesizlik olduğunu belirtmiş olup kadın ve erkek öğretmenler karşılaştırıldığında kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha fazla oranda bağımlılığın hastalık olduğunu ifade etmişlerdir. Diğer araştırmalara bakıldığında bağımlılığın beyin hastalığı olduğu belirtilmektedir. Yapılan çalışma kadın ve erkek öğretmenler olarak analiz edildiğindesonuç diğer

araştırmalarla paralellik göstermektedir. Bu bulgular doğrultusunda kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre bağımlılık kavramını daha iyi bildiği düşünölmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere yöneltilen bağımlılık yapıcı madde kullanım nedeni sorusuna verilen cevaplar sonucunda öğretmenlerin % 23.9'u meraktan, % 28.3'ü özentisi, % 30.8'i arkadaş ve tanıdık etkisi, % 6.9'u anne-baba etkisi, % 0.6'sı akraba ve % 9.4'ü ise değer nedenlerden kaynaklandığını belirtmektedir. Yapılan araştırma sonucunda öğretmenler bağımlılık yapıcı madde kullanım nedeninin % 30.8'i arkadaş ve tanıdık etkisinden kaynaklandığını belirtmektedir.

Ögel ve Tamar (1997)' e göre, gençlerde madde kullanımı nedenlerinden ilk sırada merak yer almaktadır. İkinci sırada ise arkadaş baskısı etkeni gelmektedir. Ayrıca bireyler çaresizlik, kişilerin beğenisini toplama, kendini kanıtlama gibi nedenlerden dolayı madde kullandıkları belirtilmiştir.

Kayır ve ark. (2000)' de yaptığı çalışmada Madde kullanımına başlama nedenleri arasında en önemli faktörün arkadaş çevresinin olduğu bulunmuştur. Ayrıca ankete katılım gösterenlere sorulan gençlerde bağımlılığa neden olan faktörler sorusuna verilen cevaplarda madde kullanımı olan gruplarda ve herhangi bir madde kullanmayan gruplara göre çok az farklar olduğu görölmektedir. Fakat madde kullanımı olan ve düşünen gruplarda değişik bir şeyler deneme merakı diğer gruplara oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Özmen ve Kubanç' ın (2013) yaptığı araştırma sonucunda öğrencilerin bağımlılık yapıcı madde kullanım nedenlerine ilişkin verilerde ilk nedenin % 47 aile, ikincisi %26 arkadaş etkisi, üçüncüsü ise % 10 kişisel nedenler olduğu belirtilmektedir.

TUBİM İl İrtibat Noktası (İLTEM) tarafından uygulanan “ Bağımlılık Yapıcı Madde Suçlarında Kullanıcı Profili Anketi-U Formu” verileri sonucunda madde kullanımına başlama nedeni olarak ilk sırada % 40.3 oranında merak, ikinci sırada % 23.89 oranında arkadaş etkisi olduğu bunu %15,23 ile kişisel problemler ve % 14.31 oranı ile aile sorunlarının takip ettiği belirtilmektedir.

Yapılan araştırma ve diğer araştırmalar karşılaştırıldığında bağımlılık yapıcı maddeleri kullanma nedenlerinin çoğunlukla merak ve arkadaş etkisinden kaynaklandığı görölmektedir. Özellikle ergenlik dönemindeki bireyler arkadaşlarında etkilenmekte,

arkadaş grubuna katılma, arkadaşları içerisinde dışlanmama, kendini kanıtlayabilme gibi nedenlerden dolayı bağımlılık yapıcı madde denemeye başlayabilmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere yöneltilen bağımlılık yapıcı maddelerden hangisini biliyorsunuz sorusuna verilen cevap sonucunda % 40.3'ü esrarı, % 12.6'sı eroini, % 6.3'ü kokaini, % 32.1'i Ecstasy ve %8.8'i ise diğer uyuşturucuları bildiklerini belirtmişlerdir.

Ögel ve Tamar (1997)' e göre, öğrencilerde en yüksek oranda kullanıma sahip madde esrar olarak bulunmuştur. Hayat boyu maddelerin en az bir kez kullanım oranları esrar %4.2, eroin %0.7, kokain %0.8, ecstasy %0.9, sakinleştirici ilaçlar ise %5 civarında olduğu görülmektedir.

Altıntaş ve arkadaşlarının (2004) aktarımına göre; Akvadar ve arkadaşları tarafından Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi 2. Dönemde olan öğrencilerle yapılan alkol, sigara ve madde kullanımıyla ilgili araştırmada alkol ve sigara dışındaki maddeleri kullanmayı düşünme sıklık oranı % 11.7, madde kullanımını deneme oranı ise % 6.7 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin en kullanmayı düşündükleri ve kullanımını denedikleri maddenin esrar olduğu tespit edilmiştir.

Atlam ve Yüncü (2017)' de yaptığı araştırma donucunda yaşamboyu en az bir kez herhangi bir madde kullanım oranını %13.5 olarak bulunmuştur. Yapılan araştırmada esrar (%12.5), ekstazi (%2), eroin (%0.1), kokain (%0.6) kullanımının oranlarının olduğu tespit edilmiştir.

Yüncü ve arkadaşlarının (2006) yaptığı çalışma sonucunda sigara ve alkol dışındaki madde kullanımında ilk olarak tercih edilen veya en sık kullanılan maddenin %41.6 oranında esrar olduğu belirlenmiştir. en sık kullanıldığı belirlendi. Esrarı, sırasıyla uçucu maddeler %33.3, ekstazi %3.6, benzodiazepin %1, diğer %1 ve kokain %0.3 oranında takip ettiğini belirtilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda öğretmenler tarafında en fazla oranda bilinen bağımlılık yapıcı maddenin esrar olmasının nedeni; esrar kullanım oranının ve yaygınlığının yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin sigara ve alkol dışındaki maddeleri görsel ve yazılı medya aracılığı ile bilip tanıdıkları tahmin edilmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere bağımlılık yapıcı maddelerin nereden temin edildiği ile ilgili sorusuna verilen cevaplar sonucunda öğretmenlerin % 28.3'ü sokak

satıcılarından, % 48.4'ü arkadaş çevresinden, % 16.4'ü bar ve diskodan ve %6.9'u ise diğer yerlerden temin edildiğini belirtmektedir. Yapılan araştırma sonucunda öğretmenlerin büyük bir kısmı bu maddelerin % 48.4 oranında arkadaş çevresinden temin edildiğini belirtmektedir.

Tansel (2006)' in aktarımına göre; Özer (1991) tarafında yapılan araştırma sonucunda öğrenciler bağımlılık yapıcı maddeleri çoğunlukla arkadaşlarından temin ettikleri belirlenmiştir.

Çetin' in 2013 yılında Yalova' da yaptığı çalışmada ankete katılan 500 kişinin madde bağımlılarının bağımlılık yapıcı maddeyi %58,2'si arkadaş grubunda paylaştığında, %33,2'si bir arkadaşından, %4,6'sı tanımadıkları sokak satıcısından, %2,2'si aile bireylerinden birinden, %1,8'i de akrabalarının birinden temin edebileceğini belirtmiştir.

TUBİM İl İrtibat Noktası (İLTEM) tarafından uygulanan “ Bağımlılık Yapıcı Madde Suçlarında Kullanıcı Profili Anketi-U Formu” verileri sonucunda madde kullanan bireylerin maddeyi % 41.16' sının arkadaşlarından temin ettiği belirtilmektedir.

Yapılan araştırma sonucunda maddelerin temin edilme yolunun arkadaş çevresi olduğu görülmüş ve diğer araştırmaların sonuçlarıyla da paralellik gösterdiği görülmektedir. Ayrıca ergenlik dönemindeki bireylerin arkadaşlarıyla fazla zaman geçirmesi, arkadaşlarına güvenmesi, arkadaşlarının düşüncesine önem vermesi ve etkilenmesi gibi etmenlerden dolayı bireyler maddeleri daha fazla oranda arkadaş çevresinde temin etmesini desteklediği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere madde kullanan birini tanıyıp tanımadıklarına ilişkin yöneltilen soruya öğretmenlerin %88.7'si madde kullanan veya tedavi gören birini tanımadıklarını belirtmesine karşın % 11.3'ü tanıdıkları kişilerin bulunduğunu belirtmişlerdir. Yapılan araştırmada öğretmenlerin %88.7'si madde kullanan veya tedavi gören birini tanımadıkları görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere bağımlılık yapıcı maddeyi deneme dönemine ilişkin yöneltilen soruya öğretmenlerin %6.6'sı ilkokul, % 28.9'u ortaokul, % 58.5'i lise ve %5.7'sinin ise üniversite döneminde olduğu cevabını verdikleri görülmektedir.

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından 2018 yılında yapılan ‘Türkiye’de Genel Nüfusta Tütün, Alkol Ve Madde Kullanımına Yönelik Tutum Ve Davranış’ konulu araştırmasında ankete katılanlardan hayatı boyunca en az bir kez madde kullanım oranlarının yaş gruplarına göre dağılımlarının; %35,4’ünün 15-24 yaş grubunda,%30’ unun 25-34 yaş grubunda,%18,3’ ünün 35-44 yaş grubunda,%7,8’ sinin 45-54 yaş grubunda,%8,5’ inin 55-64 yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir.

Ögel (2010)’ e göre; yapılan araştırmalar sonucunda uygunsuz sosyal davranışlar sergileyen ve düşük akademik performansa sahip olan çocukların 14 ile 15 yaşlarında madde kullanımına başlayabileceklerini ortaya çıkmaktadır. Ayrıca geçiş dönemleri madde kullanımı açısından risk oluşturmaktadır. Çocuklarda güvenli ortam olan evlerini bırakıp okula gitmeleri ilk büyük geçiş dönemini oluşturmaktadır. Akademik beklentilerinin yüksek olması ve geniş bir arkadaş çevresi sebebiyle ilkokuldan ortaokula, ortaokuldan liseye dönemi zorlu bir süreci içermektedir. Bu nedenle ortaokul ve liseye denk gelen ergenlik dönemi, madde denemeleri ve kullanımları için yüksek risk taşıyan dönemlerden birini oluşturmaktadır.

Yapılan araştırma ve diğer araştırmalar karşılaştığında madde kullanımının başlaması ergenlik döneminde yani ortaokul ve lise döneminde görülmektedir. Ergenlik döneminde duygusal dalgalanmalar, bedensel değişimler, kimlik bulma gibi psikolojik, biyolojik, fizyolojik değişimler olmaktadır. Bu nedenle bu dönemdeki zorluklarla başa çıkmak kolay olmadığı için madde kullanımı en yüksek oranda görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere bağımlılık yapıcı madde kullanılan bir ortamda bulunup bulunmamalarına ilişkin yöneltilen soruya öğretmenlerin % 23.9’u böyle bir ortamda bulduklarını, % 76.1’i ise bulunmadıklarını cevabını verdiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere bağımlılığı önleme çalışmalarına kimler katkıda bulunabilir ile ilgili yöneltilen soruya öğretmenlerin % 32.7’si devlet kurumları, % 42.8’i aile, %17.0’ı öğretmenler ve %7.5’i ise diğer kurum veya kişilerin sürecin iyileştirilmesinde rol alması gerektiğini şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Ögel (2010) göre; Toplumun, önleme çalışmalarına katılması çok etkin ve aktif bir önleme yöntemidir. Son yıllarda bu yöntem kullanılmaya başlanmış olup çok başarılı olduğu görülmüştür. Toplumsal mücadele çalışmalarında emniyet güçleri, muhtarlar,

öğretmenler, gazeteciler, okul müdürleri, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, politikacılar, beslenme uzmanları, sporcular, avukatlar, gönüllüler gibi toplumun her kesiminde yer alan bireylerin görev alması önleme çalışmalarında başarı sağlanmasında büyük katkı sağlayacağı belirtilmektedir.

Özmen ve Kubanç' ın (2013) yaptığı araştırma sonucunda Uyuşturucu Kullanımının Önlenmesine yönelik çalışmalarda eğitimciler, % 38,0 oranında madde kullanımının devlet tarafından önlenebileceği ifade etmiş olup uyuşturucu satıcısı ve kullanıcısı olan bireylere verilecek cezaların arttırılması, gençlerin maddi kaygılar sonucunda uyuşturucu madde kullanımının engellenmesi için iş imkanlarının arttırılması ve uyuşturucu sorununun devlet politikası haline getirilmesiyle madde kullanımının önlenmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Eğitimciler madde kullanımının önlenmesi çalışmalarında ikinci görevin % 30 oranında eğitim kurumlarına düştüğünü belirtmektedir. Eğitimciler eğitim kurumları tarafında öğrencilere bağımlılık yapıcı maddeler ve zararları hakkında eğitim vermesi, öğrencileri sosyal faaliyetlere yönlendirmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Eğitimciler, uyuşturucu madde kullanımının önlenmesinde % 19 oranında aileye, %8 oranında medya kuruluşlarına ve % 5 oranında topluma görev düştüğünü ifade etmektedirler.

Albayrak ve Balcı (2014) göre; madde bağımlılığını önleme çalışmalarında, devletin yönetimini sağlayan kişiler başta olmak üzere sivil toplum örgütleri, aileler, öğretmenlerle beraber toplum ve okul sağlığı alanında görev yapan sağlık çalışanlarına önemli ölçüde sorumluluk düşmektedir.

Yapılan araştırma ve diğer araştırmalar karşılaştırıldığında bağımlılığı önleme çalışmalarında devlet, aile ve eğitim kurumlarının iş birliği yapmasının yanında toplumun her kesimde bulunan bireylerin görev alması bu çalışmaların başarısını arttıracığı düşünülmektedir.

7.2 Öğretmenlerin Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutumlarına İlişkin Tartışma

Bağımlılık Yapıcı Madde (BYM) Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler alt boyutu ile öğretmenlerin cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)} = -3.06$; $p < .01$). Kadın öğretmenlerin ($\bar{x} = 4.45$), erkek öğretmenlere ($\bar{x} = 4.07$) göre bağımlılık

yapıcı madde kullanan kişilerle ikili ilişkileri sürdürme konusunda daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Tansel (2006)' in Mersin üniversitesinde yaptığı araştırmaya göre, kız öğrencilerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları erkek öğrencilere göre daha olumsuz olduğu görülmektedir.

Tansel (2006)' in aktarımına göre, Herken ve arkadaşlarının yaptığı çalışma sonucunda “madde kullanımında cinsiyet farklılığının önemli olduğu ve madde kullanımının kızlar arasında, erkeklere oranla daha az görüldüğü” belirtilmektedir.

Yapılan araştırmada, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları daha yüksek çıkmış ve daha olumsuz tutuma sahip oldukları görülmektedir. Kadın öğretmenlerin bağımlılık ve bağımlılık yapıcı maddelerle ilgili bilgi düzeylerinin erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğu, bu maddelerin kötü ve zararlı etkilerini bildiklerini ve bu maddeleri kullanan bireylere karşı daha temkinli davrandıkları söylenebilir.

BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkiler yönünden, yaş aralığı 41-50 arasında ($\bar{x}=4,44$) ve 51 yaş ve üstünde ($\bar{x}=4,34$) olanlar, 30 yaş ve altında ($\bar{x}=4,02$) olan öğretmenlere göre daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir ($p<0.05$).

BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkiler yönünden, yaşı 51 yaş ve üstünde ($\bar{x}=4,34$) olan öğretmenlerin yaşı 31-40 aralığında ($\bar{x}=4,06$) olan öğretmenlere göredaha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir ($p<0.05$).

BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkiler yönünden, yaş aralığı 41-50 arasında olan ($\bar{x}=4,44$) öğretmenler, 30 yaş ve altında ($\bar{x}=4,02$) olan öğretmenlere göre daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir($p<0.05$).

BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkiler yönünden, yaşı 51 ve üstünde ($\bar{x}=4,34$) olan öğretmenlerin, 30 ve altında ($\bar{x}=4,02$) olan öğretmenlerden ve 31-40 yaş arasındaki ($\bar{x}=4,06$) öğretmenlere göre, daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir ($p<0.05$).

Tansel (2006)' in yaptığı çalışmada, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere karşı üniversite öğrencilerinin yaş aralığına göre anlamlı farkların olduğunu belirtmiş olup, 16-18 yaş grubunda bulunanların (en alt düzey) en düşük tutum düzeyine, 25 yaş ve üstü yaş grubunda bulunanların ise en yüksek tutum düzeyine sahip olduğu belirtilmiştir.

Pilge ve Arabacı (2016), hemşirelerle yaptıkları çalışmada yaş ilerledikçe, madde bağımlılığını herhangi bir neden sonucuna bağlamaları ve bireylerin sosyal olarak değişimleri sonucunda madde bağımlılığından kurtulabilecekleriyle ilgili inançlarında azalma görüldüğünü belirtmektedir.

Yapılan araştırmada öğretmenlerin yaşı arttıkça bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle sosyal ilişkiler yönünden olumsuz yönde tutum geliştirdikleri söylenebilir. Yaş düzeyi arttıkça bağımlılığa yönelik farkındalığın azaldığı bu nedenle olumsuz tutumun geliştiği düşünülmektedir. Farklı örneklerle yapılan araştırmaların da yapılan araştırmayı destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir.

BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları ($t_{(157)} = -2,05; p < .05$) ve BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler ($t_{(157)} = 2,22; p < .05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık vardır. BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutunda bekar öğretmenlerin ($\bar{x} = 2,96$), evli öğretmenlere ($\bar{x} = 2,71$) göre bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle ikili ilişkileri sürdürme konusunda daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler alt boyutunda evli öğretmenler ($\bar{x} = 3,50$), bekar öğretmenlere ($\bar{x} = 3,22$) göre bağımlılık madde kullanan kişilerle sosyal ilişkileri sürdürme konusunda daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Yapılan çalışma sonucunda bekar öğretmenlerin evli öğretmenlere göre BYM kullanan bireylerle ikili ilişkilerde, evli öğretmenlerin bekar öğretmenlere göre sosyal ilişkiler konusunda olumsuz tutuma sahip olduğu görülmüş olup, bekar öğretmenlerin BYM kullanan bireylerle ilgili davranış değişiklikleri ile ilgili bilgi sahibi olduklarında kendilerini güvende tutmak amacıyla daha tedbirli davrandıkları, evli öğretmenlerin ise BYM kullanan bireylerin aile yapısını ve çocukları olanların çocuklarını olumsuz etkileyeceğini, bu bireylerle sosyal ilişkilerin yanlış karşılanacağını bunun kariyerinde ve aile yaşantısı üzerinde olumsuz etkiler yaratacağına inandığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkilerde, mesleki kıdemi 21-25 yıl arasında ($\bar{x} = 4,20$) olan öğretmenlerin, kıdemi 6-10 yıl arasında olan ($\bar{x} = 4,19$) öğretmenlere göre daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir ($p < 0,05$).

BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkilerde, mesleki kıdemi 26 yıl ve üzerinde ($\bar{x} = 4,55$) olan öğretmenlerin, mesleki kıdemi 25 yıl ve daha az olan öğretmenlerin tamamına göre, daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir ($p < 0,05$).

Çelik (2006) yaptığı araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemleri dikkate alınarak yapılan analiz sonucunda madde kullanımı alışkanlığına ait görüşler arasında anlamlı farklar bulunmuş olup bu farklılığın 11-15 yıl ile 16 ve üstü yıl grubunda bulunan öğretmen görüşleri arasında olduğunu ve 16 ve üstü yıl grubundaki öğretmenlerin bu durumu daha çok benimsediği sonucuna ulaşılmıştır.

Pilge ve Arabacı (2016), hemşirelerle yaptıkları çalışmada deneyimi az olan hemşirelerin problemlerle baş etmek için bireylerin madde bağımlısı olduğunu düşünmekte ve madde bağımlılığından kurtulabilmek için profesyonel bir destek alması gerektiğini görüşüne savunmaktadır. Hemşirelerde mesleki deneyim süresi arttıkça bağımlı bireylere yönelik olumsuz tutum da artmaktadır.

Yapılan çalışma sonucunda öğretmenlerin mesleki kıdem arttıkça bağımlılıkla ilgili bilgiye sahip olma düzeylerinin az olduğu ve bunun sonucunda daha olumsuz tutuma sahip oldukları düşünülmektedir. Diğer araştırmaların da yapılan araştırmayı destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir.

BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutunda ($t_{(157)} = 2,46$; $p < .01$) anlamlı bir farklılık vardır. BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutunda, sigara kullanan öğretmenler ($\bar{x} = 3.03$), sigara kullanmayan öğretmenlere ($\bar{x} = 2.71$) göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin kişilik yapıları konusunda daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir.

Yazıcı (2007)'nin yaptığı araştırma sonucuna göre, sigara içenlerin içmeyenlere nazaran sigaranın zararları konusunda daha düşük inanca sahip oldukları belirtilmektedir. Ancak sigaranın zararlarıyla ilgili bilgiye sahip olmadıkları sonucu çıkarılmamalıdır. Sigara içenlerin sigaranın verdiği zararlarla ilgiliye sahip oldukları fakat zararlarına karşı sergiledikleri tutum içmeyenlere göre katı olmadığı belirtilmiştir. Sigara içenler, sigaranın zindeliği arttırdığını, stres ve gerginliği azaltarak konsantrasyonu arttırdığını belirtmişlerdir.

Özmen ve Kubanç (2013)'te lisede yaptığı çalışmada bazı öğretmenler sigara içen çocukların yasa dışı bağımlılık yapıcı madde olan esrarı kullanmakta zorluk çekmediğini ifade etmektedir.

Özcan ve arkadaşları (2013)'te sigara kullanımının merak, kimlik kazanma, taklit etme gibi etkenlerle başlanıldığını, bağımlılık sürecinde diğer bağımlılık yapıcı madde kullanımına geçişin ilk basamağını oluşturduğunu, ilk tercih maddesi olduğunu ve sigaranında bağımlılık yapıcı madde olduğunu belirtmektedir.

Bilir ve arkadaşlarının (1997) yaptığı araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısının (% 50.8), annelerin üçte birinin (% 30.2) ve doktorların da yaklaşık yarısının (% 43.9) halen sigara kullandıkları belirtilmektedir. Bu bireylerin özellikle ergenlik döneminde olan kişiler için rol model oluşturulacağı belirtilmiştir.

Yapılan bu çalışmada sigara içen öğretmenlerin içmeyenlere göre, BYM kullanan bireylerin kişilikleri konusunda daha olumsuz tutuma sahip olduğu görülmektedir. Sigara içen öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddeler ve bağımlılıkla ilgili yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadıkları, sigaranında bağımlılık yapıcı madde olduğu ve diğer bağımlılık yapıcı maddelerle etki mekanizmasının benzer olduğunu bilmedikleri, bağımlılıkla ilgili farkındalığın gelişmediği düşünülmektedir.

BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler alt boyutu ile öğretmenlerin alkol kullanma değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)} = -3.70$; $p < .01$). Alkol kullanmayan öğretmenlerin ($\bar{x} = 4.41$), alkol kullanan öğretmenlere ($\bar{x} = 3.90$) göre bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle ikili ilişkileri sürdürme konusunda daha olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir.

BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler alt boyutu ile öğretmenlerin alkol kullanma değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)} = -4.05$; $p < .01$). Alkol kullanmayan öğretmenlerin ($\bar{x} = 3.53$), alkol kullanan öğretmenlere ($\bar{x} = 2.98$) göre bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle sosyal ilişkileri konusunda daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutu ile öğretmenlerin alkol kullanma değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)} = 4.06$; $p < .01$). Alkol kullanan öğretmenlerin ($\bar{x} = 3.20$), alkol kullanmayan öğretmenlere ($\bar{x} = 2.66$) göre bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin kişilik yapılarıyla daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Pilge ve Arabacı (2016)'nin yaptığı çalışmada aktarımına göre, Anderson ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada acil serviste çalışan hemşirelerin % 53'ü, alkol kullanım sorunu ile hastaneye başvuran hastalara alkol kullanımını sonucu ortaya çıkan sorunlarına müdahale etme konusunda istekli olmadıkları ve bu konuyla ilgili eğitim almaları gerektiğini belirtmiştir.

Pilge ve Arabacı (2016), alkol kullanım sorunları ile ilgili yeterli beceri ve bilgi düzeyine sahip olmadan çalışmaya başlayan yada çalışan hemşireler muhtemelen alkol gibi bağımlılık yapıcı madde kullanım problemi olan kişilere yönelik olumsuz bir bakış açısına sahip olması beklenmektedir.

Pilge ve Arabacı (2016)' nın yaptığı çalışmada aktarımına göre, Kıvırcık- Akdede ve arkadaşları, hastalığa yönelik olumsuz tutum ve yargıların ortaya çıkması, hastalıkla ilgili yeterli bilgi düzeyine sahip olmama ve sahip olunan yanlış inançlarla ilgili doğrudan ilişkili olduğunu belirtmektedirler.

Yapılan araştırmada alkol kullanmayan öğretmenlerin BYM kullanan bireylerle ikili ilişkiler ve sosyal ilişkiler konusunda, alkol kullanan öğretmenlerin BYM kullanan bireylerin kişilik yapıları hakkında olumsuz tutuma sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin alkol kullanıp/ kullanmama değişkenine bağlı olarak farklı alt boyutlarda olumsuz tutuma sahip oldukları sonuç olarak alkol kullanan ve kullanmayan öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir. Alkol kullanan öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddelerin bireylerin kişilik yapılarında meydana getirdiği değişimin neler olduğu hakkında bilgiye sahip olmadığı ve alkolün de diğer bağımlılık yapıcı maddelere benzer etki mekanizmasına sahip olduğunu bilmediğinden, alkol kullanmayan öğretmenlerin ise bağımlılık yapıcı maddelerin nasıl bir davranış değişikliğine sebep olduğunu bilmediğinden olumsuz tutuma sahip oldukları düşünülmektedir. Olumsuz tutum sergileyen öğretmenlerin bağımlılık ve bağımlılık yapıcı maddelerle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığı, bu konuyla ilgili inançlarının yanlış olabileceği düşünülmekte ve farklı örneklerle yapılan araştırmaların da yapılan araştırmayı destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir.

BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler alt boyutu ile öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunup/bulunmama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)} = -2.98$; $p < .01$). Bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunmayan öğretmenlerin ($\bar{x} = 4.04$), bu ortamlarda bulunan öğretmenlere ($\bar{x} = 3.70$) göre bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle ikili ilişkileri sürdürme konusunda daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler alt boyutu ile öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunup/bulunmama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık

vardır ($t_{(157)} = -3.85$; $p < .01$). Bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunmayan öğretmenlerin ($\bar{x} = 4.43$), madde kullanılan ortamda bulunan öğretmenlere ($\bar{x} = 3.84$) göre sosyal ilişkilerde daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları alt boyutu ile öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamdabulunup/bulunmama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)} = -2.64$; $p < .01$). Bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunan öğretmenlerin ($\bar{x} = 4.85$), madde kullanılan ortamlarda bulunmayan öğretmenlere ($\bar{x} = 2.61$) göre bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin kişilik yapılarıyla ilgili daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri alt boyutu ile öğretmenlerin bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunup/bulunmama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(157)} = -3.85$; $p < .01$). Bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunan öğretmenlerin ($\bar{x} = 3.09$), madde kullanılan ortamda bulunmayan öğretmenlere ($\bar{x} = 2.29$) göre aile ve sosyal çevre ilişkilerde daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Yapılan araştırma sonucunda bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunmayan öğretmenler, bağımlı bireylerle ikili ilişkiler ve sosyal ilişkiler yönünde olumsuz tutuma, ortamda bulunan öğretmenlerin ise, bağımlı bireylerin kişilik yapıları ve aile-sosyal ilişkileri konusunda olumsuz tutuma sahip olduğu görülmektedir. Bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunan ve bulunmaya öğretmenlerin farklı alt boyutlarda tutularının olumsuz olduğu söylenebilir. BYM kullanılan ortamda bulunmayan öğretmenlerin, bağımlı bireylerin madde kullanımı sonucunda nasıl etkilerin ortaya çıkacağını ve davranış değişikliklerinin neler olduğunu bilmediğinden bu bireylere yönelik ikili ve sosyal ilişkiler içerisine girme konusunda tedbirli davrandığı ve mesafe koyduğu düşünülmektedir. Bağımlılık yapıcı ortamda bulunan öğretmenlerin ise aile, arkadaş gibi çevre baskısının etkisi altında kaldıkları ve bağımlılık yapıcı maddelerin bireylerin kişilik yapıları üzerindeki etki ve değişimleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları için olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

8.1 Sonuç

Ortaöğretimde görevli öğretmenlerin cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem, sigara kullanıp/ kullanmama, alkol kullanıp/ kullanmama, bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunup/ bulunmama değişkenleri ile bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Bu değişkenlerle yapılan analiz sonucunda anlamlı farkların ölçekteki farklı alt boyutlarda olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin branş, çalıştığı kurum, bağımlılıkla ilgili eğitime katılıp/ katılmama değişkenleri ile bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarıyla ilgili anlamlı farklılıkların olmadığı görülmüştür. Bağımlılıkla ilgili eğitim alan ve almayan öğretmenlerin tutumlarının farklı olmamasının nedeni; alınan eğitimlerin bağımlılık ve bağımlı bireylere yönelik bilgi ve farkındalık düzeyini artırıcı yönde olmadığı sadece pasifbilgi aktarımı şeklinde olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları ile yaş ve mesleki kıdem değişkeni arasında anlamlı fark bulunmuştur. Öğretmenlerin yaşı ve mesleki kıdemi arttıkça olumsuz tutum artmakta olup bunun bağımlılıkla ilgili yeterli bilgi düzeyine ve farkındalığa sahip olmadıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre BYM kullanan bireylerle ikili ilişkilerde olumsuz tutuma sahip olup bunun kadın öğretmenlerin BYM kullanan bireylerin davranışlarından ötürü veya nasıl davranışlar sergileyeceklerini kestiremediklerinden daha temkinli oldukları ve bu bireylerle aralarına mesafe koymalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları ile medeni hali değişkeni arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Bekar öğretmenlerin evli öğretmenlere göre BYM kullanan bireylerle ikili ilişkilerde, evli öğretmenlerin bekar öğretmenlere göre sosyal ilişkiler konusunda olumsuz turuma sahip olduğu görülmüş olup, bekar öğretmenlerin BYM kullanan bireylerle ilgili davranış değişiklikleri ile ilgili bilgi sahibi olduklarında kendilerini güvende tutmak amacıyla daha tedbirli davrandıkları, evli öğretmenlerin ise BYM kullanan bireylerin aile yapısını ve çocukları olanların

çocuklarını olumsuz etkileyeceğini, bu bireylerle sosyal ilişkilerin yanlış karşılanacağını bunun kariyerinde ve aile yaşantısı üzerinde olumsuz etkiler yaratacağına inandığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları ile sigara kullanıp/ kullanmama değişkeni arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Sigara kullanan öğretmenler, kullanmayanlara göre BYM kullanan bireylerin kişilik yapılarına ilişkin olumsuz tutuma sahip olup sigara kullanan öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddelerin bireylerin kişilik yapılarında meydana getirdiği değişimin neler olduğu hakkında bilgiye sahip olmadığı ve sigaranın da diğer bağımlılık yapıcı maddelere benzer etki mekanizmasına sahip olduğunu bilmediğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları ile alkol kullanıp/ kullanmama değişkeni arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Alkol kullanmayan öğretmenlerin kullanan öğretmenlere göre, BYM kullanan bireylerle ikili ve sosyal ilişkiler konusunda olumsuz tutuma, alkol kullanan öğretmenlerin kullanmayan öğretmenlere göre, BYM kullanan bireylerin kişilik yapıları hakkında olumsuz tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir. Alkol kullanan öğretmenlerin bağımlılık yapıcı maddelerin bireylerin kişilik yapılarında meydana getirdiği değişimin neler olduğu hakkında bilgiye sahip olmadığı ve alkolün de diğer bağımlılık yapıcı maddelere benzer etki mekanizmasına sahip olduğunu bilmediğinden, , alkol kullanmayan öğretmenlerin ise bağımlılık yapıcı maddelerin nasıl bir davranış değişikliğine sebep olduğunu bilmediğinden bağımlı bireylere karşı daha tedbirli davrandıkları ve bu nedenle olumsuz tutuma sahip oldukları düşünülmektedir.

Öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları ile bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunup/ bulunmama değişkeni arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunmayan öğretmenlerin, bağımlı bireylerin madde kullanımı sonucunda nasıl etkilerin ortaya çıkacağını ve davranış değişikliklerinin neler olduğunu bilmediğinden bu bireylere yönelik ikili ve sosyal ilişkiler içerisine girme konusunda tedbirli davrandığı ve mesafe koyduğu düşünülmektedir. Bağımlılık yapıcı ortamda bulunan öğretmenlerin ise aile, arkadaş gibi çevre baskısının etkisi altında kaldıkları ve bağımlılık yapıcı maddelerin bireylerin kişilik yapıları üzerindeki etki ve değişimleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları için olumsuz tutuma sahip oldukları düşünülmektedir.

Sonuç olarak, öğretmenlerin bireylerin psikolojik, biyolojik ve sosyal gelişimi yönünden aile kadar önemli ve hayati önem taşımaktadır. Dolayısıyla öğretmenlerin bireylere yönelik sergiledikleri tutumları kişinin yaşamında olumlu ya da olumsuz yönde etkilere sahip olmakta ve sorunlarla başa çıkabilme yeteneği güçlü, ne istediğini bilen, yeteneklerinin farkında olan, sağlıklı bir nesil yetiştirme sorumluluğu ve görevi önemli ölçüde öğretmenlere düşmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin çok yönlü bilgiye sahip olması gerekmektedir. BYM kullanımının özellikle ergenlik döneminde daha sık olmasından dolayı öğretmenlerin bağımlılık ve bağımlılık yapıcı maddelerle ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin artırılması tutumlarını olumlu yönde olmasını etkileyeceğinden ve bu bireylere yönelik çalışmaların öğrenciler için rol model olan öğretmenler tarafından daha aktif bir şekilde yapılmasının BYM kullanımının azalmasına, önleme çalışmalarının daha başarılı olmasını sağlayacağı mümkün görülmektedir.

8.2 Kısıtlılıklar

Yapılan çalışmanın kısıtlılıkları şu şekildedir:

- 1- İstanbul ilinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında 4 kamuda 4 özel kurumda görevli 159 öğretmeni kapsamı
- 2- Çalışmaya katılanların sayısının az olması evreni temsil etmemesi
- 3- Örneklem sayısının yeterince geniş tutulamaması
- 4- Araştırmaya katılan öğretmenlere yöneltilen sorulara öğretmenlerin samimi ve doğru olarak cevap verdiklerinin kabul edilmesi
- 5- Araştırmada kullanılan ölçeğin kesme puanının bulunmaması

8.3 Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgu ve sonuçlara dayanarak şu öneriler geliştirilmiştir.

1. Madde bağımlılığı ile mücadelede ortaöğretim öğretmenlerine büyük görev ve sorumluluk düşmesi nedeniyle özellikle öğretmenlerin madde bağımlılığı konusunda bilinçlendirilmesine yönelik eğitim etkinliklerinin sıklıkla ve sürekli olarak düzenlenmesi sağlanmalıdır.

2. Öğrencilerin madde bağımlılığı konusunda bilinçlendirilmesi okula, okul çevresine afişler asılmalı ayrıca öğrencilere bilgilendirme ve bilinçlendirme amaçlı eğitimlerin verilmesi gerekmektedir.
3. Madde bağımlılığı konusunda öğretmenlere toplumun her kesimindeki bireye farkındalığı arttırmak amacıyla etkinlikler düzenlenmelidir.
4. Öğrencilerin yeteneklerinin belirlenmesinde rehber ve ders öğretmenleri ortak çalışmalar yaparak öğrencilerin yeteneklerini keşfetmesi sağlanmalıdır. Gerekirse bu konuda öğretmenlere eğitimler düzenlenmelidir.
5. Biyoloji veya sağlık bilgisi derslerinde bağımlılık yapıcı maddelerin zararları, organlarımız üzerine etkisi üzerinde durulmalıdır.
6. Öğretmenlerin her çocuk özeldir ilkesinden yola çıkarak her öğrencinin yetenekleri doğrultusunda başarılı olabileceğine inanması ve başarı konusunda öğrenciyi cesaretlendirmesi gerekmektedir.
7. Okullara madde bağımlılığı konusunda uzman kişilerin görevlendirilmesi gerekmektedir.
8. Çocuklara sorumluluk bilincinin kazandırılması gerekmektedir. Sorumluluk bilinci aile ve okul işbirliği ile sağlanabilmeli ancak çocuğun taşıyabileceği sorumluluklar yüklenmelidir.
9. Okul rehberlik hizmetlerinin bağımlılık ve madde bağımlılığı konusunda öğrencilerin bilgi düzeylerini artırıcı etkinlikler yapmasını sağlamalıdır.
10. Madde bağımlısı olan bireylerin asla dışlanmaması gerektiği ve onların tekrar topluma kazandırılmasını sağlayıcı çalışmaların yapılması gerekmektedir.
11. Madde bağımlısı olan bireylere, toplumun ve yakın çevrenin onları dışlaması, olumsuz tutumları, kötü algısı gibi faktörlerin etkisiyle bu bireylerde psikolojik olarak olumsuz etkilenecek ve madde kullanımını daha çok attıracaktır. Bu nedenle madde bağımlısı bireylere karşı farkındalığın artırılması ve olumsuz tutumların ortadan kaldırılmasını sağlayacak faaliyetler düzenlenmelidir.
12. Madde bağımlılığının bir hastalık olduğu bilinmeli, bu bireyleri toplumun kabullenmesi ve destek verilmesi gerekmektedir.
13. Madde bağımlılığı konusunda aileye de büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Bu nedenle ailede bu konularda bilinçlendirilmeli ve bilgilendirilmelidir. Aileler için de sık sık ve sürekli eğitimler düzenlenmelidir.
14. Toplumun genelinde bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik olumsuz tutumların ve yanlış inançların giderilebilmesini sağlayacak çalışmalar düzenlenmelidir.

15. Sosyal medyanın etkisi düşünülduğünde, sosyal medya üzerinden bağımlılık yapıcı maddelerle ilgili özendirici paylaşımların yapılmasının önüne geçilmesi gerekmektedir.
16. Sigara ve alkol gibi yasal olan ve yasal olmayan bağımlılık yapıcı maddelere ulaşılabilirliğin zorlaştırılması için devletin yetkili kurumlarının gerekli yasal çalışmalar yapması gerekmektedir.
17. Okul çevresinde madde satıcılarına karşı çocukları koruyabilmek amacıyla gerekli güvenlik tedbirlerinin artırılması gerekmektedir.
18. Ailelerin çocuklarına sınır koymaları ve çocuklarına hayır diyebilmeyi öğretmeleri gerekmektedir.

Araştırmacılara öneriler

1. Öğretmenlerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarına yönelik çalışmalar kısıtlı olup bu tür araştırmaların yaygınlaştırılması gerekmektedir.
2. Yapılan araştırmada örneklem sayısı az olup bu tür araştırmaların daha büyük örneklemle yapılması gerekmektedir.
3. Yapılan araştırma İstanbul ilini kapsamakta olup bu tür araştırmaların ülke genelinde görev yapan öğretmenlerle yapılması gerekmektedir.
4. Bağımlılık yapıcı bireylere yönelik farklı tutum ölçekleri geliştirilmesi ve daha kapsamlı olması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

ALBAYRAK, S., & BALCI, S., (2014), Gençlerde Madde Bağımlılığı ve Önlenmesi *Hemşirelikte Eğitim Ve Araştırma Dergisi*, 11 (2): 30-37

ALİKAŞİFOĞLU, M. ,&ERCAN, O. (2009), Ergenlerde Riskli Davranışlar, *Türk Pediatri Arşivi*, 44: 1-6

ALİKAŞİFOĞLU, M. (2005), Madde Kullanımı Risk Faktörleri Ve Koruyucu Faktörler, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Adolesan Sağlık Sempozyum Dizisi 2005, 43: 73-83

ALTAY,M. (2018), Ergenlik (Adolesan) Dönemindeki Öğrencilerin Beslenme Alışkanlıkları Üzerine Çevresel Faktörlerin Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Sinop Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü

ALTINTAŞ, H. , TEMEL, F. , BENLİ, E. , ÇINAR, G. , GELİNER, Ö. , GÜN, AF. , KERNAK, A. & KUNDAKÇI, N. (2004), Tıp Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Madde Bağımlılığı İle İlgili Bilgi, Görüş ve Tutumları, *Bağımlılık Dergisi*, 5 (3): 107-114

ALTUNER , D., ENGİN, N. , GÜRER, C. , AKYAY, İ. , & AKGÜL, A., (2009), Madde Kullanımı Ve Suç İlişkisi: Kesitsel Bir Araştırma, *Tıp Araştırmaları Dergisi*, 7 (2) :87-94

AKYAR, MA., (2009), Okullarda Madde Bağımlılığını Önlemede Yönetici ve Öğretmenlerin Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

AKVADAR, Y. , ARIKAN, Z. , BERKMAN, K. , DİLBAZ, N. , ORAL, G. , ULUĞ, B. , UZBAY, İT. , AKGÜR, AS. , BİLİCİ, M. , GÜROL, TD. , METE, L. , GÜREL, CŞ. & ZORLU, N. (2012), Madde Bağımlılığı Tanı ve Tedavi Kılavuzu El Kitabı, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını, Pozitif Matbaa, Ankara

ATLAM, DH. & YÜZCÜ, Z. (2017), Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara, Alkol, Madde Kullanım Bozukluğu ve Ailesel Madde Kullanımı Arasındaki İlişki, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 20: 161-170

BAHAR, A. , (2018), Uyuşturucu Madde Kullanımının Nedenleri ve Bağımlılık Oluşum Sürecinde İletişimsel Yaklaşımların Rolü Ve Önemi: Polis Kayıtları Üzerinden Olgusal Bir İnceleme, *Istanbul University Journal Of Communication Sciences*, 55: 1-36

BAŞBUĞ, S. , (2014), Gençlerin Zihinlerini Meşgul Eden Konular Farklılaşıyor Mu? , *Nesne Psikoloji Dergisi*, Sayı 4, Cilt 2, 21-32

BAŞKURT, İ. (2003). Gençlik, Madde Bağımlılığı ve Koruma Yolları, *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (7), 73-114

BEK, Y. , (2007), Öğretmenin Toplumsal/ Mesleki Roller ve Statüsü, Yüksek Lisans Dönem Projesi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİLİR, N. , DOĞAN, GB. & YILDIZ, NA. (1997), Sigara İçme Konusundaki Davranışlar ve Tutumlar, Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı Yayın No: 7, Ankara

BOZKURT, O. (2015). Madde Bağımlısı Bireylerin Bağımlılık Süreçlerinde Ailenin Etkisi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

BÜLBÜL, H. S. , (2004), Ergen Etiği, *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, Cilt 13 Sayı 6: 206

ÇETİN, Y. (2013), Madde Bağımlılığı ve Yalova Ölçeğinde Madde Bağımlılığı Algısı , Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÇELİK, MV. , (2006), Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Ortaöğretim Öğretmenlerinin Yeri Ve Önemi, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÇELİKTEK, M. , ŞANAL, M. , YENİ, Y. , (2005), Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı : 19: 207-237

ÇİFÇİLİ, V. , (2009) Sınıf İçi Disiplinde Otorite, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 11: 91-103

COŞKUN, S. , (2006), Uçucu Madde Kullanan Ergenlerde Bilinçlendirme Eğitiminin Etkinliği, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü

DEMİREZEN, E. ,& ÇOŞANSU, G. , (2005), Adolesan Çağı Öğrencilerde Beslenme Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi, *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, Cilt 14 Sayı 8: 174

DİLBAZ, N. & ŞENGEZER, T. (2008), Çocuklarda ve Gençlerde Madde Bağımlılığı İçin Riskler, *Türkiye Klinikleri J Pediatr Sci.* ,4(6):95-100

DİLBAZ, N. (2012), Madde Bağımlılığı Tanı ve Tedavi Kılavuzu El Kitabı, Bölüm 3, Opiat Bağımlılığı, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını, Pozitif Matbaa, Ankara

DİLBAZ, N. (2012), Madde Bağımlılığı Tanı ve Tedavi Kılavuzu El Kitabı, Bölüm 9, Uçucuların Kullanımına Bağlı Ruhsal ve Davranışsal Bozukluklar, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını, Pozitif Matbaa, Ankara

DİLBAZ, N. , DARÇIN, EA. , NURMEDOV, S. , NOYAN, OC. , BAŞABAK, ZA. , & MORDAĞ, O. , (2013), Madde Kullanım Riski ve Madde Bağımlılığından Korunma, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile Eğitim Programı, Ankara

ERBAY, E., OĞUZ, N., YILDIRIM, B., & FIRAT, E. (2016). Alkol ve Madde Bağımlılığı Olan Bireylerin Başa Çıkma Tutumları, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 597–609

ERCAN, YH. (2013), Bağımlılık Tedavisinde Egzersiz Terapisi, Nobel Yayıncılık, 1.baskı, Ankara

ERÇETİN, ŞŞ. , YILMAZ, M. , AÇIKALIN, N. , GÜNGÖR, H. , AKYOL, SE. , KARAMAN, TM. , MENTEŞE, M. & İLİ, K. (2015), Gençlerin Madde Bağımlılığı ve Bağımlılarına İlişkin Bilgi, Farkındalık, Algı ve Damgalamalarının Belirlenmesi Projesi, Ulusal Bilim Derneği, Ankara

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI (2018), Türkiye’de Genel Nüfusta Tütün, Alkol Ve Madde Kullanımına Yönelik Tutum ve Davranış Araştırması, Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı: Ankara

İŞIKLI, S. & IRAK, M. (2002), Türkiye’de Madde Kullanımı ve Bağımlılığı Profili Araştırması: 2002 Yılı Madde Kullanımı Geniş Alan Araştırması. Nihai Rapor. Türk Psikologlar Derneği, Aralık; 55-65.

İÇLİ, T. (1999),Kriminoloji, Semih Ofset Matbaası. 3. Baskı: Ankara

GÜL, G. (2004), Birey Toplum Eğitim ve Öğretmen, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 1: 223-236

GÜL, KS. , &GÜNEŞ, Dİ. , (2009), Ergenlik Dönemi Sorunları Ve Şiddet, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: XI, Sayı 1: 79-101

GÜLEÇ, G. , KÖŞGER, F. , & EŞSİZOĞLU, A. , (2015), DSM-5'te Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches İn Psychiatry*, 7(4):448-460

GÜROL, DT. (2008), Madde Bağımlılığı Açısından Riskli Adölesanlar, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Adölesan Sağlığı II. Sempozyum Dizisi, No:63: 65-68

KANDEMİR, SF. (2016), Gaziantep İli Araban İlçesindeki İlköğretim Okullarında Sınıf İçi İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Yönelik Öğretmen Tutumlarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Zirve Üniversitesi ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüleri

KARATAŞOĞLU, S. (2012), Sosyal Politika Boyutuyla Madde Bağımlılığı, *Türk İdare Dergisi*, Sayı 476: 321–352

KARAYEL, KHA. (2018), Madde Bağımlılığı ve Mücadele, İnsamer(İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi), 21.05.2019 tarihinde https://insamer.com/tr/a-humeyra-kutluoglu-karayel_251.htm adresinden alındı

KAYIR, H. , İPEKDAL, İ. , EVRENSEL, A. & UZBAY, İT. (2000),Gata Askeri Tıp Fakültesi'nde Gerçekleştirilen Madde Bağımlılığı Konulu Paneli Dinlemeye Gelenlerde Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanımının Anket Yöntemi ile Sorgulanması, *Bağımlılık Dergisi*, 1(2): 72-80

KOÇ, M. (2004), Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı : 17: 231-256

MAKR (2008), Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemler, Meclis Araştırma Raporu, Ankara

OKTAY, İ., (2017), Lise Öğrencilerinde Uyuşturucu Madde Bağımlılığının Sebepleri:Bursa İli Mustafakemalpaşa İlçesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü

ÖGEL, K. & TAMAR, D. (1997), Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık Paketi Eğitici Kılavuzu, AMATEM Özel Okullar Derneği Yayınları, İstanbul

ÖGEL, K. , TAMAR, D. , EVREN, C.& ÇAKMAK, D. (2001), Türkiye’de 15 İlde Sigara, Alkol ve Madde Kullanımının Yaygınlığı, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12: 47-52

ÖGEL, K. , ÇORAPÇIOĞLU, A. , SIR, A. , TAMAR, M. , TOT, Ş. , DOĞAN, O. , UĞUZ, Ş. , YENİLMEZ, Ç. , BİLİCİ, M. , TAMAR, D. & LİMAN, O. (2004), Türkiye’de Dokuz İlde İlk ve Ortaöğretim Öğrencilerinde Tütün, Alkol Ve Madde Kullanım Yaygınlığı, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15 (2): 112- 118

ÖGEL, K. , TANER, S. , EKE, C. & EROL, B. (2005), İstanbul'da Öğrencilerde Riskli Davranışlar Araştırması, Yeniden Yayınları, İstanbul

ÖGEL K. (2010), Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme, Yeniden Yayınları. İstanbul

ÖGEL, K. (2018), Madde Kullanımı Ve Bağımlılığın Nedenleri, 25.06.2019 tarihinde adresinden [Http://www.Ogelk.Net/Dosyadepo/Etyoloji.Pdf](http://www.Ogelk.Net/Dosyadepo/Etyoloji.Pdf) alındı

ÖZBAY, Y. , YILMAZ, S. , BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. , ALİYEV, R. ,TOMAR, Hİ. , EŞKİCİ, H. , YANCAR, CENK. , AKYILMAZ, DF. (2018),Madde Bağımlılığı: Temiz Bir Yaşam İçin Bireyin Güçlendirilmesi, *Addicta: The Turkish Journal On Addictions*, 5(1) 81–130

ÖZCAN, S. , TAŞ, YH. & ÇETİN, Y. (2013), Sigara İle Mücadelede Toplumsal Bilinç, *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 4: 152-175

ÖZER, ÖA. (1991), Ortaöğretimde Öğrencilerin Psikoaktif Madde Kullanımına Yaklaşımı ve Demografik Özellikler, Uzmanlık Tezi, Bakırköy Ruh Ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul

ÖZKAN, M. & ARSLANTAŞ, İ. (2013), Etkili Öğretmen Özellikleri Üzerine Sıralama Yöntemiyle Bir Ölçeleme Çalışması, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 15 Sayı 1: 311-330

ÖZKAN, Ö. (2005), Birey ve Toplum Gelişiminde Öğretmenlik Mesleğinin Önemi, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:166

ÖZMEN, F. & KUBANÇ, Y. (2013), Liselerde Madde Bağımlılığı – Mevcut Durum Ve Önerilere İlişkin Okul Müdürleri ve Öğretmenlerin Bakış Açıları, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/3, p. 357-382

PARLAZ, EA., TEKGÜL, N., KARADEMİRCİ, E. & ÖNGEL, K. (2012): Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci, *Turkish Family Physician*, 3 (4): 10-16

PİLGE, E. & ARABACI, BL. (2016), Acil Serviste Çalışan Hemşirelerin Bağımlılığın Nedenleri ve Tedavisine İlişkin Algı ve Tutumları, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 7(3): 105–113

ŞAHİN, M. (2007). Madde Bağımlılığı Konusunda Türkiye’ de Yapılmış Olan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü

ŞENGEZEL, T. , SİVRİ, F. , DİLBAZ, N. & SUNAY, D. (2014), Ankara ili Yenimahalle ilçesinde birinci basamak sağlık kuruluşuna başvuran bireylerde tütün bağımlılığı ve ilişkili risk faktörleri, *Türk Aile Hekimleri Dergisi*, 18(1):42-48

SEVGİ, M. A., ÖGEL, K., CÖMERT, I. T. & EKE, C. Y. (2007). Günebakan Madde Bağımlılığını Önleme Eğitim Programı. İstanbul: Yeniden Eğitim Ve Sağlık Derneği.

SEZER, Ş. (2018), Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Tutumlarının Öğrencilerin Gelişimi Üzerindeki Etkileri: Fenomenolojik Bir Çözümleme, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal Of Education)*, 33(2): 534-549

SİYEZ, D. & PALABIYIK, A. (2009), Günebakan Madde Bağımlılığını Önleme Eğitim Programının Lise Öğrencilerinin Madde Kullanım Sıklığı, Uyuşturucu Maddeler Hakkındaki Bilgi Düzeyleri ve Yanlış İnanışları ile Madde Reddetme Becerileri Üzerindeki Etkisi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.8 S.28: 056-067

TANSEL, B. (2006), Üniversite Öğrencilerinin Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi, Yüksek lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

TBMM (2009). Madde Kullanımı ve Bağımlılığı İle Kaçakçılığının Önlenmesi Alanlarında Tespit Edilen Sorunlar ve Çözüm Önerileri, TBMM Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Ankara

TUBİM (2008), Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık İle Mücadele Türkiye Raporu-Ankara

TUBİM (2009), Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2009 Yılı Ulusal Raporu,Ankara

ULUDAĞLI, PN. & SAYIL, M. (2009), Orta ve İleri Ergenlik Döneminde Risk Alma Davranışı: Ebeveyn ve Akranların Rolü, *Türk Psikoloji Yazıları*, 12 (23), 14-24

UNODC (2004), Madde Kullanımı Üzerine Ulusal Değerlendirme Çalışması: 6 Büyük Şehirde Elde Edilen Sonuçlar, Türkiye Proje Ofisi, Ankara

UZBAY, Tİ. (2009), Madde Bağımlılığının Tarihçesi, Tanımı, Genel Bilgiler ve Bağımlılık Yapan Maddeler, *Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, Eczacılar Birliği Yayını, Sayı:21-22: 5-1

ÜSTÜNER, M. (2006), Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 12 (45)

YAZICI, H. (2007), Sigara İçen ve İçmeyen Üniversite Öğrencilerinin Sigara İçmeye İlişkin Tutumları, *Aile ve Toplum Dergisi*, Cilt: 3 Sayı: 12: 83-90

YAZMAN, Ü. (1995), Lise Gençliğinin Psikoaktif Maddelere Bakışı ve Kullanım Oranlarının Türkiyeistanbul Örneği İle İncelenmesi, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul

YILDIRIM, MY. (2015), Madde Bağımlılığı, Bitirme Tezi, Ege Üniversitesi, Tıp Fakültesi

YÜZCÜ, Z. , AYDIN, C. , ÇOŞKUNOL, H. , ALTINTOPRAK, E. & BAYRAM, AT. (2006), Çocuk ve Ergenlere Yönelik Bir Bağımlılık Merkezine İki Yıl Süresince Başvuran Olguların Sosyodemografik Değerlendirilmesi, *Bağımlılık Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1: 31-37

EK-1**KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Sevgili öğretmenler; bilgi formu öğretmenlerimizin “bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumlarını belirlemek” amacıyla düzenlenmiştir. Tüm dünyada ve son zamanlarda ülkemizde de yaygın hale gelen, önemli bir sorun haline gelen ve her geçen gündaha da artan bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumlarınızla ilgili bir durum saptaması yapılacaktır. Sorulara içtenlikle yanıt vermeniz beklenmektedir. Kişisel bilgi formu kimliğinizle ilgili hiçbir bilgiyi içermemektedir.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Berna HADUTOĞLU (Bağımlılık Danışmanlığı Ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi)

1. BÖLÜM (Kişisel Bilgiler)

1. Cinsiyetiniz: Erkek () Kadın ()

2. Yaşınız:

3. Medeni Haliniz: Evli () Bekar ()

4. Bölümünüz /Branşınız:

5. Çalıştığınız kurum hangisidir? Kamu () Özel ()

6. Kaç yıldır öğretmenlik yapıyorsunuz?

() 0-5 yıl

() 5-10 yıl

() 10-15 yıl

() 15-20 yıl

() 20-25 yıl

() 30-üstü yıl

7. Bağımlılıkla ilgili herhangi bir eğitime katıldınız mı?

() Evet () Hayır

8. Sigara kullanıyor musunuz?

() Evet () Hayır

9. Alkol kullanıyor musunuz?

() Evet () Hayır

2. BÖLÜM (Bağımlılık ve Bağımlılık Yapıcı Maddelere ilişkin Bilgiler)

10.Sizce bağımlılık neyi ifade eder?

() Hastalıktır () İradesizliktir () Çaresizliktir () Diğer,Belirtiniz.....

11. Bağımlılık yapıcı maddeyi kullanma nedenleri sizce hangileridir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz?)

() Merak, () Özenti, () Arkadaş, tanıdık, () Anne-baba,
() Akraba, () Diğer, belirtiniz.....

12. Aşağıda bulunan “bağımlılık yapıcı maddelerden” hangilerini biliyorsunuz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz?)

() Esrar, () Eroin, () Kokain, () Ecstasy, () Diğer, belirtiniz.....

13. Sizce bağımlılık yapıcı maddeler nerelerden temin edilmektedir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz?)

() Sokak satıcılarından,() Arkadaş çevresinden,
() Bar ve diskolardan,() Diğer, belirtiniz.....

14. Çevrenizde bağımlılık yapıcı madde kullanan veya tedavisini görmüş kimse var mı?

() Kimse yok,() Var, belirtiniz.....

15. Sizce bağımlılık yapıcı maddelerin, ilk deneme dönemi hangisidir?

() ilkokul döneminde,() Ortaokul döneminde,
() Lise döneminde,() Üniversite

16. Bağımlılık yapıcı madde kullanılan bir ortamda buldunuz mu?

() Evet, buldum. () Hayır, bulunmadım.

17.Sizce bağımlılığı önleme çalışmalarına kimler katkı sağlar?

(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz?)

() Devlete
() Aileye
() Öğretmenlere
() Diğer,belirtiniz:.....

EK-2 Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği

Aşağıda bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik duygu düşünce ve davranışları ifade eden 23 adet madde bulunmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyarak, maddelerdeki ifadelere katılıp katılmadığınızı, karşılarında bulunan kutucukların sizce uygun olanına (X) işareti koyarak belirtiniz.	Tamamen Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1- Arkadaşımın bağımlılık yapıcı madde kullanması beni rahatsız etmez.					
2- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kız/erkek arkadaşım olmasını istemem.					
3- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiyle cinsel ilişkiye girmek istemem.					
4- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin evlenmelerine karşıyım.					
5- Bağımlılık yapıcı madde kullanan arkadaşımın varlığı beni tedirgin eder.					
6- Bağımlılık yapıcı madde kullanan biriyle evlenmek istemem.					
7- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişileri önemsemem.					
8- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin toplum değerlerini hiçe saydıklarını düşünürüm.					
9- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin başkalarına acı vermekten hoşlandıklarını düşünürüm.					
10- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin kişiliklerinin gelişmemiş olduğunu düşünürüm.					
11- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin toplum için tehlikeli olduklarını düşünürüm.					
12- Yeni tanıştığım birinin bağımlılık yapıcı madde kullandığını öğrenirsem hemen ilişkiyi keserim.					
13- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiyle iletişim kurmam.					
14- Bağımlılık yapıcı madde kullanan birisi ile tokalaşmaktan çekinmem.					
15- Ev arkadaşım eve bağımlılık yapıcı madde getirirse ev arkadaşlığı bitiririm.					
16- Bağımlılık yapıcı madde kullandığını bildiğim biriyle yemek yerim.					
17- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişileri hor görmem.					
18- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin toplumun bir parçası olduğunu düşünürüm.					
19- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilere karşı kaba davranmam.					
20- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilere karşı hoşgörülü davranırım.					
21- Bağımlılık yapıcı madde kullanan bir kişiyi işe alabilirim.					
22- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiyi aileme tanıştırmaktan çekinmem.					
23- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiyi diğer arkadaşlarımla tanıştırmaktan çekinmem.					

EK 3

BERNA HADUTOĞLU

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek lisans 10.2018-devam ediyor (Tez aşaması)/Üsküdar üniversitesi-sağlık bilimleri enstitüsü-bağımlılık danışmanlığı ve rehabilitasyon

Önlisans 10.2018-07.2019/Açıköğretim üniversitesi-Laborant Ve Veteriner Sağlık Üniversite (Önlisans)

Lisans 09.1996-07.2001/Erciyes Üniversitesi - Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji (Türkçe)

İŞ DENEYİMLERİ

Biyoloji Öğretmeni/Final öğretim kursu/08.2018-06.2019

Biyoloji Öğretmeni/Görüntülü Akademi (teknomektep)/09.2018 02.2019

Biyoloji Öğretmeni/Fen bilimleri öğretim kursu/08.2017-06.2018

Biyoloji Öğretmeni/Uğur özel öğretim kursu/08.2016-06.2017

Biyoloji Öğretmeni/Çözüm özel öğretim kursu/09.2016-06.2017

Biyoloji Öğretmeni/Beylikdüzü belediyesi (Beygem)/09.2016-03.2017

Biyoloji Öğretmeni/kavram temel lisesi/09.2015-06.2016

Biyoloji Öğretmeni/Sınav Dershanesi/09.2013-06.2015

Kurum Müdürü/Özel Bilgi Gelişim Meslek Kursu/02.2010-06.2013

Biyoloji Öğretmeni/Özel Reyhanlı Eğitim Dersanesi/09.2003-01.2010

Vekil Öğretmen/Meb/01.2002-06.2003

BİLGİSAYAR BİLGİLERİ

Bilgisayar ofis programları

ALINAN EĞİTİMLER VE SERTİFİKA BİLGİLERİ

Bilgisayar Operatörlük SertifikasıHalk Eğitim Merkezi

Psikolojik Rahatsızlıklar Eğitimi Psikologlar Ve Psikiyatristler Derneği

Madde Bağımlılığı İle Mücadele Eğitimi Psikologlar Ve Psikiyatristler Derneği

Kişilik Analizi Eğitimi Psikologlar Ve Psikiyatristler Derneği

SAMBA(Sigara,Alkol Ve Madde Bağımlılığı Tedavi Programı) Uygulayıcı Eğitimi Yeniden Derneği

STAJ BİLGİLERİ

Animals Veteriner Kliniği 07.2018-08.2018

NP İstanbul Beyin Hastanesi NPAmatem bölümü 02.07-15.07.2018

Hatay/Reyhanlı Devlet Hastanesi Laboratuar Bölümü 07.1999-08.1999